

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tina Činkole

Neenakost v dostopu do širokopasovnega interneta

Magistrsko delo

Ljubljana, 2011

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tina Činkole
Mentor: red. prof. dr. Vasja Vehovar

Neenakost v dostopu do širokopasovnega interneta

Magistrsko delo

Ljubljana, 2011

IZJAVA O AVTORSTVU

Neenakost v dostopu do širokopasovnega interneta

Interakcija posameznikov z internetom ni preprosto dihotomna – ne gre namreč samo za uporabnike in neuporabnike, saj prihaja do razlik tako znotraj skupine neuporabnikov kot skupine uporabnikov. Razlika je tudi pri načinu dostopa do interneta. Širokopasovni dostop do interneta spreminja načine uporabe interneta, ko omogoča hitrejšo prenašanje podatkov, kar pomeni, da lahko njegovi uporabniki izkoriščajo napredne storitve, ki jih ponuja internet. Posledično nastajajo razlike med tistimi, ki tak dostop imajo, in tistimi, ki ga nimajo. Nastaja nova oblika digitalne izključenosti oz. nova oblika digitalnega razkoraka.

V magistrski nalogi pozornost usmerimo na razlike, ki nastajajo zaradi širokopasovnega dostopa do interneta. Najprej predstavimo digitalno neenakost in izključenost ter digitalni razkorak, nato pa se osredotočimo na širokopasovni dostop do interneta. V zvezi s tem raziščemo kakšni so problemi povezani s širokopasovnim (ne)dostopom, in zakaj je pomemben. Nadalje skušamo z analizo podatkov Eurostat, evropskega statističnega urada, Slovenijo umestiti med druge evropske države ter analizirati trende skozi čas. Zanima nas tudi, zakaj gospodinjstva nimajo širokopasovnega dostopa do interneta. Na podlagi podatkov projekta RIS (Raba interneta v Sloveniji) primerjamo različne demografske skupine in analiziramo, če so izključene podobne podskupine prebivalstva kot v osnovnem digitalnem razkoraku. Raziščemo tudi, kakšne so razlike v rabi interneta med tistimi, ki do interneta dostopajo prek širokopasovne povezave, in tistimi, ki ne.

Ključne besede: internet, digitalni razkorak, digitalna neenakost, digitalna izključenost, širokopasovni dostop do interneta.

Inequalities in broadband Internet access

The relation of individuals towards Internet is not simply dichotomous. The difference cannot be reduced to a mere division of users vs. non-users – other inequalities are present as well. One of them arises with regards to the type of Internet connection. Broadband Internet access changes the ways of Internet usage. It enables faster data transmission resulting in users being able to enjoy advanced Internet services. Consequently, new differences between those having this type of access and those not having it are arising. This gives way to a new form of digital exclusion, known also as digital divide.

In the present work, we focused on the differences due to broadband Internet connection. First we dealt with digital inequality and exclusion, after that we focused on broadband Internet access. With regards to that we analyzed the nature of problems connected to broadband Internet access and the scope of impact of the connection itself. Later on, we focused on Eurostat (statistical office of the European Union) data trying to position Slovenia among other European countries as well as analyzing time trends. Based on RIS (Research on Internet in Slovenia) data we compared different demographic groups and analyzed if the exclusion relates to similar subgroups as in the primary digital divide. We carried out a research of differences in the use of Internet among those connecting to the Internet using broadband connection and those using narrowband.

Keywords: the Internet, digital divide, digital inequality, digital exclusion, broadband Internet access.

KAZALO VSEBINE

KAZALO TABEL	7
KAZALO SLIK	8
1 UVOD	9
2 DRUŽBENA IN DIGITALNA IZKLJUČENOST	12
2.1 DRUŽBENA IZKLJUČENOST.....	12
2.2 DIGITALNA IZKLJUČENOST	13
2.3 ODNOS MED DRUŽBENO IN DIGITALNO IZKLJUČENOSTJO.....	16
3 DIGITALNI RAZKORAK	19
3.1 DEFINICIJA IN NJENE POMANJKLJIVOSTI.....	19
3.2 DIMENZIJE DIGITALNEGA RAZKORAKA.....	21
4 ŠIROKOPASOVNI DOSTOP DO INTERNETA	26
4.1 DEFINICIJA.....	26
4.2 POMEMBNOST ŠIROKOPASOVNEGA DOSTOPA	27
4.3 ŠIROKOPASOVNA NEENAKOST	31
4.3.1 Dostop	31
4.3.2 Socio-demografske specifikke dostopa.....	33
4.3.3 Raba.....	36
5 ANALIZA PODATKOV EUROSTAT	43
5.1 ŠIROKOPASOVNI DOSTOP SKOZI ČAS	43
5.2 POGOSTOST RABE INTERNETA.....	46
5.3 RABA INTERNETA.....	49
5.3.1 Raba med uporabniki interneta	50
5.3.2 Raba interneta v zadnjih 3 mesecih.....	54
5.3.3 Povzetek analize rabe interneta.....	58
5.4 OVIRE ZA ŠIROKOPASOVNI DOSTOP	58
6 ANALIZA PODATKOV RIS	60
6.1 METODOLOGIJA.....	60

6.2	NAČIN DOSTOPANJA DO INTERNETA	61
6.3	ANALIZA SKUPIN (NE)UPORABNIKOV	62
6.3.1	Socio-demografska analiza.....	62
6.4	CHAID ANALIZA.....	69
6.4.1	Analiza neuporabnikov interneta.....	70
6.4.2	Analiza ozkopasovnih uporabnikov	73
6.4.3	Primerjava modelov.....	75
7	ZAKLJUČEK.....	76
8	LITERATURA.....	79
PRILOGE	86	
PRILOGA A: SOCIO-DEMOGRAFIJA ŠIROKOPASOVNIH UPORABNIKOV (PEW).....	86	
PRILOGA B: RABA INTERNETA ZA SPECIFIČNE AKTIVNOSTI (PEW)	87	
PRILOGA C: RABA INTERNETA ZA SPECIFIČNE AKTIVNOSTI (FCC).....	88	
PRILOGA Č: DREVESNI PRIKAZ NEUPORABNIKOV (CHAID ANALIZA).....	89	
PRILOGA D: DREVESNI PRIKAZ OZKOPASOVNIH UPORABNIKOV (CHAID ANALIZA).....	91	

KAZALO TABEL

Tabela 2.1: Pregled neenakosti v družbeni izključenosti	15
Tabela 4.1: Kako uporaba in ne-uporaba širokopasovnega dostopa do interneta spreminja dostop ...	29
Tabela 4.2: V kolikšni meri je internet izboljšal posamezne aktivnosti oz. sposobnosti posameznikov glede na način dostopanja do interneta	38
Tabela 5.1: Pregled rabe interneta za posamezne aktivnosti med širokopasovnimi, ozkopasovnimi in vsemi uporabniki interneta v Sloveniji, EU27 in EU15	52
Tabela 5.2: Pregled rabe interneta za posamezne aktivnosti med širokopasovnimi, ozkopasovnimi in vsemi uporabniki interneta v zadnjih 3 mesecih v Sloveniji, EU27 in EU15	56
Tabela 5.3: Pregled deleža gospodinjstev brez širokopasovnega dostopa do interneta, ki le-tega nimajo zaradi posameznih razlogov v letih 2007 in 2009 v Sloveniji, EU15 in EU27	59
Tabela 6.1: Dostop do interneta v gospodinjstvu (vir podatkov: RIS 2009)	61
Tabela 6.2: Načini dostopanja do interneta v gospodinjstvu (vir podatkov: RIS 2009).....	61
Tabela 6.3: Spremenljivke, vključene v chaid analizo, in njihove vrednosti.....	70
Tabela 6.4: Tabela izboljšav drevesa <i>neuporabniki interneta</i>	73
Tabela 6.5: Tabela izboljšav drevesa <i>širokopasovni neuporabniki</i>	74

KAZALO SLIK

Slika 2.1: Pregled socialno izključenih in vključenih glede na odstotek (ne)uporabnikov internet.....	16
Slika 3.1: van Dijkov kumulativni rekruznivni model zaporednih tipov dostopa do digitalnih tehnologij	23
Slika 4.1: Pregled odstotka gospodinjstev s širokopasovnim in ozkopasovnim dostopom do interneta med letoma 2005 in 2010 v Sloveniji in EU27 med gospodinjstvi, ki imajo dostop do interneta	32
Slika 4.2: Delež uporabnikov interneta, ki do le-tega dostopajo prek ozkopasovnih oz. širokopasovnih povezav v ZDA med letoma 2000 in 2010	33
Slika 4.3: »Termometer« uporabe širokopasovnih povezav do interneta glede na demografske specifikke	35
Slika 4.4: Pregled povprečnega števila ur tedensko, ki jih uporabniki s širokopasovnim in ozkopasovnim dostopom do interneta porabijo za posamezno aktivnost	41
Slika 5.1: Pregled odstotka gospodinjstev s širokopasovnim dostopom do interneta med letoma 2004 in 2010 v Sloveniji, EU15 in EU27 med vsemi gospodinjstvi	44
Slika 5.2: Pregled odstotka gospodinjstev s širokopasovnim dostopom do interneta med letoma 2004 in 2010 v Sloveniji, EU15 in EU27 med gospodinjstvi, ki imajo dostop do interneta	45
Slika 5.3: Pregled odstotka posameznikov, ki živijo v gospodinjstvu s širokopasovnim dostopom do interneta in internet uporabljajo vsaj enkrat tedensko (vključno <i>vsak dan</i>), med letoma 2006 in 2010 v Sloveniji, EU15 in EU27	47
Slika 5.4: Pregled odstotka posameznikov, ki živijo v gospodinjstvu z dostopom do interneta, vendar ne širokopasovnim, in internet uporabljajo vsaj enkrat tedensko (vključno <i>vsak dan</i>), med letoma 2005 in 2010 v Sloveniji, EU15 in EU27	48
Slika 5.5: Pregled odstotka širokopasovnih, ozkopasovnih uporabnikov in vseh uporabnikov interneta, ki internet uporabljajo vsaj tedensko (vključno <i>vsak dan</i>) v letu 2010 v Sloveniji, EU15 in EU27	49
Slika 6.1: Širokopasovni uporabniki, ozkopasovni uporabniki in neuporabniki v vzorcu	62
Slika 6.2: Neuporabniki, ozkopasovni in širokopasovni uporabniki interneta glede na spol	63
Slika 6.3: Neuporabniki, ozkopasovni in širokopasovni uporabniki interneta glede na starost	64
Slika 6.4: Neuporabniki, ozkopasovni in širokopasovni uporabniki interneta glede na izobrazbo	65
Slika 6.5: Neuporabniki, ozkopasovni in širokopasovni uporabniki interneta glede na tip okolja	66
Slika 6.6: Neuporabniki, ozkopasovni in širokopasovni uporabniki interneta glede na to, ali je v gospodinjstvu prisoten otrok ali ne	67
Slika 6.7: Neuporabniki, ozkopasovni in širokopasovni uporabniki interneta glede na zaposlenost posameznika	68

1 UVOD

Danes je veliko govora o novih informacijsko-komunikacijskih tehnologijah¹ in o tem, na kakšen način so spremenile oz. še vedno spreminjajo življenja posameznikov oz. družbo nasploh. Tako bi lahko naštevali vsa področja življenja, ki so se spremenila pod vplivom IKT, vse novosti in prednosti, ki so jih prinesle IKT: od premagovanja geografskih in časovnih ovir, do olajšanja in spremembe pretoka informacij, komunikacije z drugimi, do vseh preostalih storitev, ki so jih poenostavila s tem, da jih sedaj lahko opravljamo prek interneta (e-nakupovanje, e-bančništvo, e-izobraževanje, e-zdravstvo itd.). Vendar namen magistrske naloge ni analizirati teh prednosti in novosti, temveč je pravzaprav nasproten; namreč opozoriti ter tudi deloma raziskati negativne plati in nove izključenosti, ki so jih IKT prinesle.

Velja namreč, da večina poudarja in vidi predvsem pozitivne strani, ki jih prinašajo IKT, vendar pa se pri tem velikokrat pozablja, da prednosti niso enake za vse ter da jih nekateri niti ne morejo uživati. To so v prvi vrsti posamezniki, ki sploh nimajo dostopa do določenih tehnologij, ter tako tudi ne uživajo v njihovih pozitivnih straneh. Poleg neuporabnikov tehnologij pa obstajajo tudi druge skupine, ki so zapostavljene, saj delitev ni tako enostavna – ne moremo namreč govoriti samo o uporabnikih in neuporabnikih tehnologij, temveč o celotnem spektru dostopa in nedostopa do določenih IKT.

Pri tem gremo lahko še dlje, saj neenakosti ne nastajajo le na ravni dostopa. Nastajajo tudi znotraj uporabnikov in neuporabnikov določenih tehnologij. Tako velja, da neuporabniki niso homogena skupina, saj v njej najdemo osebe z različno možnostjo dostopa do interneta, motivacijo in znanjem za rabo. Ne moremo reči, da je neuporabnik, ki ima zanimanje za internet, vendar mu njegovo uporabo preprečujejo določene ovire (npr. nezadostni materialni viri, pomanjkanje znanja pri uporabi tehnologije ipd.) enako izključen kot tisti neuporabnik, ki nima nikakršnega zanimanja za uporabo interneta. Namreč, prvemu lahko rečemo »skoraj« uporabnik, ki bo najverjetneje začel z uporabo interneta, ko bo ovire premagal, medtem ko za drugega velja, da z uporabo interneta najverjetneje ne bo pričel. Podobno lahko govorimo tudi o razlikah znotraj skupine uporabnikov interneta. Zopet npr. ne moremo trditi da oseba, ki do

---

¹ V nadaljevanju IKT.

interneta dostopa enkrat tedensko iz internetne kavarne, uživa enake prednosti interneta kot posameznik, ki ima dostop do interneta v lastnem domu.

V središče zanimanja magistrske naloge tako postavimo ravno razlike znotraj skupine uporabnikov interneta. Med uporabniki prihaja do razlik glede na različne značilnosti, npr. glede na pogostost rabe interneta, razloge in načine rabe interneta ter tudi glede na način dostopanja do interneta. Pri slednjem imamo v mislih to, ali posameznik do interneta dostopa prek širokopasovnih ali prek ozkopasovnih povezav. Prav to razliko bomo skušali v magistrski nalogi natančneje analizirati.

Danes, v času web 2.0, tj. v času blogov, spletnih socialnih omrežij, online streaminga..., nastaja razlika med tistimi, ki do interneta dostopajo prek ozkopasovnih ter tistimi, ki do tega dostopajo prek širokopasovnih povezav. Širokopasovni dostop do interneta namreč spreminja način uporabe interneta (glej npr. Anderson in drugi 2002; Horrigan in Rainie 2002; Zamaria in Fletcher 2008; Dolničar in drugi 2009a), ko omogoča hitrejšo prenašanje podatkov, kar pomeni, da lahko njegovi uporabniki izkoriščajo napredne storitve, ki jih ponuja internet. Posledično nastajajo razlike med tistimi, ki tak dostop imajo, in tistimi, ki ga nimajo (glej npr. Fox 2005; Prieger in Hu 2008). S tem nastaja nova oblika digitalne izključenosti oz. nova oblika digitalnega razkoraka.

Magistrska naloga predstavlja pregled problematike neenakosti v širokopasovnem dostopu do interneta in želi prepoznati, kateri posamezniki in zakaj do interneta ne dostopajo prek širokopasovnih povezav in kaj to zanje pomeni. V magistrski nalogi analiziramo, kakšne prednosti oz. slabosti prinaša (ne)dostopanje do interneta prek širokopasovnih povezav, saj lahko le s poznavanjem tega prepoznamo doprinos takšnega načina dostopanja do interneta.

Hipoteze magistrskega dela so sledeče:

- 1.** Na to, ali posameznik ima širokopasovni dostop do interneta ali ne, vplivajo socio-demografske specifike kot npr.:
  - a.** **spol** (moški pogosteje dostopajo do interneta prek širokopasovnih povezav kot ženske),
  - b.** **starost** (s starostjo dostopanje do interneta prek širokopasovnih povezav upada) in
  - c.** **izobrazba** (višje izobražene osebe večkrat dostopajo do interneta prek širokopasovnih povezav kot nižje izobražene).

2. Na to, ali ima posameznik širokopasovni dostop ali ne, vplivajo podobni socio-ekonomski faktorji kot pri osnovnem digitalnem razkoraku.
3. Posamezniki, ki ne uporabljajo širokopasovnega dostopa do interneta, so pogosto družbeno izključeni (npr. socialna, ekonomska, politična izključenost ipd.), kot že sicer velja za posameznike, ki ne uporabljajo interneta.
4. Širokopasovni dostop do interneta spreminja načine rabe interneta, in sicer posamezniki, ki do interneta dostopajo preko širokopasovnih povezav,
  - a. na internetu opravljajo več različnih aktivnosti ter
  - b. na njem tudi preživijo več časakot posamezniki, ki do interneta ne dostopajo prek širokopasovnih povezav.

Magistrska naloga je v grobem sestavljena iz dveh delov.

V prvem, teoretičnem delu, najprej predstavimo družbeno izključenost, nato pa še digitalno neenakost oz. izključenost. Temu sledi pregled koncepta digitalnega razkoraka, znotraj katerega analiziramo tudi pomanjkljivosti njegove definicije. Sledi natančnejša analiza širokopasovnega dostopa do interneta, in sicer najprej njegova definicija in pomembnost, nazadnje pa še pregled neenakosti v širokopasovnem dostopu.

Temu sledi drugi, empirični del magistrske naloge, ki je sestavljen iz analize dveh virov podatkov. Najprej analiziramo podatke Eurostat, evropskega statističnega urada, s čimer Slovenijo umestimo med druge evropske države ter pregledamo časovne trende. Poleg tega splošnega pregleda, se osredotočimo tudi na razlike v rabi interneta za specifične aktivnosti glede na način dostopanja do interneta ter nenazadnje tudi na to, zakaj gospodinjstva nimajo širokopasovnega dostopa. Drugi vir podatkov so podatki projekta RIS (Raba interneta v Sloveniji), kjer primerjamo različne demografske skupine in analiziramo, če so izključene podobne podskupine prebivalstva kot v osnovnem digitalnem razkoraku.

2 DRUŽBENA IN DIGITALNA IZKLJUČENOST

Ker v magistrski nalogi natančneje analiziramo neenakost v dostopu do širokopasovnega interneta oz. izključenost iz širokopasovnega interneta, je potrebno na prvem mestu definirati, kaj družbena izključenost sploh je ter znotraj nje umestiti digitalno izključenost, tj. izključenost, pod katero bi lahko uvrstili širokopasovni dostop do interneta.

2.1 DRUŽBENA IZKLJUČENOST

Družbena izključenost je pretrganje družbene vezi, je proces upadanja participacije, dostopa in solidarnosti. Na družbeni ravni se kaže kot nezadostna družbena kohezija ali integracija, na ravni posameznika pa kot nezmožnost sodelovanja v normativno pričakovanih družbenih aktivnostih in nezmožnost grajenja pomembnih družbenih odnosov (Silver 2007, 4419).

Obstaja veliko definicij družbene izključenosti in velja, da se razlikujejo glede na nacionalni kontekst in sociološko paradigmo. Nekateri analitiki družbeno izključenost enačijo z nezmožnostjo opravljanja družbenih pravic državljana, vključno s pravico do dostojnega življenja. Ti avtorji torej družbeno izključenost enačijo z revščino in deprivacijo ter jo kot tako razumejo kot aspekt družbene stratifikacije. Drugi pristopi, predvsem britanski, poudarjajo pomembnost posameznikove izbire, saj posameznik ne more biti izključen, če je vključenost dosegljiva, vendar nezaželena. Ta perspektiva poudarja izključenost od priložnosti in tako koncept razume zelo podobno kot diskriminacijo. Kakorkoli že, originalen pomen družbene izključenosti poudarja družbeno distanco, marginalizacijo in nezadostno integracijo (Silver 2007, 4419).

Izključenost je večdimenzionalen pojem, saj vsebuje ekonomsko in družbeno deprivacijo. Avtorji si niso enotni, če je izključenost vedno kumulativen proces večih, medsebojno povezanih neugodnosti. Različne raziskave kažejo, da izključenost iz ene dimenzije družbenega življenja poveča tveganje za izključenost iz drugih dimenzij, vendar je izjemno malo posameznikov popolnoma izključenih iz vseh družbenih odnosov naenkrat (Silver 2007, 4419).

Navkljub dejstvu, da so si avtorji večinoma enotni, da je družbena izključenost večdimenzionalna in da ima različne oblike v različnih družbenih kontekstih, si niso enotni v tem, katere naj bi bile najpomembnejše dimenzije družbene izključenosti. Študije so najprej raziskovale tiste dimenzije, ki jih je najlažje analizirati – revščino in nezaposlenost. Kasneje so, poleg revščine in materialne deprivacije, nezaposlenosti in izključenosti iz javnih storitev, dodajali še druge aspekte, namreč izključenost iz družbenih odnosov (socializacija, družbena izolacija, družbena podpora in civilno udejstvovanje). Pojavljajo se tudi pobude za raziskovanje zapostavljenih dimenzij deprivilegiranosti, kot npr. dostopa do interneta, bivališča, transporta, nadaljevanja izobraževanja ipd. Vsekakor velja, da se je pomen oz. definicija družbene izključenosti skozi čas spreminjala, in sicer tako, da se je njen pomen vedno bolj razširjal. V Franciji v 1960-ih, ko se je termin pojavil, se je uporabljal za zelo revne; v 70-ih letih za invalide, jemalce drog, mladoletne prestopnike in deviantne skupine; v 80-ih za mlade in starejše nekvalificirane delavce; v naslednjih dekadah pa so se vsem tem pomenom pridružili še koncepti nezaposlenosti, brezdomstva, rasizma... (Silver 2007, 4420)

Danes tako družbeno izključenost razumemo kot večdimenzionalno, pri čemer lahko dimenzije razdelimo v pet širokih kategorij, in sicer v (a) ekonomsko, (b) družbeno, (c) kulturno, (d) politično oz. civilno in (e) osebno izključenost (Helsper 2008, 18).

2.2 DIGITALNA IZKLJUČENOST

Navkljub povezanosti digitalne in širše družbene izključenosti je zanimivo, da koncept digitalne izključenosti ni bil proučevan znotraj teorije družbene izključenosti (van Dijk v Dolničar in drugi 2009a, 2). Tako je še vedno nejasno, ali digitalna izključenost pomeni specifično obliko družbene neenakosti, ali če sta ti dve obliki izključenosti med seboj povezani (Dolničar in drugi 2009a, 2).

Digitalno vključenost definiramo kot najboljšo možno, direktno ali indirektno, rabo digitalne tehnologije za izboljšavo življenj in življenjskih priložnosti vseh posameznikov in prostorov, v katerih živijo (Communities and Local Government 2008a, 8).

Pri raziskovanju digitalne izključenosti oz. digitalne vključenosti se je večinoma osredotočalo na dostop do interneta kot ključa za uresničevanje prednosti, ki jih prinaša IKT (Communities and Local Government 2008a, 8). Pozitiven potencial IKT je še posebej velik za tiste družbene skupine, ki so marginalizirane (Communities and Local Government 2008b, 13). Poudarja se torej pomembnost IKT za družbeno vključenost (glej tudi Office of the Deputy Prime Minister 2005). Ker živimo v novi informacijski ekonomiji in mrežni družbi, IKT igrajo bistveno vlogo v vseh vidikih te nove ekonomije in družbe, tako lahko dostop do IKT pomaga določiti razliko med marginalizacijo in vključenostjo v novo socio-ekonomsko dobo (Warschauer 2003, 12).

Ni pa vse samo pozitivno. Medtem ko so v sredini 80-ih let dvajsetega stoletja družboslovci IKT sicer videli kot orodje, ki je ustvarilo svet brezmejnih možnosti, svet, ki je osvobojen od socio-ekonomskih problematik (spola, rase, starosti ipd.) (Gunkel 2003, 500), so se kmalu pojavili pomisleki, predvsem v zvezi z neenakostjo do dostopa do tehnologij in informacij med družbenimi skupinami – prihajalo je do digitalne izključenosti. Tako se je začejalo razumeti, da če so posamezniki oz. skupine izključeni iz uporabe IKT, potem bodo izključeni tudi iz koristi, ki jih le-te prinašajo (Selwyn 2002, 3).

Res je sicer, da je globalizacijska narava današnjih družb za nekatere posameznike in družbene skupine zares pozitivna, nesporno pa s seboj prinaša tudi novo fragmentacijo in marginalizacijo. Globalne priložnosti 21. stoletja še vedno ohranjajo neenakosti, omejene priložnosti in družbene probleme 20. stoletja. Vse to pa pomeni, da današnje družbe ne prinašajo homogenih ugodnosti in priložnosti za vse. Tudi v globalizacijsko-tehnološki dobi so posamezniki, skupine, organizacije in države še vedno lahko vključene ali izolirane, privilegirane ali deprivilegirane, kot prej. Hkrati se lahko te neenakosti pojavljajo na večih ravneh družbe, in sicer tako med kot znotraj posameznih družbenih skupin (Selwyn in Facer 2007, 6).

Danes je v internet povezano 6 biljard 845 milijonov (Internet World Stats, 2010) ljudi in to, da je posameznik del te mreže ni kritičnega pomena le za ekonomsko vključenost, temveč tudi za skoraj vse druge vidike današnjega življenja, vključno za izobraževalno, politično participacijo, vpetost v skupnost, zabavo in osebno interakcijo. IKT omogočajo nove organizacijske strukture za družbeno participacijo, od klepetalnic, spletnih servisov za spoznavanje pa do možnosti politične participacije in e-učenja. Čeprav velja, da nobena od

našteti ni popolnoma izpodrinila tradicionalne osebne komunikacije in interakcije, pa jih je pomembno dopolnila kot bistven del družbene prakse. Ko se bo vedno več oblik komunikacije, družbenega mreženja, organizacije skupnosti in političnih debat in odločitev selilo na internet, tisti brez dostopa ne bodo imeli priložnosti, da bi popolnoma uživali vse možnosti (Warschauer 2003, 28; glej tudi Chen in Wellman 2005).

Znotraj digitalne izključenosti lahko opazujemo različne tipe neenakosti. Van Dijk (2006, 222–223) govori o 10 vrstah neenakosti, ki jih lahko razvrstimo v tehnološke, nematerialne, materialne, družbene in izobraževalne neenakosti (spodnja tabela).

Tabela 2.1: Pregled neenakosti v družbeni izključenosti

Tehnološke neenakosti	Tehnološke priložnosti
Nematerialne neenakosti	Življenjske priložnosti Svoboda
Materialne neenakosti	Kapital (ekonomski, socialni, kulturni) Resursi
Družbene neenakosti	Družbeni položaj Moč
Izobraževalne neenakosti	Zmožnosti Spretnosti

Vir: van Dijk (2006, 223).

Prisotnost vseh omenjenih tipov neenakosti v raziskovanju digitalne neenakosti kaže, da lahko klasični sociološki koncepti neenakosti še vedno služijo kot ozadje za raziskovanje le-te. Relevantni so predvsem koncepti neenakosti v smislu posesti (Marx), statusa in poklica (Weber) ali odnosa in moči (Simmel in Dahrendorf), vendar pa se je potrebno vprašati, v kolikšni meri so ti klasični koncepti še vedno ustrezni za razlago neenakosti v informacijski družbi (van Dijk 2006, 223).

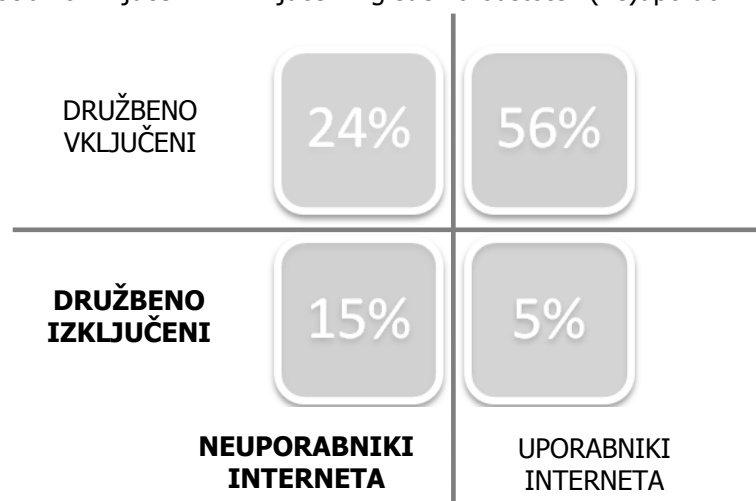
Vse to pa vodi do novih vprašanj. Namreč, veliko raziskav digitalne neenakosti namiguje, da je to fenomen, ki je prav tako nov kot tehnologija, s katero je povezan. Opažene neenakosti pa so povezane z demografijo kot npr. spol, starost, dohodek, izobrazba, etničnost ipd; torej z demografijo, s katero so povezane tudi druge, starejše neenakosti. Potrebno se je vprašati, kaj je sploh novega v digitalni neenakosti v primerjavi z drugimi (van Dijk 2006, 223).

2.3 ODNOS MED DRUŽBENO IN DIGITALNO IZKLJUČENOSTJO

Odnos med digitalno in družbeno izključenostjo je kompleksen. Na eni strani obstoječe družbene neenakosti vplivajo na dostop in uporabo interneta, tako je digitalna izključenost le manifestacija neenakosti center-periferija, ki smo jim priča v svetovnem sistemu (Norris v Chen in Wellman 2005, 531). Digitalna izključenost znotraj držav odraža trenutno stanje moči in hierarhije, tako npr. ni naključje, da so bili prvi uporabniki interneta moški z višjo izobrazbo in visokim dohodkom. Na drugi strani velja tudi, da digitalna izključenost reproducira že obstoječo družbeno neenakost (Chen in Wellman 2005, 531).

Opažamo, da sta družbena in digitalna izključenost povezani, in sicer v smislu, da je veliko tistih, ki ne uporabljajo IKT, družbeno izključenih tudi na drugih področjih življenja (glej npr. FreshMinds in UK Online Centres 2007; McKinnon 2007; Selwyn in Facer 2007; Communities and Local Government 2008a; Dutton in drugi 2009). Za družbeno izključene, tj. tiste, ki so izključeni vsaj na treh področjih (npr. nizek dohodek, nizka izobrazba, slabo zdravje...), je trikrat bolj verjetno, da so neuporabniki interneta. Kar 75% socialno izključenih namreč ne uporablja interneta (McKinnon 2007, 7). Kot kaže tudi Slika 2.1, je med družbeno vključenimi 56% uporabnikov interneta, med družbeno izključenimi pa le 5%.

Slika 2.1: Pregled socialno izključenih in vključenih glede na odstotek (ne)uporabnikov internet

Vir: McKinnon (2007, 26).

To, da je digitalna izključenost močno povezana s tradicionalnimi oblikami družbene izključenosti (socio-ekonomskim statusom, regijo, deprivacijo...) ugotavljajo tudi številni drugi avtorji (glej npr. Chen in Wellman 2005; FreshMinds in UK Online Centres 2007; Norris v Livingstone in Helsper 2007; Selwyn in Facer 2007; Helsper 2008).

Družbene skupine, ki so najpogosteje digitalno izključene, lahko opišemo s sledečimi trendi, ki jih ugotavlja OFCOM (v McKinnon 2007, 5):

- **Raba IKT upada s starostjo:** za mlajše (med 16 in 24 leti) je dvakrat verjetneje, da uporabljajo internet, osebni računalnik ali mobilni telefon kot za starejše nad 65 let.
- **Raba IKT se povečuje z bogastvom:** za tiste z najvišjimi dohodki je trikrat bolj verjetno, da uporabljajo internet; dvakrat bolj verjetno, da uporabljajo osebni računalnik in bolj verjetno, da imajo mobilni telefon od tistih z najnižjimi dohodki.
- **Raba IKT se povečuje s socio-ekonomskim statusom:** za pripadnika višjega in zgornjega srednjega razreda je verjetnost, da uporablja internet, dvakrat večja od verjetnosti, da internet uporablja pripadnik spodnjega srednjega in delavskega razreda. Pri slednjih je uporaba mobilnega telefona pod povprečjem.

Vse zgoraj zapisano podpirajo tudi ugotovitve drugih avtorjev (glej npr. Reddick in drugi 2000; Becta 2001; Vehovar in Vukčević 2001; Lenhart in drugi 2003; Selwyn 2004; Vehovar in drugi 2005; FreshMinds in UK Online Centres 2007; Selwyn in Facer 2007; Communities and Local Government 2008a; Dolničar 2008; Helsper 2008; Noce in McKeown 2008; Zamaria in Fletcher 2008; Dutton in drugi 2009; Broadbent in Papadopolous, 2011).

Kaže se, da na rabo in dostop do IKT vpliva tudi:

- **Spol:** moški imajo pogosteje dostop do interneta in le-tega tudi pogosteje uporabljajo od žensk (Selwyn 2004, 344; glej tudi Reddick in drugi 2000; Becta 2001; Vehovar in Vukčević 2001; Lenhart in drugi 2003; Chen in Wellman 2005; Selwyn in Facer 2007; Communities and Local Government 2008a; Dolničar 2008; Noce in McKeown 2008; Dutton in drugi 2009).
- **Rasa/etnična pripadnost:** to je razvidno predvsem v ZDA, kjer se izkaže, da je med neuporabniki več Afroameričanov (Lenhart in drugi 2003, 6; glej tudi Becta 2001; Selwyn 2004; Chen in Wellman 2005; Selwyn in Facer 2007).

- **Tip naselja:** med neuporabniki interneta je več tistih iz ruralnih predelov (Lenhart in drugi 2003, 6; glej tudi Becta 2001; Vehovar in Vukčević 2001; Chen in Wellman 2005; Selwyn in Facer 2007; Noce in McKeown 2008; Zamaria in Fletcher 2008; Dolničar 2009).

Zanimivo je tudi vprašanje, kako bo internet vplival na nadaljnji razvoj družbene neenakosti. Chen in Wellman (2005, 531–535) pišeta o treh možnih scenarijih:

a) internet zmanjša družbeno izključenost:

gre za optimističen pristop, ki internet in druge IKT vidi kot vlečne konje družbenega napredka. Internet naj bi družbeno izključenost dramatično zmanjšal saj je dostop do interneta ključ za ekonomsko rast, družbeni razvoj, kulturno raznovrstnost in večjo ozaveščenost zapostavljenih. Informacijska revolucija bo omogočila revnim državam veliki skok v digitalno prihodnost s prisvajanjem najnovejše tehnologije. Internet je odprta tehnologija, ki omogoča demokracijo in učinkovito vladanje ter bo zaradi svoje globalne narave, ki pospešuje pretok informacij, prinesel večjo ozaveščenost tradicionalno zapostavljenih družbenih skupin. Razredne, spolne in rasne omejitve so v kiberprostoru manj pomembne predvsem zaradi anonimnosti, ki omogoča, da se družbene interakcije razvijejo na podlagi skupnih interesov in ne na podlagi osebnostnih značilnosti (Turkle v Chen in Wellman 2005, 532).

b) internet poveča družbeno izključenost:

pesimisti trdijo, da internet reproducira in celo ustvarja nove družbene neenakosti. Mnenje zagovarjajo s tem, da si le malo zapostavljenih posameznikov, skupnosti ali držav lahko privoščijo veliki skok v digitalno dobo. Večina jih bo ostala neuporabnikov zaradi pomanjkanja družbenih in tehnoloških virov. Prepričani so tudi, da tisti, ki začnejo med prvimi uporabljati internet, pogosto pridobijo kompetitivno prednost in poberejo sadove. Diferenciacija v rabi interneta lahko poveča razlike v dostopu do družbenih mrež in družbenega kapitala, saj je malo verjetno, da bodo deprivilegirani posamezniki in skupnosti imeli poznanstva, ki bi jih preskrbeli s pravimi informacijami in viri.

c) internet bo spremenil obstoječe stanje družbene izključenosti:

zadnja skupina avtorjev pa meni, da, sodeč po rezultatih obstoječih raziskav, internet tako povečuje kot zmanjšuje družbeno neenakost, vendar ne na jasnem način. Ta scenarij upošteva, da internet lahko omogoča in spreminja načine, na katere se družbene neenakosti reproducirajo, vendar razume, da so te transformacije lahko manj dramatične kot trdijo avtorji, ki zagovarjajo zgoraj omenjena scenarija.

3 DIGITALNI RAZKORAK

3.1 DEFINICIJA IN NJENE POMANJKLJIVOSTI

Sam termin *digitalni razkorak* se prvič uporabi v drugi polovici 90-ih let 20. stoletja². Pred tem so se uporabljali bolj splošni koncepti, kot npr. *informacijska neenakost*, *informacijski razkorak* ali *razkorak v znanju* ter tudi *računalniška* ali *medijska pismenost* (van Dijk 2006, 221).

Digitalni razkorak oz. *digitalno* ali *informacijsko ločnico*³ lahko pravzaprav razumemo kot odraz širše teme družbene izključenosti. Pojmovanje digitalne izključenosti, ki je širši koncept kot koncept digitalnega razkoraka, saj se osredotoča na družbene izide ter na najbolj deprivilegirane skupine v najbolj neugodnem položaju (McKinnon 2007, 10), je bilo sprva povezano s tehnološko neenakostjo med razvitimi državami in državami v razvoju, kmalu pa se je razširilo tudi na razlike znotraj držav (Selwyn 2004, 343–344).

Digitalni razkorak se nanaša na razlike med posamezniki, gospodinjstvi, podjetji in geografskimi območji, ki so različno socio-ekonomsko razviti, glede njihovih priložnosti za dostop do IKT in rabe interneta za različne aktivnosti. Pri tem digitalni razkorak zajema tako razlike med družbenimi skupinami kot razlike znotraj njih (OECD 2001, 5).

Z digitalnim razkorakom so povezana številna vprašanja, med drugim tudi.:

- Kje pride do njega in zakaj?
- Kakšne so njegove posledice (tako kratkoročne kot dolgoročne)?
- Kako ga lahko merimo?
- Kakšen je njegov obseg, tj. kako »širok« je pravzaprav digitalni razkorak?
- Kje je najbolj kritičen? (OECD 2001, 5).

---

² Kot piše van Dijk (2006, 221), se v uradni publikaciji prvič uporabi s strani ameriškega Ministrstva za trgovino nacionalne telekomunikacije in informacijske administracije (*US Department of Commerce's National Telecommunication and Information Administration*).

³ V nadaljevanju bomo vse te termine uporabljali kot sinonime, večinoma pa bomo uporabljali kar izraz *digitalni razkorak*.

Za razpravo digitalnega razkoraka so značilni predvsem naslednji vidiki:

- mešanica političnih strategij za promocijo rabe IKT;
- deterministična perspektiva inovativnega procesa informacijskih tehnologij;
- dihotomna struktura diskurza;
- pomanjkljivo poznavanje resničnih koristih uporabe IKT in
- majhno vedenje o odporu do uporabe interneta (Krings in Riehm 2005, 2).

V 90-letih dvajsetega stoletja so se razprave, ki so vključevale tehnološke neenakosti, nanašale na tiste, ki so imeli dostop do informacij in tiste, ki ga niso imeli, kar je bilo popularno imenovano digitalni razkorak, ter na informacijsko in komunikacijsko revščino. Tudi samo raziskovanje digitalnega razkoraka je bilo osredotočeno na omenjeno dihotomijo, tj. na tiste, ki *imajo* in tiste, ki *nimajo* (dostopa do interneta ipd.) (Selwyn 2004, 344).

Če digitalni razkorak razumemo tako enostavno, torej dihotomno, je ta pojem ne samo enostavno definiran, temveč je digitalni razkorak tudi dokaj enostavno premagati. Kratkoročno je taka definicija sicer privlačna, vendar je dolgoročno jasno, da je konceptualizacija neenakosti v informacijski dobi samo na tehnološko »bogate« in tehnološko »revne« posameznike pomanjkljiva, omejujoča in okrnjena. Smiselno se je torej premakniti izven tega dihotomnega razumevanja digitalnega razkoraka in pojmovanja dostopa do IKT proti bolj realističnemu in celovitemu razumevanju neenakosti v informacijski dobi (Selwyn 2004, 345–346). Namreč, čeprav je sam dostop do interneta pomemben, ker posledično pomeni tudi neenakost v priložnostih, ki jih IKT ponuja (DiMaggio in drugi 2004, 1), je potrebno raziskati tudi rezultate, učinke in posledice dostopa in rabe IKT. Na eni strani nas torej zanimajo neenakosti v priložnostih do dostopa in rabe različnih IKT, na drugi pa tudi neenakosti pri učinkih te rabe, ki iz nje izhajajo posredno ali neposredno (Selwyn 2002, 10-11).

V ta namen Selwyn (2004, 346) predlaga, da se ponovno pretehta štiri pomembna področja digitalnega razkoraka:

- kaj se razume pod IKT;
- kaj se razume pod »dostop«;
- kakšno je razmerje med »dostopom do IKT« in »rabo IKT« ter
- kako najbolje opisati posledice rabe IKT.

Tudi DiMaggio in drugi (2004, 28) so mnenja, da so potrebni vsaj štirje koraki, da bi se lahko premaknili od binarnega razumevanja tega koncepta:

1. identifikacija ključnih dimenzij neenakosti;
2. dokumentacija razlik med skupinami;
3. razlaga predhodnosti neenakosti dimenzij in
4. modeliranje odnosa med različnimi oblikami neenakosti in njihovih učinkov.

Tudi van Dijk (2006, 222) piše o pomanjkljivosti koncepta. Prvič, naj bi namigoval na enostavno ločnico med dvema jasno ločenima skupinama med katerima zeva velik razkorak. Drugič, koncept namiguje, da je razkorak težko premostiti. Tretjič, do nesporazuma lahko pride tudi zato, ker lahko dobimo občutek, da gre za absolutne neenakosti, tj. med tistimi, ki so vključeni in tistimi, ki so izključeni, vendar večinoma velja, da je večina neenakosti pri dostopu do IKT relativnih. Nazadnje pa koncept napeljuje tudi na to, da je razkorak statičen, v resnici pa se razkorak ves čas premika in spreminja.

3.2 DIMENZIJE DIGITALNEGA RAZKORAKA

Navkljub pomanjkljivostim, ki jih v sebi nosi koncept digitalnega razkoraka, je zasluga njegove velike popularnosti med raziskovalci, da je na politično in družbeno agendo postavil tematiko neenakosti v informacijski družbi. Posebej med letoma 2000 in 2004 je izšlo na stotine tekstov, sklicanih je bilo tudi na stotine konferenc na to temo. Med letoma 2004 in 2005 je zanimanje za digitalni razkorak začelo upadati in politika, predvsem v bogatih razvitih državah, je prišla do zaključka, da je problem bolj ali manj rešen, saj je večina prebivalcev teh držav dobila dostop do računalnikov, interneta in drugih IKT. Z znanstvenega vidika pa je koncept zašel na nova pota – pojavili so se namreč novi izrazi, kot npr. redefiniranje digitalnega razkoraka⁴, »več kot« dostop⁵ ipd. To pa ne pomeni, da je s tem koncept postal plehek, temveč, da gre za širši koncept, ki v sebi nosi (pre)veliko pomenov. Ravno zaradi tega je pomembno ločiti med različnimi tipi digitalnega razkoraka (van Dijk 2006, 222).

---

⁴ V originalu *redefining the digital divide*.

⁵ V originalu *beyond access*.

Če torej digitalni razkorak razumemo kot zapletenejši koncept kot le razlikovanje med tistimi, ki imajo dostop, in tistimi, ki ga nimajo, lahko govorimo o »večih« digitalnih razkorakih, kot npr. tudi Reddick in drugi (v Dolničar in drugi 2002, 86–87), ki predlagajo sledečo delitev:

- **prvi digitalni razkorak** so razlike med tistimi, ki imajo dostop in tistimi, ki ga nimajo.
- **dvojni digitalni razkorak** se nanaša na razlike znotraj neuporabnikov interneta. Izhaja torej iz predpostavke, da so neuporabniki interneta heterogena skupina. Raziskovanje dvojnega digitalnega razkoraka se tako ukvarja z razvrščanjem neuporabnikov v skupine; gre torej za izdelovanje tipologije neuporabnikov interneta.
- **drugi digitalni razkorak** se uporablja v različnih kontekstih. Nekateri ga razumejo kot razkorak glede dejanske uporabe računalnikov in interneta⁶ (Attewell v Dolničar in drugi 2002, 86–87); drugi kot zanemarjanje investicij v infrastrukturo v dobro majhnih podjetij in ruralnih območjih proti investicijam v urbanih območjih, ki so v korist velikim podjetjem (Alvey v Dolničar in drugi 2002, 87); tretji pa z njim označujejo intenzivnosti uporabe in izkustvenega razkoraka (Gartner Group v Dolničar in drugi 2002, 86–87). Prevladujoče je zadnje pojmovanje. Tisti, ki so v internet povezani dlje, imajo namreč veliko prednost pred tistimi, ki so se šele pred kratkim povezali v internet. Prvi digitalni razkorak, tj. tisti, ki se nanaša na razlike v dostopu do IKT, bo, ko bodo računalniki in internet univerzalno dostopni, izginil, drugi digitalni razkorak pa bo ostal tudi po tem.
- **tretji digitalni razkorak** naj bi sledil drugemu, nanaša pa se na razlike med tistimi, ki bodo imeli oz. ki že imajo možnost dostopa do interneta preko širokopasovnih povezav ter tistimi, ki tega ne bodo imeli. Prva skupina bo namreč lahko izkoristila prednosti uporabe nove generacije internetnih storitev.

Kot smo že omenili, se je raziskovanje digitalnega razkoraka začelo z raziskovanjem števila oseb, ki imajo na voljo računalnik in mrežno povezavo, torej z raziskovanjem tehnoloških priložnosti. Tehnološka orientiranost tega začetnega raziskovanja digitalnega razkoraka je vodila do izenačenja medija oz. tehnološkega dostopa s fizičnim dostopom. Predvsem od leta 2002, pa gredo raziskovalci dlje od samega dostopa, saj posvečajo več pozornosti družbenemu, psihološkemu in kulturnemu ozadju. Nekateri so tako razširili koncept dostopa, drugi so dodali koncept (digitalnih) spretnosti ali kompetenc in uporabe aplikacij in tehnologije (van Dijk 2006, 223–224).

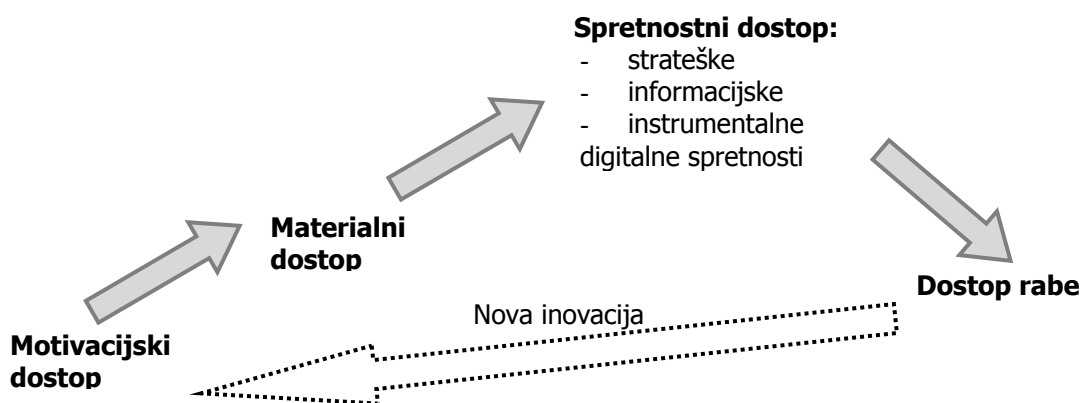
⁶ Velja omeniti, da gre pri tem razumevanju za odstopanje pri razumevanju prvega digitalnega razkoraka, ki naj bi pomenil razlike v dostopu do računalnika oz. interneta.

Becta (2001, 3–5) opozarja, da do digitalnega razkoraka ne pride samo pri lastninjenju in dostopu do tehnologij, temveč tudi pri tipu tehnologij ter starosti, kapaciteti in funkcionalnosti naprav.

Van Dijk (2006, 224) razvije model digitalnega razkoraka, ki razširja koncept samega dostopa do IKT (Slika 3.1). Gre za zaporeden model, saj je dostop do medija ali tehnologije potrebno razumeti kot proces z mnogimi družbenimi, mentalnimi in tehnološkimi vzroki in ne samo kot enkratni dogodek pridobitve dostopa do posamezne IKT.

V modelu je pred *materialne*m dostopom *motivacijski* dostop, sledi pa mu *spretnostni* in dostop *rabe*. Ko je ves proces prisvajanja tehnologije zaključen, se, glede na idealno shemo, s prihodom nove inovacije (tehnologije), proces začne znova, pa naj bo v celoti ali le deloma.

Slika 3.1: van Dijkov kumulativni rekrutivni model zaporednih tipov dostopa do digitalnih tehnologij

Vir: van Dijk (2006, 224).

Sedaj natančneje opišimo posamezne tipe dostopov.

Pred samim fizičnim lastninjenjem tehnologije, torej pred *materialni*em dostopom, je pomemben **motivacijski dostop**, pomembno je torej, da posameznik želi imeti računalnik in želi biti povezan v internet. Veliko neuporabnikov interneta ima motivacijske težave. Tako lahko ne samo govorimo o tistih, ki dostopa nimajo, temveč tudi o tistih, ki ga nočejo imeti⁷. Glavni razlogi za neuporabo računalnika in interneta so:

⁷ V originalu *the »have-nots«* in *the »want-nots«*.

- a) ni potrebe ali priložnosti za uporabo;
- b) pomanjkanje časa ali naklonjenosti;
- c) zavračanje medija (npr. mišljenje, da je medij »nevaren«);
- d) pomanjkanje denarja in
- e) pomanjkanje znanja.

Številne evropske in ameriške raziskave med letoma 1999 in 2003 kažejo, da je polovica respondentov nepovezanih v internet zaradi tega, ker tega ne želijo, pa naj bo to zaradi kateregakoli zgoraj omenjenega razloga. Na podlagi teh raziskav lahko govorimo, da je razbit eden izmed najpopularnejših mitov digitalnega razkoraka: da so ljudje ali vključeni ali izključeni v internet (van Dijk 2006, 226–228).

Motivacijskemu sledi **materialni dostop**. Tu gre za to, ali ima posameznik fizičen dostop do računalnika, interneta oz. druge tehnologije (van Dijk 2006, 224–226).

Ko posameznik ima motivacijo za uporabo in ko pridobi tehnologijo, se jo mora naučiti uporabljati – **spretnostni dostop**. Tukaj lahko pride do problema pomanjkanja spretnosti, kar avtorji pogosto opisujejo s termini kot npr. »računalniška, informacijska ali multimedijška pismenost⁸«, »računalniške spretnosti⁹« ali »informacijski kapital¹⁰«. Steayart in van Dijk (v van Dijk 2006, 228) vpeljeta koncept »digitalnih spretnosti¹¹« kot niz treh tipov spretnosti, in sicer »instrumentalnih oz. operacijskih¹²« (zmožnost dela s programsko in strojno opremo), »informacijskih¹³« (spretnost iskanja, izbiranja in procesiranja informacij v računalniških in mrežnih virih) in »strateških¹⁴« (zmožnost uporabe računalniških in mrežnih virov za specifične cilje in za izboljšanje posameznikovega položaja v družbi). Raziskave spretnosti kažejo, da je razkorak glede na spretnosti večji kot razkorak glede na lastninjenje in da se, medtem ko se fizičen razkorak v razvitih državah bolj ali manj zmanjšuje, spretnosti razkorak povečuje. Kaže se, da imajo tisti, ki imajo višjo stopnjo tradicionalne pismenosti, tudi višjo stopnjo digitalne. Analize so pokazale tudi, da se posamezniki digitalnih spretnosti v največji

⁸ V originalu »computer, information or multimedia literacy«.

⁹ V originalu »computer skills«.

¹⁰ V originalu »information capital«.

¹¹ V originalu »digital skills«.

¹² V originalu »instrumental or operational«.

¹³ V originalu »informational«.

¹⁴ V originalu »strategic«.

meri naučijo skozi prakso, s poskušanjem in napakami, in ne v formalnem izobraževanju (van Dijk 2006, 228–229).

Zadnji je **dostop rabe**, dejanska raba digitalne tehnologije je zadnja faza in končni cilj celotnega procesa prisvajanja tehnologije. Raba lahko kot odvisen faktor merimo vsaj na štiri sledeče načine:

- a) čas uporabe;
- b) uporaba aplikacij in raznovrstnost;
- c) uporaba širokopasovnega ali ozkopasovnega dostopa in
- d) bolj ali manj aktivna in kreativna raba (van Dijk 2006, 229–230).

Nadalje izpostavimo tudi, da ima zaradi svoje večplastnosti in kompleksnosti digitalni razkorak posledice na večih področjih, in sicer (Becta 2001, 2–3):

a) izobrazba in standardi:

hitra rast vloge IKT v izobrazbi in porast informacij ter storitev, dostopnih na internetu, bo še bolj povečala prepad med tistimi, ki imajo dostop in tistimi, ki ga nimajo. Tisti brez dostopa bodo morda imeli manj priložnosti da sodelujejo v formalnih in neformalnih oblikah izobrazbe. Vse te spremembe v izobrazbi bodo verjetno pomenile, da bodo vse pomembnejše postajale tudi spretnosti pri uporabi IKT.

b) ekonomska konkurenčnost in zaposlovanje:

nove delovna mesta bodo v vedno večji meri zahtevala določeno stopnjo računalniškega znanja. Tako je potrebno povečati stopnjo znanja uporabe IKT med odraslo populacijo, saj se drugače lahko zgodi, da bo potreba po znanju IKT presegala zmožnosti.

c) družbena vključenost: državljanstvo in participacija:

IKT spretnosti in dostop do tehnologije lahko olajša dostop do številnih produktov in storitev, ki jih najdemo na internetu.

Nekaj podobnega ugotavljajo tudi avstralski raziskovalci, saj trdijo, da pomanjkanje dostopa do IKT oz. digitalni razkorak, močno zmanjša izobrazbene, zaposlitvene in ekonomske priložnosti posameznika (Broadbent in Papadopolous, 2011: 2).

4 ŠIROKOPASOVNI DOSTOP DO INTERNETA

Kot smo pisali v prejšnjem poglavju, v resnici ne obstaja le en digitalni razkorak, temveč jih je več. Eden izmed njih je tudi razkorak med tistimi, ki se v internet povezujejo preko širokopasovnih povezav in tistih, ki do njega dostopajo preko ozkopasovnih (glej npr. Bertot 2003; Fox 2005; Prieger in Hu 2008; Kruger in Gilroy 2009). V poglavju analiziramo širokopasovni dostop do interneta. Najprej predstavimo njegovo definicijo in pomembnost, sledi pregled neenakosti v širokopasovnem dostopu do interneta, nazadnje pa pregledamo še socio-demografske dejavnike, ki vplivajo na to, ali posameznik ima tak dostop ali ne.

4.1 DEFINICIJA

Poročilo *Federal Communications Commission* (FCC) iz leta 1999 širokopasovni dostop do interneta definira kot storitve, ki tako v smeri dobavitelj-odjemalec (t.i. *downstream*) kot tudi odjemalec-dobavitelj (t.i. *upstream*), omogoča hitrosti (t.i. *bandwidth*), ki presegajo 200 kb/s. Ista komisija v svojem poročilu iz avgusta 2000 zavrača kakršnokoli uporabo termina »širokopasoven« (*broadband*), saj naj bi se ta termin uporabljal nenatančno in prepogosto. Namesto tega FCC uporablja termin »hiter« (*high-speed*), s katerim opisuje storitve, ki prenašajo podatke hitreje kot 200 kb/s v eno smer in termin »napredne storitve« (*advanced services*), ki se nanaša na storitve, ki omogočajo prenašanje podatkov pri teh hitrostih v obe smeri. Izogibanje uporabe termina »širokopasoven« kaže na to, kako težko je definirati to tehnologijo, ki se hitro in nenehno spreminja. Vse to prepozna tudi zgoraj omenjena komisija, saj zaradi tega zapiše, da se bo sama definicija skozi čas spreminjala in da bodo prihodnja poročila upoštevala spremenjene pogoje (Leighton 2001, 2).

Prav zaradi zgoraj zapisanega, ker torej nenehne izboljšave in inovacije širokopasovni dostop spremenijo v neko premikajočo se vrednost, je *National Research Council's Comitee on Broadband Last Mile Technology* (v Dutton in drugi 2003, 7–8) zaključil, da gre za pojem, ki ga je potrebno definirati dinamično in multidimenzionalno. Tako predlaga dve ne-numerični klasifikaciji:

- a) hitrost povezave naj bo dovolj hitra, da zagotavlja, da uporabnik nima nobenih omejitev pri uporabi vseh aplikacij, ki jih ponuja internet; in

- b) širokopasovni dostop naj bo dovolj hiter in naj ima dovolj veliko penetracijo hitrosti, da spodbuja razvoj novih aplikacij.

Danes se izraz *širokopasovni dostop* uporablja skoraj za vsak dostop, ki je vedno »prižgan« in kjer je hitrost prenašanja podatkov visoka. Pogosto ta izraz uporabljamo za opis internetnih povezav, ki so veliko hitrejše od klicnega dostopa, vendar ob tem kaj je to »veliko hitrejš« ni definirano. Ponavadi se za minimalno hitrost vzame 256kb/s. Poleg hitrosti in tega, da je vedno »prižgan«, pa ima širokopasovni dostop tudi to značilnost, da je mrežni dostop možno deliti z več računalniki (Dolničar in drugi 2009a, 3).

4.2 POMEMBOST ŠIROKOPASOVNEGA DOSTOPA

Pri raziskovanju digitalnega razkoraka se je potrebno vprašati, zakaj so posamezniki, ki nimajo dostopa do določene tehnologije, deprivilegirani v primerjavi s tistimi, ki ga imajo (Dolničar in drugi 2009a, 15).

Dutton in drugi (2004, 28) menijo, da je konvencionalen način videnja družbenih učinkov IKT, ki razume, da samo dostop do IKT vodi do določenih vzorcev uporabe in učinkov, ki so lahko do določene mere vnaprej predvideni ali vnaprej določeni, preveč poenostavljen. Družbeni in ekonomski potencial širokopasovnega interneta in z njim povezanih IKT je v resnici zasidran drugje kot v dostopu in infrastrukturi kot taki. Zasidran je v strateški uporabi in ne-uporabi mreže ljudi, institucij in tehnologij, ki sestavljajo internet v njegovi najširši definiciji.

IKT v splošnem prinaša pomembne ekonomske prednosti, kot npr. zmanjšanje inflacije in povečanje produktivnosti, kot tudi predstavlja velik del gospodarstva (McConnaughey v Rice in Katz 2003, 598). Internet in druge IKT lahko tudi obogatijo kapital posameznika s povečanjem dostopa do izobrazbe, hkrati pa imajo tudi potencial, da povečajo participacijo pri odločevanju in uporabi virov pri delu (Carrier v Rice in Katz 2003, 598), pri skupnostih (McNutt v Rice in Katz 2003, 598) ter pri vladnih predstavnikih in organizacijah (Neu in drugi v Rice in Katz 2003, 598). Vse to posledično pomeni, da bodo tisti, ki imajo nezadosten

dostop ali izkušnje z IKT, še nadalje izključeni iz človeškega in družbenega kapitala (McNutt v Rice in Katz 2003, 598). Nekateri raziskovalci celo trdijo, da se bo deprivilegiranost posameznika brez dostopa ohranila tudi po tem, ko bodo postali uporabniki določenih IKT (Carrier v Rice in Katz 2003, 598).

Evropska unija (Europa, 2006) se zaveda, da je širokopasovni dostop do interneta prvi pogoj za informacijsko družbo ter za rast in delovna mesta v evropskem gospodarstvu. Omogoča namreč razvoj novih aplikacij in izboljšavo obstoječih; nove storitve, investicije in delovne priložnosti ter tudi večjo produktivnost pri obstoječih procesih. Hkrati ima lahko širokopasovni dostop do interneta velik učinek na vsakdanje življenje, predvsem v povezavi s tele-medicino in e-zdravjem, e-upravo in e-izobraževanjem ter tudi razvojem podeželja.

Širokopasovni dostop je potreben, da lahko internet razvije ves svoj potencial oz. da lahko uporabniki uživajo celoten potencial interneta (Gillett in Lehr 1999, 2–3). Širokopasoven dostop s svojo zmožnostjo, da premaga fizične in geografske distance, povečuje kvaliteto življenja, saj lahko posamezniki, ki imajo možnost izkoriščanja širokopasovne povezave za zbiranje informacij in podatkov in drugih komunikacijskih storitev, delujejo na višji individualni in skupnostni ravni. Hkrati so širokopasovne tehnologije bistven del infrastrukture, ki je potrebna za učinkovito in uspešno delovanje podjetij in organizacij v informacijski dobi (Sawada in drugi 2006, 458–459).

Veliko prednosti, ki naj bi jih prinašal širokopasovni dostop, imajo sicer tudi ne-širokopasovni dostopi do interneta, internet sam ali druge IKT. Najbolj se, ko se definira, kaj so prednosti, ki jih širokopasovni dostop prinaša, omenja rekonfiguracijo dostopa do ljudi, storitev, informacij in tehnologij, kot jo prikazuje Tabela 4.1 (Dutton in drugi 2003, 10).

Tabela 4.1: Kako uporaba in ne-uporaba širokopasovnega dostopa do interneta spreminja dostop

Širokopasovni dostop zagotavlja dostop do:	Aktivnosti:	Primeri:
Ljudi: rekonfigurira interakcijo z drugimi ljudmi; s kom komuniciramo; koga poznamo; kje in kdaj komuniciramo z njimi	Kreativnost med posamezniki in skupinami; omogoča komunikacijo ena na ena, ena na več; več na več	Takojšnje sporočanje in elektronska pošta, ki sta vedno prižgana; kolaborativno virtualno delo; video konference, »streaming«, igranje online iger itd.
Storitev: vpliva na to, kaj lahko počnemo na spletu, kdaj lahko to počnemo in koliko nas to stane	Opravljanje elektronskih transakcij in pridobivanje elektronskih storitev od bližnjih in oddaljenih virov	Hitra online dostava raznih multimedijskih izdelkov in storitev na katerokoli lokacijo; prenašanje glasbe, videa; e-nakupovanje, e-bančništvo in druge interakcije e-poslovanja
Informacij: vpliva na to, kako in kaj beremo, slišimo, gledamo in posledično vemo	Pridobivanje, analiziranje in prenašanje slik, videov, zvokov, statistik itd.	Online »streaming« novic: poslušanje ali gledanje arhivov ali prenosov radijskih in televizijskih kanalov; izmenjava velike količine multimedijskih raziskav ali statističnih podatkov; iskanje velike količine informacij
Tehnologij: oblikuje kako in kdaj dostopamo do interneta in drugih IKT	Produciranje in uporabljanje širokopasovnega know-how-a, opreme in tehnik za ustvarjanje dostopa do, uporabe in potrošnje interneta in drugih IKT	Širokopasovne telekomunikacijske infrastrukture; brezžično povezovanje; internetna infrastruktura; nova digitalna multimedija; mrežna povezava itd.

Vir: Dutton in drugi (2003, 11).

Van Gaasbeckova (2008, 692–693) je v svoji študiji 39 okrožij v Kaliforniji preučevala ekonomske učinke širokopasovnega dostopa do interneta. Za namene analize je uporabila podatke *Scarborough Research* med letoma 2001 in 2007, ki poročajo o številu gospodinjstev, ki dostopajo do interneta preko klicne povezave, kabla ali DSL-ja. Oblikovala je dve meri širokopasovne uporabe:

- a)** širokopasovni delež, tj. delež odrasle populacije, ki do interneta dostopa preko širokopasovne povezave, in
- b)** migracijsko razmerje, ki pomeni delež vseh uporabnikov, ki uporabljajo širokopasovno povezavo proti deležu tistih, ki uporabljajo klicno povezavo.

Uporabila je panelno regresijo, s katero je ocenila učinke obeh mer na ekonomsko aktivnost. Rezultati kažejo, da širokopasovni delež in migracijski razmerje pozitivno in statistično značilno vplivata na rast v zaposlovanju. Natančneje, povečanje širokopasovnega deleža za eno odstotno točko, pomeni povečanje zaposlitveni rasti za 0.13 in povečanje skupne rasti plač za 0.067.

Razvitost infrastrukture širokopasovnega interneta pomembno vpliva na poslovanje podjetij s področja medijev, komunikacij, zabave in mnogih drugih oblik interaktivnih storitev, ki so posredovana preko konvencionalnih kanalov in/ali interneta. Naraščajoča razpoložljivost

širokopasovnega dostopa do interneta bogati priložnosti podjetij za poslovno rast. Hkrati je internet bistveno spremenil lastnosti globalnega trga, saj omogoča, da se ljudje povežejo v mreže brez časovnih in prostorskih omejitev. Še več, difuzija te infrastrukture je danes strateškega pomena za posamezne države, saj pomeni potencial za izboljšanje ekonomskega položaja države v e-trgovanju. Pravzaprav širokopasovna pripravljenost države vpliva na to, koliko je zmožna tekmovati na globalnem trgu (Lee in Chan-Olmsted 2004, 649–650).

Raziskave opozarjajo tudi na prednosti, ki jih ima širokopasovni internet za okolje. Fuhr in Pociask (2007, 2–3) ugotavljata, da uporaba širokopasovnih povezav zmanjšuje emisije plinov, in sicer za 1 milijardo ton plinov v naslednjih 10 letih. Npr. elektronska komunikacija zmanjšuje potrebo po klasični »papirni« komunikaciji – zmanjša se poraba papirja; preko virov informacij in časopisov na spletu se zmanjša potreba po naročninah, kar pripomore k manjši potrebi po papirju, kar rešuje drevesa, prihrani energijo, onesnažuje manj vode in spusti manj plinov v atmosfero. Preko tele-dela se prihrani na milijone litrov bencina, e-nakupovanje pa pomeni, da ni več potrebno zgraditi fizičnega nakupovalnega centra, kar zopet prihrani energijo. S telekonferencami se zmanjša število poslovnih potovanj, posledično pa tudi ogljikove in druge emisije. Skratka, širokopasovni internet ima lahko veliko ugodnih posledic za okolje. Fuhr in Pociask na podlagi trenutnega porasta širokopasovnih povezav in aplikacij ocenjujeta sledeče posledice za okolje v naslednjih 10 letih:

- B2B in B2C e-poslovanje bi zmanjšalo emisijo toplogrednih plinov za 206.3 milijonov ton;
- tele-delo bo emisijo toplogrednih plinov zaradi manjše potrebe po vožnji zmanjšalo za 247.7 milijon ton, za 28.1 milijon ton zaradi tega, ker ne bo več potrebno graditi pisarn in za 312.4 milijonov ton zaradi energije, ki jo bo prihranilo podjetje;
- telekonference bi lahko emisijo toplogrednih plinov zmanjšale za 199.8 milijonov ton, če bi se 10% letalskih potovanj zamenjalo za telekonference;
- redukcija v poštnih pošiljkah, plastiki, ki se prihrani zaradi prenašanja glasbe oz. videa prek interneta, in prihranek pri pisarniškem papirju zaradi elektronskih sporočil in elektronskih dokumentov, bi znašala 67.2 milijonov ton.

Leigh in Atkinson (2001, 16–17) menita, da se v naslednjih letih za največjo razliko v dostopu ne bo izkazala razlika med tistimi, ki imajo dostop do interneta ter tistimi, ki ga nimajo, temveč med tistimi, ki imajo širokopasovni dostop do interneta in tistimi, ki ga nimajo.

4.3 ŠIROKOPASOVNA NEENAKOST

Sedaj se natančneje dotaknimo neenakosti, do katerih prihaja v širokopasovnem dostopu do interneta. Najprej prihaja do razlik med tistimi, ki širokopasovni dostop imajo in tistimi, ki ga nimajo, nadalje pa tudi do razlik glede na socio-demografske značilnosti in glede na način rabe interneta med posamezniki, ki do njega dostopajo preko širokopasovnih in tistimi, ki do uporabljajo ozkopasovne povezave. Podpoglavja predstavljajo pregled teh neenakosti.

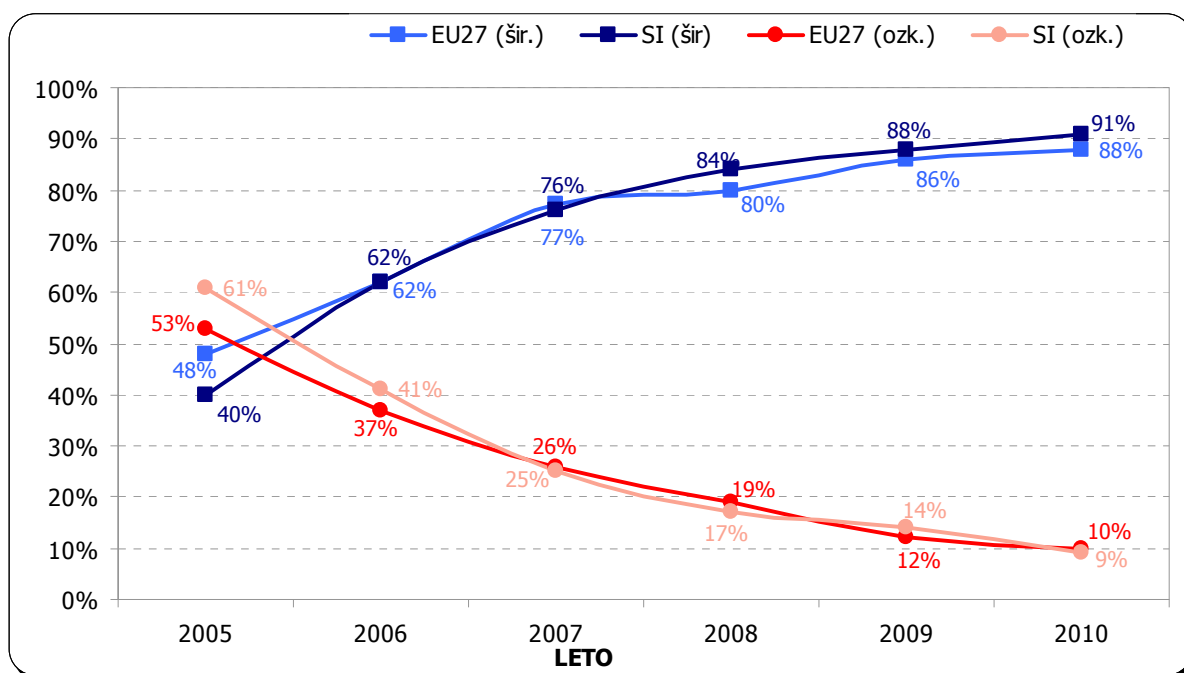
4.3.1 Dostop

Najprej preglejmo kako je s samim dostopom do interneta preko širokopasovnih povezav. V splošnem opazamo, da število posameznikov, ki do interneta dostopa preko širokopasovnih povezav, narašča oz. da upada delež tistih, ki do njega dostopajo prek ozkopasovnih povezav.

Slika 4.1 prikazuje delež gospodinjstev, ki imajo širokopasovni oz. ozkopasovni dostop do interneta v Sloveniji in Evropski Uniji 27 (zajetih je vseh 27 držav EU), in sicer med vsemi gospodinjstvi, ki imajo dostop do interneta. Kaže se, da odstotek gospodinjstev s širokopasovnim dostopom narašča, medtem ko odstotek tistih z ozkopasovnim, upada. V letu 2005 je bilo gospodinjstev z ozkopasovnim dostopom do interneta v Sloveniji 61%, v EU27 pa 53%, medtem ko je bilo tistih s širokopasovnim manj: 40% v Sloveniji in 48% v EU27. Medtem ko se je do leta 2006 odstotek gospodinjstev s širokopasovnim internetom povečal, pa se je odstotek tistih z ozkopasovnim zmanjšal. Ta trend se je tako nadaljeval vse do leta 2010, ko je bilo v Sloveniji 91% gospodinjstev s širokopasovnim ter le 9% z ozkopasovnim; medtem ko je bilo slednjih v EU27 10%, tistih s širokopasovnim pa 88%.

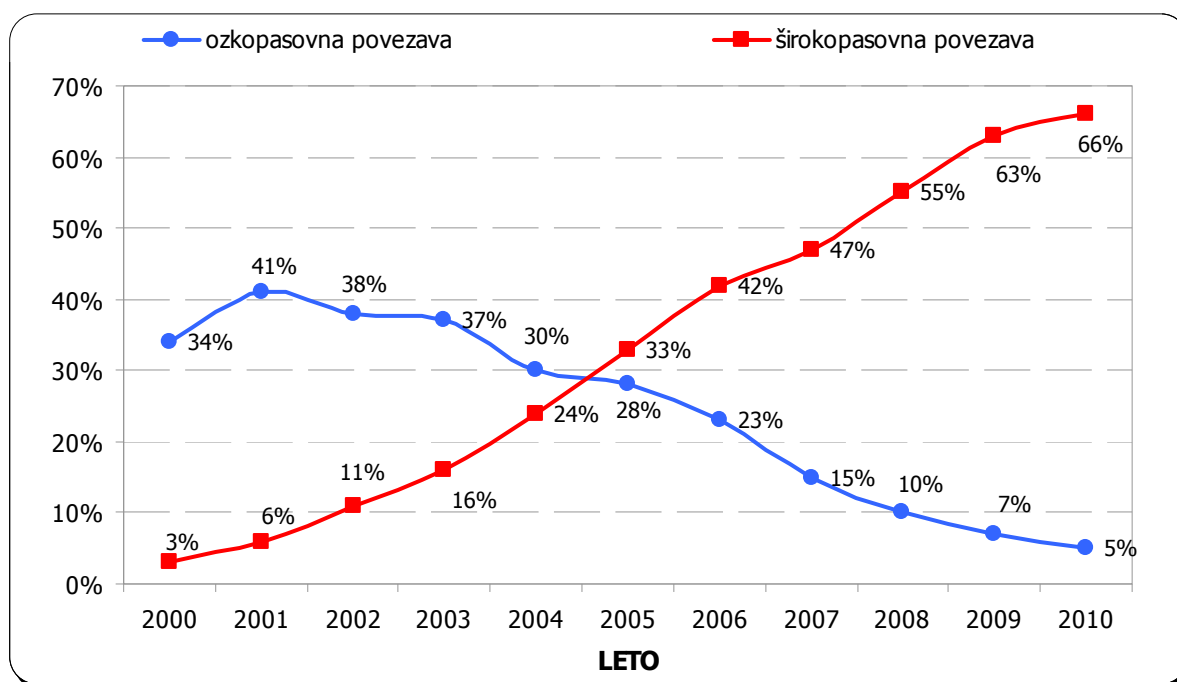
Slika 4.1: Pregled odstotka gospodinjstev s širokopasovnim in ozkopasovnim dostopom do interneta med letoma 2005 in 2010 v Sloveniji in EU27 med gospodinjstvi, ki imajo dostop do interneta

Vir: Eurostat (2005-2010).

Sedaj primerjajmo še delež dostopa prek širokopasovnih oz. ozkopasovnih povezav v ZDA (Slika 4.2). Podatki Pew (glej Smith 2010) razkrivajo, da je vse do leta 2004 več uporabnikov interneta do njega dostopalo prek ozkopasovnih (v letu 2000 34%, 2001 41%, 2002 38%, 2003 37% in 2004 30%) povezav kot prek širokopasovnih (v letu 2000 3%, 2001 6%, 2002 11%, 2003 16% in 2004 24%), v letu 2005 pa že več prek širokopasovnih (33% oz. 28% prek ozkopasovnih povezav). Opazimo lahko, da delež uporabnikov z ozkopasovnimi povezavami upada vse od leta 2001, medtem ko se delež tistih s širokopasovnimi povečuje vse od leta 2000. Razberemo lahko tudi, da se je naraščanje deleža uporabnikov, ki do interneta dostopajo prek širokopasovnih povezav, med letoma 2009 in 2010 upočasnilo, saj se je delež povečal s 63% na 66%. Pri tem naj še kot zanimivost omenimo, da je trajalo 18 let, da je barvna televizijo dosegla prevzem 50% ameriškega prebivalstva; prav toliko je za to potreboval osebni računalnik; mobilni telefon je za to potreboval 15 let, videorekorder 14 let in CD predvajalnik 10 let in pol. Širokopasovni internet je za to potreboval 10 let (Horrigan 2007, 1).

Slika 4.2: Delež uporabnikov interneta, ki do le-tega dostopajo prek ozkopasovnih oz. širokopasovnih povezav v ZDA med letoma 2000 in 2010

Vir: Smith (2010, 6).

4.3.2 Socio-demografske specifikke dostopa

Tuje študije kažejo, da na to, če ima posameznik širokopasovni dostop do interneta, vplivajo podobni socio-ekonomski faktorji kot pri »osnovnem« digitalnem razkoraku, tj. *starost*, *spol*, *stopnja izobrazbe* ipd. (Dolničar in drugi 2009b, 5)

Poglejmo si posamezne specifikke:

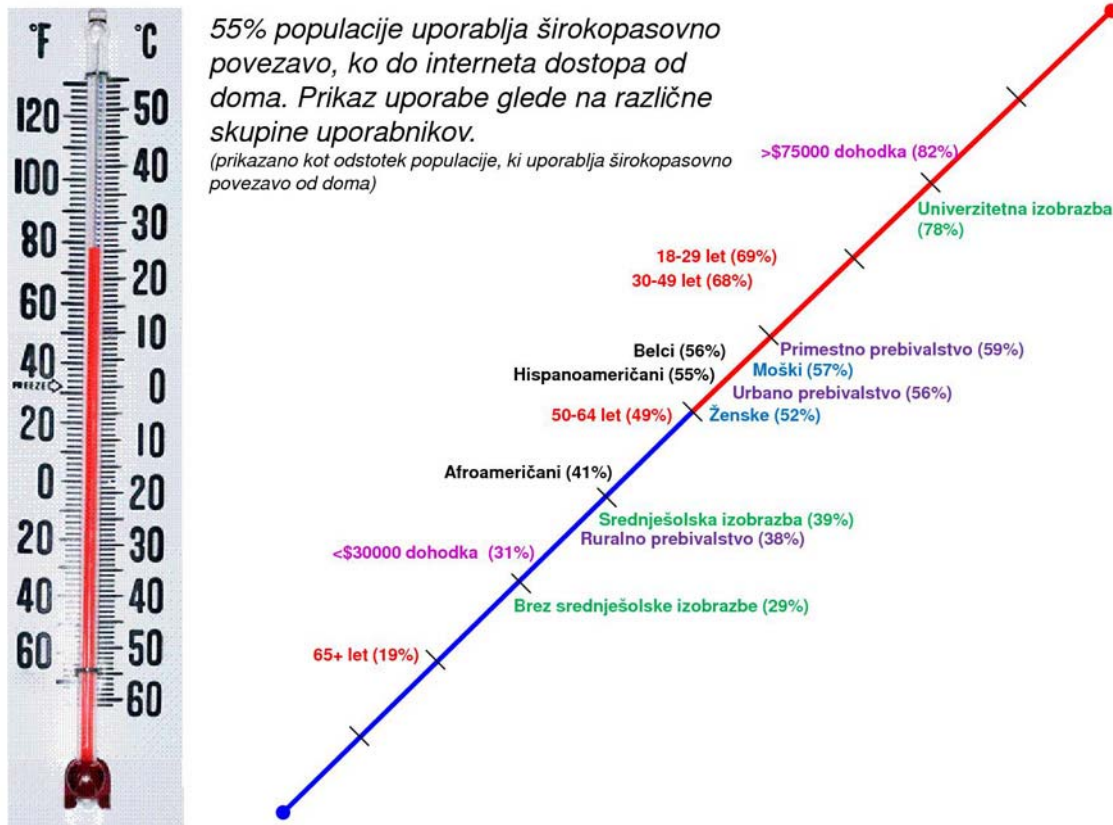
- a. Glede na **spol** se kaže, da ima širokopasovni dostop do interneta več moških kot žensk (glej npr. Sawada in drugi 2006; Tolbert in Mossberger 2006; OECD 2008; Zamaria in Fletcher 2008; Horrigan 2009).
- b. Širokopasovni dostop s **starostjo** upada (glej npr. Sawada in drugi 2006; Chaudhuri in drugi 2004; Tolbert in Mossberger 2006; OECD 2008; Zamaria in Fletcher 2008; Smith 2010).
- c. Širokopasovni dostop z **izobrazbo** narašča (glej npr. Sawada in drugi 2006; Tolbert in Mossberger 2006; OECD 2008; Zamaria in Fletcher 2008; Horrigan 2009; Smith 2010).

- d. Delež posameznikov s širokopasovnim dostopom narašča, tem višji **dohodek** imajo (glej npr. Sawada in drugi 2006; Chaudhuri in drugi 2004; Tolbert in Mossberger 2006; OECD 2008; Zamaria in Fletcher 2008; Horrigan 2009; Smith 2010).
- e. Glede na **tip krajevne skupnosti** opazimo, da je delež oseb, s širokopasovnim dostopom do interneta, večji v mestnem okolju (glej npr. Anderson in drugi 2002; Sawada in drugi 2006; Tolbert in Mossberger 2006; OECD 2008; Zamaria in Fletcher 2008; Horrigan 2009; Zhang in drugi 2009; Smith 2010).

Slika 4.3 prikazuje »termometer« uporabe širokopasovnih povezav od doma glede na socio-ekonomske značilnosti po podatkih PEW 2008 (Fox in Vitak 2008). Skupine, ki so na modrem delu »termometra«, so bolj izključene od tistih, ki so na rdečem delu. Za boljšo preglednost smo skupine obarvali različno – tako so npr. starostne skupine rdeče barve, izobrazbene zelene itd. Opazimo sledeče značilnosti:

- a. Glede na **starost** so najbolj izločeni posamezniki, stari 65 let ali več, saj jih le 19% uporablja širokopasovno povezavo od doma, medtem ko je med tistimi, stari med 50 in 64 let, takih 49%. V starostni skupini 30 do 49 let, jih 68% uporablja širokopasovno povezavo, 69% pa v skupini 18 do 29 let. S starostjo torej, kot smo pisali že zgoraj, širokopasovni dostop upada.
- b. Tudi glede na **izobrazbo** opazimo velike razlike: 29% tistih brez srednješolske izobrazbe uporablja širokopasovni internet, 39% tistih s srednješolsko izobrazbo ter kar 78% tistih z univerzitetno.
- c. Pri **regiji** opazimo, da je med primestnim prebivalstvom 59% tistih, ki uporabljajo širokopasovne povezave, med urbanim 56%, med ruralnim pa le 38%.
- d. Razlike nastajajo tudi pri **spolu**, saj 57% moških v primerjavi z 52% žensk uporablja širokopasovno povezavo.
- e. Prav tako igra pomembno vlogo **dohodek**, kajti 31% tistih z manj kot 30,000\$ dohodka letno uporablja širokopasovno povezavo, medtem ko je odstotek med tistimi z več kot 75,000\$ 82%.

Slika 4.3: »Termometer« uporabe širokopasovnih povezav do interneta glede na demografske specifikke

Vir: Fox in Vitak (2008).

Pew podatki (glej Fox 2005; Horrigan 2008; Horrigan 2009; Smith 2010) sicer kažejo naraščanje števila uporabnikov širokopasovnega interneta med letoma 2005 in 2010 v vseh demografskih skupinah (Priloga A). Pri tem se znotraj demografskih skupin kažejo trendi, ki smo jih opisali že zgoraj, torej do interneta preko širokopasovnih povezav dostopa več moških, mlajših, z višjo izobrazbo iz mestnega oz. neruralnega okolja. Ugotoviti je tudi, da med letoma 2009 in 2010 rast uporabnikov širokopasovnega interneta ni več tako strma kot pred letom 2009.

Pew (Horrigan 2009, 38) ugotavlja, da so faktorji, ki pozitivno korelirajo s tem, ali ima posameznik doma širokopasovno povezavo, sledeči (v vrstnem redu glede na pomembnost):

- dohodek (več kot 75,000\$ letno);
- univerzitetna izobrazba ali več;
- starši mladoletnega otroka, ki živi v gospodinjstvu;
- poročen ali živi s partnerjem in
- zaposlen za poln delovni čas.

Na drugi strani sledeči faktorji negativno korelirajo s tem, ali ima posameznik doma širokopasovno povezavo ali ne (v vrstnem redu glede na pomembnost):

- manj kot srednja šola;
- 65 let ali več;
- ruralno okolje;
- srednja šola in
- Afroameričan.

Glede na zgoraj zapisano se kaže, da so neenakosti pri širokopasovnem dostopu podobne kot pri že obstoječem digitalnem in družbenem razkoraku. Ugotovitve, da npr. spol igra pomembno vlogo pri širokopasovnem dostopu do interneta, kažejo neko okrepitev starejših oblik digitalnega razkoraka, saj spol večinoma ne igra več pomembne vloge ko gre za osnovni digitalni razkorak (dostop do interneta). Ponavljanje neenakosti v spolu ko gre za širokopasovni dostop lahko pojasnimo s tem, da so neenakosti izginile le na stopnji osnovnega razkoraka, ostale pa so razlike glede na pogostost rabe in znanje. Iz tega lahko sklepamo, da se digitalni razkorak ne samo ponavlja, temveč tudi pogloblja in da torej nove, naprednejše oblike IKT, okrepijo že obstoječe razkorake in neenakosti s tem, ko znova in znova marginalizirajo že deprivilegirane (Dolničar in drugi 2009b, 5).

Poleg socio-ekonomskih dejavnikov pa na to, ali ima posameznik širokopasovni dostop ali ne, vplivajo tudi kulturne značilnosti, pri čemer ne vplivajo samo na prisvajanje tehnologije, temveč tudi na njeno rabo (v kolikšni meri se uporablja, za kaj se uporablja, način uporabe ipd.) (Thomas in drugi 2009, 33). Pomembno vlogo imajo pri tem npr. dojetje tehnologije, nevarnosti in tveganj, povezanih z IKT in socialni kapital (Thomas in drugi 2009, 1).

4.3.3 Raba

Raziskave Pew kažejo, da širokopasovni dostop do interneta od doma spreminja način obnašanja posameznikov na internetu. Foxova (2005, 6) tako ugotavlja, da je širokopasovni dostop do interneta postal najpomembnejši faktor za napoved tega, kako bo posameznik internet uporabljal, s čimer je kot najpomembnejši faktor zamenjal število let uporabe interneta.

Pew je z regresijo skušal določiti, kateri faktorji vplivajo na intenziteto uporabe interneta. Na verjetnost, da bo nekdo dostopal do interneta v nekem dnevu, koliko časa bo na internetu in na število aktivnosti, ki jih bo opravil, vplivajo trije faktorji:

- a) prisotnost širokopasovne povezave:** če je prisotna, bo posameznik na internetu prebil več časa in opravil več aktivnosti kot če je ni;
- b) število let izkušenj z internetom:** več let izkušenj pomeni večjo intenziteto uporabe; in
- c) spol:** ženske bolj intenzivno uporabljajo internet.

Pri tem je najpomembnejši faktor prav širokopasovni dostop do interneta (Horrigan in Rainie 2002, 13–14).

Lahko rečemo, da je prihod širokopasovnega interneta v domove ljudi internet spremenil iz orodja, ki se ga je občasno uporabljalo za iskanje informacij in komunikacijo z drugimi, v prevladujočo napravo, ki razširja posameznikove zmožnosti ustvarjanja, prenašanja in dostopanja do informacij v kiberprostoru (Horrigan in Rainie 2002, 10).

Za internetne uporabnike s širokopasovno povezavo internet postane orodje, ki se uporablja pogosteje in za večjo variacijo opravil (Horrigan in Rainie 2002, 2; glej tudi Anderson in drugi 2002; Office of the Deputy Prime Minister 2005; Zamaria in Feltcher 2008). Za širokopasovne uporabnike je tudi veliko verjetneje, da bodo ustvarjali vsebino in jo delili s preostalimi, hkrati pa poročajo o večjem zadovoljstvu z vlogo, ki jo internet igra v njihovih življenjih (Pew Internet & American Life Project 2005, 60).

Tabela 4.2 prikazuje kako je po mnenju anketirancev internet izboljšal posamezne aktivnosti glede na način dostopanja do interneta (Horrigan in Rainie 2002, 18–20). Kot lahko opazimo, več posameznikov s širokopasovnim dostopom do interneta pozitivneje ocenjuje vse našteve aktivnosti oz. spretnosti z izjemo *zmožnost vključevanja v skupine in organizacije*, ki jo pozitivneje ocenjujejo tisti z ozkopasovnim dostopom.

Sicer obe skupini, tako tista, ki do interneta dostopa prek ozkopasovnih, kot tista, ki do interneta dostopa prek širokopasovnih povezav, menita, da je internet najbolj izboljšal njihovo *zmožnost učenja novih stvari*, vendar to mnenje prevladuje v zadnji skupini (86% proti 73%). Tisti z ozkopasovnim dostopom poudarjajo tudi izboljšanje pri *povezovanju s prijatelji* (68%) in *družino* (58%), pri vseh preostalih trditvah pa je mnenja, da je internet »vsaj nekaj« izboljšal posamezno aktivnost, manj kot polovica uporabnikov z ozkopasovnimi povezavami.

Na drugi strani se več kot polovica uporabnikov širokopasovnega interneta strinja, da je internet izboljšal *povezovanje s prijatelji* (76%), *povezovanje z družino* (71%), *način opravljanja hobija/interesa* (65%), *zmožnost nakupovanja* (65%) in *zmožnost opravljanja svojega dela* (55%).

Tabela 4.2: V kolikšni meri je internet izboljšal posamezne aktivnosti oz. sposobnosti posameznikov glede na način dostopanja do interneta

Koliko, če sploh, je internet izboljšal...	% uporabnikov širokopasovnega interneta, ki pravijo da »zelo« ali »vsaj nekaj«	% uporabnikov ozkopasovnega interneta, ki pravijo da »zelo« ali »vsaj nekaj«
zmožnost učenja novih stvari	86	73
način opravljanja hobija/interesa	65	48
zmožnost nakupovanja	65	42
zmožnost opravljanja svojega dela	55	38
pridobivanje zdravstvenih informacij	47	41
upravljanje z osebnimi financami	42	25
kontaktiranje organizacije v lokalni skupnosti	31	23
povezovanje s prijatelji	76	68
povezovanje z družino	71	58
vključevanje v skupine in organizacije	34	36
spoznavanje novih ljudi	20	19

Vir: Horrigan in Rainie (2002, 18 in 20).

Velike razlike so razvidne predvsem pri *upravljanju z osebnimi financami*, ki ga je internet izboljšal za 42% uporabnikov s širokopasovnimi in le za 25% uporabnikov z ozkopasovnim dostopom ter tudi pri *načinu opravljanja hobija/interesa* (65% širokopasovni uporabniki, 48% ozkopasovni uporabniki) in *povezovanju z družino* (71% širokopasovni, 58% ozkopasovni). Na drugi strani so razlike majhne pri *zmožnosti spoznavanja novih ljudi* (20% širokopasovni, 19% ozkopasovni), *zmožnost vključevanja v skupine in organizacije* (34% širokopasovni, 36% ozkopasovni) in *pridobivanje zdravstvenih informacij* (47% širokopasovni, 41% ozkopasovni).

Pew (Smih 2010, 13) je uporabnike širokopasovnega interneta prosil tudi, naj ocenijo na katerih področjih so najbolj izključeni tisti, ki do interneta dostopajo prek ozkopasovnih

povezav. Širokopasovni uporabniki so tako mnenja, da ozkopasovna povezava najbolj »škodi« pri *službenih priložnostih in spretnostnih, ki bi jim pomagale pri izboljšanju kariere*. Sledi pomembnost pri *pridobivanju zdravstvenih informacij in uporabi vladnih storitev*. Na drugi strani pravijo, da je širokopasoven dostop nepomemben ko gre za *pridobivanje informacij in novic in sledenje temu, kar se dogaja v njihovih lokalnih skupnostih*.

Raziskava hiše Nielsen/Net Ratings (2002) kaže, da uporabniki s širokopasovnim dostopom do interneta na internetu preživijo več časa kot tisti z ozkopasovnim dostopom (glej tudi Chen in Wellman 2003; Lebo 2004), kot tudi Anderson in drugi (2002, 105), ki ugotavljajo, da širokopasovni uporabniki v povprečju internet uporabljajo 3.67 ur tedensko, ozkopasovni pa 2.16 ur. Razlika je opazna tudi v Kanadi, kjer tisti s širokopasovnim dostopom na internetu tedensko prebijejo 20.5 ur, tisti z ozkopasovnim pa 10.7 (Zamaria in Fletcher 2008, 8).

To potrjujejo tudi odgovori posameznikov v Pew raziskavi iz leta 2002, saj 61% uporabnikov širokopasovnih povezav pravi, da odkar imajo takšno povezavo, na internetu preživijo več časa; 5% jih na internetu preživi manj časa; 33% pa ne opaža spremembe. Opazimo, da širokopasovni uporabniki opravijo več dela od doma (25% več) oz. preživijo manj časa v pisarni (10% manj). Spremembe opazimo tudi pri uporabi klasičnih medijev, saj jih 37% manj gleda televizijo, 18% pa manj bere časopise (Horrigan in Rainie 2002, 24–25).

Rast in razvoj širokopasovnega interneta pomenita tudi bolj interaktivno online izkušnjo (Nielsen/Net Ratings 2002), kar potrjujejo tudi raziskave Pew iz različnih let, ki analizirajo, kaj na internetu počno uporabniki s širokopasovnim oz. ozkopasovnim internetom.

Horrigan (2006, i) ugotavlja, da uporabniki širokopasovnega pogosteje kot uporabniki ozkopasovnega interneta novice in informacije pridobivajo na internetu, in sicer to v tipičnem dnevu počne 43% uporabnikov širokopasovnega interneta ter le 26% uporabnikov ozkopasovnega interneta. Pomembna pa je tudi ugotovitev, da internet postaja primarni vir informacij predvsem za mlajše uporabnike (18-29 let), ki do interneta dostopajo prek širokopasovnih povezav (Horrigan 2006, 5).

Zapišemo lahko še, da ima širokopasoven dostop do interneta dva glavna vpliva na vire informacij:

- a) internet postane še en vir več, na katerega se v vsakdanjem življenju obračajo posamezniki. Zaradi značilnosti širokopasovnega interneta, da je »vedno prižgan«, pa se ljudje tudi pogosteje obračajo po novice;
- b) širokopasoven internet lahko zamenja klasične vire informacij (Horrigan 2006, 5).

V nekaterih svojih raziskavah Pew preučuje tudi to, katere aktivnosti na internetu opravljajo tisti, ki do njega dostopajo prek širokopasovnih oz. ozkopasovnih povezav¹⁵. Glavne ugotovitve so sledeče:

V letu 2002 je bila največja razlika med širokopasovnimi in ozkopasovnimi uporabniki pri *pridobivanju informacij*, saj je to počelo 46% širokopasovnih in 24% ozkopasovnih uporabnikov, ter pri *iskanju informacij, povezanih s službo* (36% proti 14%). Velike razlike pa zaznamo tudi pri *kupovanju produktov* (21% proti le 3%), *spletnem bančništvu* (22% oz. 6%) in *gledanju video ali poslušanju avdio posnetkov* (21% oz. 6%).

V letu 2004 so bile največje razlike zopet pri *pridobivanju informacij* (41% širokopasovnih oz. 22% ozkopasovnih uporabnikov) in pri *elektronski pošti* (59% oz. 41%). Večje razlike med skupinama najdemo tudi pri *iskanju informacij, povezanih s službo* (27% oz. 15%), *iskanju političnih informacij* (21% proti 8%), *gledanju video ali poslušanju avdio posnetkov* (21% proti 9%) in *spletnem bančništvu* (19% proti 6%). Največje razlike so torej pri podobnih aktivnostih kot v letu 2002.

Analiza opravljanja aktivnosti v letu 2005 pokaže največje razlike pri *spletnem bančništvu* (59% širokopasovnih in 35% ozkopasovnih uporabnikov), *kupovanju produktov* (81% proti 59%) in *sodelovanju v spletnih dražbah* (39% proti 19%). Večje razlike opazimo še pri *branju blogov* (35% proti 20%) in *pridobivanju informacij* (82% proti 68%). V primerjavi s prejšnjima dvema letoma lahko rečemo, da se določene aktivnosti ponavljajo – pridobivanje informacij in spletno bančništvo, v primerjavi z letom 2002 pa še kupovanje produktov.

Nazadnje preglejmo podatke za leto 2008. Največje razlike med skupinama so pri *uporabi spletnega iskalnika* (57% širokopasovnih in 26% ozkopasovnih uporabnikov), *pridobivanju informacij* (47% proti 18%) in *preverjanju vremenskih informacij* (36% proti

---

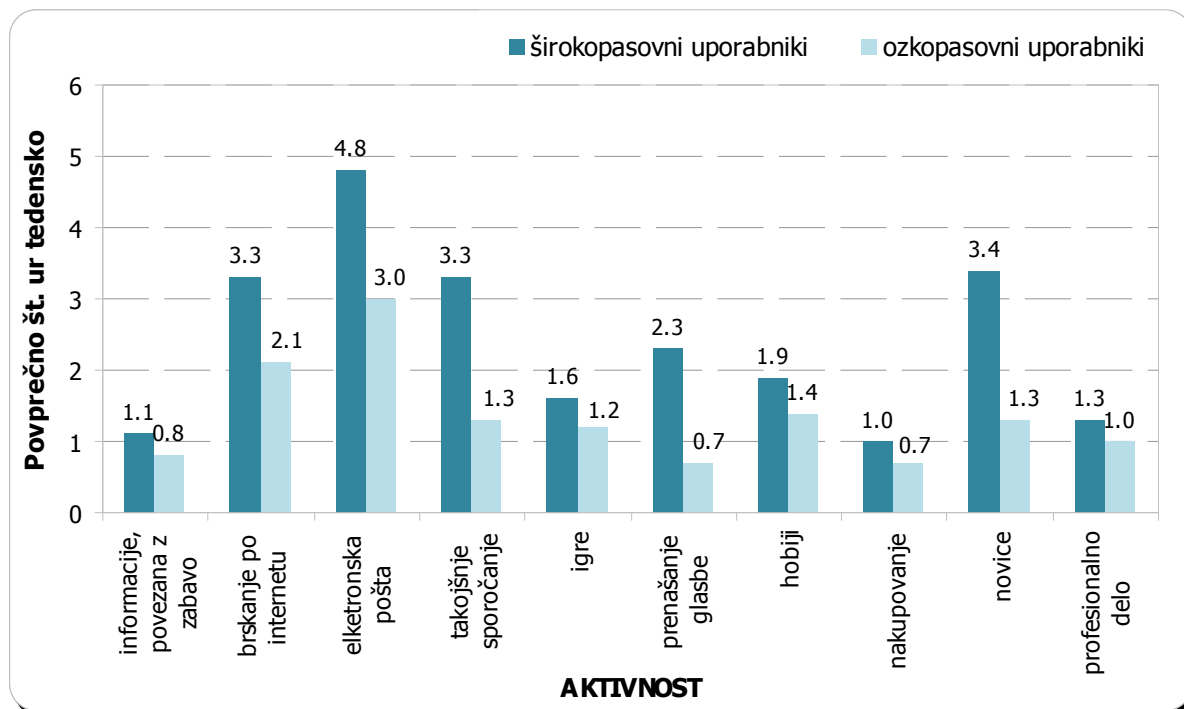
¹⁵ Pregled zajetih aktivnosti v posameznih letih je v Prilogi B, vendar naj na tem mestu opozorimo, da se veliko aktivnosti pojavlja le v enem letu, velikokrat pa se zgodi tudi, da posamezno aktivnost razbijejo na dodatne kategorije (npr. gledanje video in poslušanje avdio posnetkov se je sprva pojavljalo v eni skupni kategoriji, kasneje pa so jo razbili na dve). Vse to pomeni, da je podatke težko časovno primerjati ter tako služijo predvsem kot ilustracija stanja.

14%). Večja razlika je še pri *gledanju videa v video skupnostih* (57% proti 26%). Zopet opazimo, da se določene aktivnosti, kjer so največje razlike med skupinama, ponavljajo iz prejšnjih let – pridobivanje informacij in tudi gledanje videa v video skupnostih, kar bi lahko delno primerjali s kategorijo gledanje videa ali poslušanje avdio posnetkov iz prejšnjih let.

O manjšanju ali večanju razlik med skupinama težko govorimo. Če izračunamo povprečno razliko med skupinama v posameznih letih opazimo, da je le-ta v letu 2002 znašala 14.7%, v letu 2004 9%, v letu 2005 15.7%, v letu 2008 pa 14.8%. Opazimo torej, da se je razlika med letoma 2002 in 2004 zmanjšala, nato pa zopet povečala. Približno okoli 14% širokopasovnih uporabnikov več opravlja posamezne aktivnosti na internetu v primerjavi z ozkopasovnimi uporabniki.

Nekaj podobnega ugotavlja tudi Univerza v Kaliforniji (Lebo 2003, 25), saj uporabniki širokopasovnega dostopa do interneta povprečno v tednu porabijo več časa za našete internetne aktivnosti (Slika 4.4). Tako npr. uporabniki ozkopasovnih povezav za elektronsko pošto porabijo 3 ure, uporabniki širokopasovnih pa 4.8 ure, za novice širokopasovni 3.4, ozkopasovni pa 1.3 ure.

Slika 4.4: Pregled povprečnega števila ur tedensko, ki jih uporabniki s širokopasovnim in ozkopasovnim dostopom do interneta porabijo za posamezno aktivnost

Vir: Lebo (2003, 25).

Tudi anketna raziskava *Federal Communications Commission survey* (FCC) iz leta 2009 (Horrigan 2010, 16) ugotavlja razlike v rabi interneta med tistimi, ko do njega dostopajo prek širokopasovnih oz. prek ozkopasovnih povezav (slika v Prilogi D). Velja, da prav vse aktivnosti opravlja več širokopasovnih uporabnikov kot ozkopasovnih. Največje razlike opazimo pri *prenašanju ali poslušanju glasbe na spletu* (razlika 30 odstotnih točk), *kupovanju produktov* (27), *obiskovanju vladnih strani* (26), *spletnem bančništvu* (26) in *pridobivanju lokalnih informacij* (25 odstotnih točk). Najmanjša razlika je pri *multiplayer spletnih igrah* (5) ter pri *igranju iger na spletu* (10).

Internet je s prihodom širokopasovnega dostopa iz vira informacij prerasel tudi v vir zabave (Zamaria in Fletcher 2008, 148–149), saj se kaže, da širokopasovni uporabniki internet v večji meri uporabljajo za zabavo kot ozkopasovni (Zamaria in Fletcher 2008, 183).

Tudi v Kanadi se kaže, da širokopasovni uporabniki interneta pogosteje sodelujejo v spletnih socialnih omrežjih, v večji meri poslušajo glasbo na spletu in dostopajo do video posnetkov (48% širokopasovnih uporabnikov in 20% ozkopasovnih). Tudi programe za deljenje datotek v večji meri uporabljajo tisti s širokopasovnim (30%) kot tisti z ozkopasovnim (9%) dostopom (Zamaria in Fletcher 2008, 192–203).

Poleg različne rabe pa raziskave kažejo tudi, da so širokopasovni uporabniki interneta samozavestnejši pri uporabi interneta ter bolj odprti do novih tehnologij od ozkopasovnih uporabnikov (Zamaria in Fletcher 2008, 141–142).

5 ANALIZA PODATKOV EUROSTAT

V pričujočem poglavju se posvetimo analizi podatkov Eurostat, evropskega statističnega urada, s čimer skušamo predvsem primerjati Slovenijo s preostalimi državami Evropske unije (EU) oz. z evropskim povprečjem. Hkrati podatki Eurostat predstavljajo samostojen vir podatkov, na podlagi katerega lahko natančneje analiziramo razlike med ozkopasovnimi in širokopasovnimi uporabniki interneta.

V vsakem podpoglavju analiziramo specifičen sklop podatkov, pri čemer vedno primerjamo Slovenijo z EU27 – tu je zajetih vseh 27 članic Evropske unije – ter EU15 – tu zajemamo 15 »starih« članic EU – v posameznih letih.

5.1 ŠIROKOPASOVNI DOSTOP SKOZI ČAS

Najprej analizirajmo širokopasovni dostop v Sloveniji in EU skozi čas. S tem skušamo oceniti, kakšna je trenutna situacija tako v EU kot v Sloveniji in tudi oceniti trende prisvajanja širokopasovnega dostopa do interneta.

Slika 5.1 prikazuje odstotek gospodinjstev¹⁶ s širokopasovnim dostopom do interneta med letoma 2004 in 2010 v Sloveniji, EU15 in EU27.

V Sloveniji se je odstotek gospodinjstev s širokopasovnim dostopom do interneta povečal predvsem med letoma 2005 in 2006, saj se je skoraj še enkrat povečal (z 19% na 34%). Tudi med letoma 2006 in 2007 je vidna rast (s 34% na 44%), nato pa se je rast upočasnila (med letoma 2007 in 2008 s 44% na 50%; podobno rast opazamo tudi med 2008 in 2009 – s 50% na 56% - in med 2009 in 2010 – s 56% na 62% gospodinjstev).

Če Slovenijo primerjamo z EU27 opazimo, da je v letih 2004 in 2005 zaostajala za povprečjem EU27, v letih 2006 in 2007 pa je viden premik, saj je Slovenija že nad

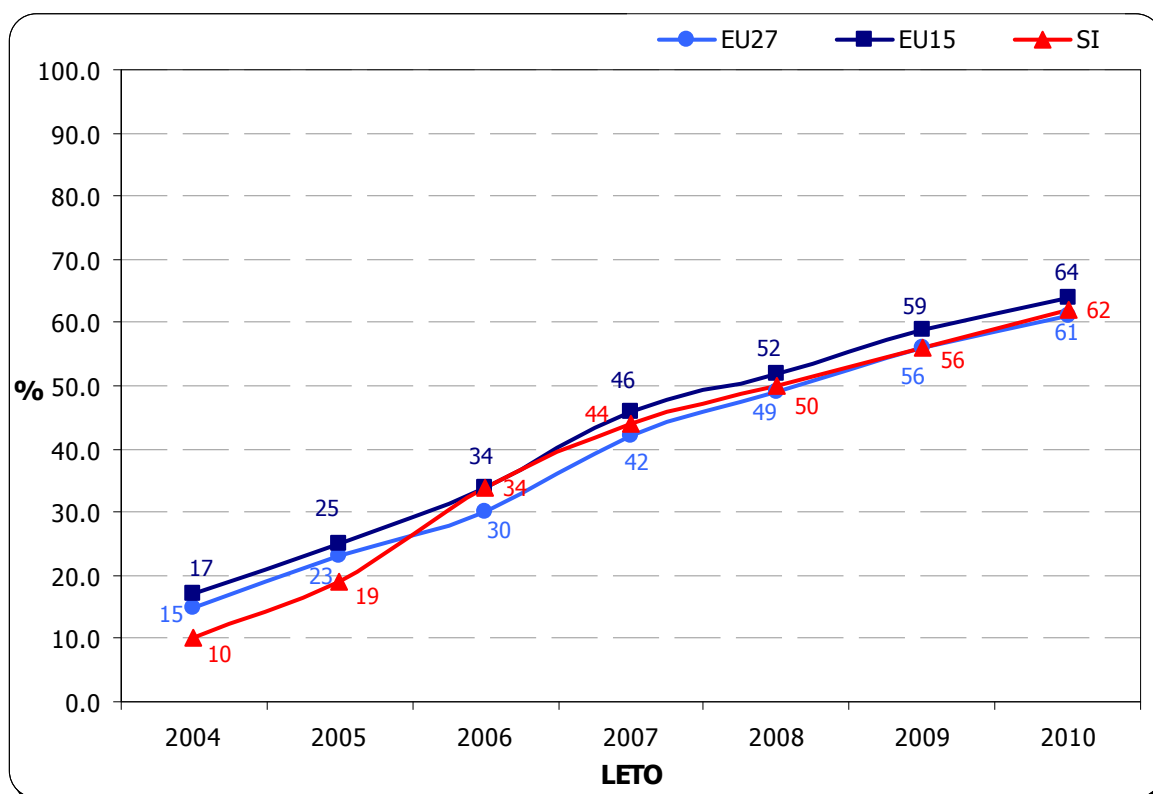
---

¹⁶ 100% predstavljajo vsa gospodinjstva.

povprečjem EU27 (34% gospodinjstev proti 30%);, podobno velja tudi za leto 2007, kjer pa se je razlika sicer malce zmanjšala (44% proti 42%). Za leti 2008 in 2009 je značilen obraten trend – odstotek gospodinjstev s širokopasovnim dostopom do interneta v EU27 se je povečal v večji meri kot v Sloveniji, tako se je v letu 2008 zaostanek EU27 za Slovenijo zmanjšal (50% proti 49%), v letu 2009 pa je EU27 zopet ujela Slovenijo. V letu 2010 velja, da je Slovenija (62%) med povprečjem EU15 (64%) in EU27 (61%).

Glede na povprečje EU15 opazimo, da je v letu 2006 odstotek gospodinjstev s širokopasovnim dostopom enak v EU15 in Sloveniji, v letu 2007 pa višji v EU15 (46% proti 44%). Podobna razlika je tudi v letu 2008 (52% v EU15 in 50% v Sloveniji) ter v letu 2009 (59% proti 56%). V letu 2010 se je razlika malce zmanjšala, saj je imelo 62% gospodinjstev v Sloveniji širokopasovni dostop do interneta, v EU27 pa 64%. V zadnjih letih ostaja absolutna razlika med Slovenijo in EU15 približno enaka.

Slika 5.1: Pregled odstotka gospodinjstev s širokopasovnim dostopom do interneta med letoma 2004 in 2010 v Sloveniji, EU15 in EU27 med vsemi gospodinjstvi

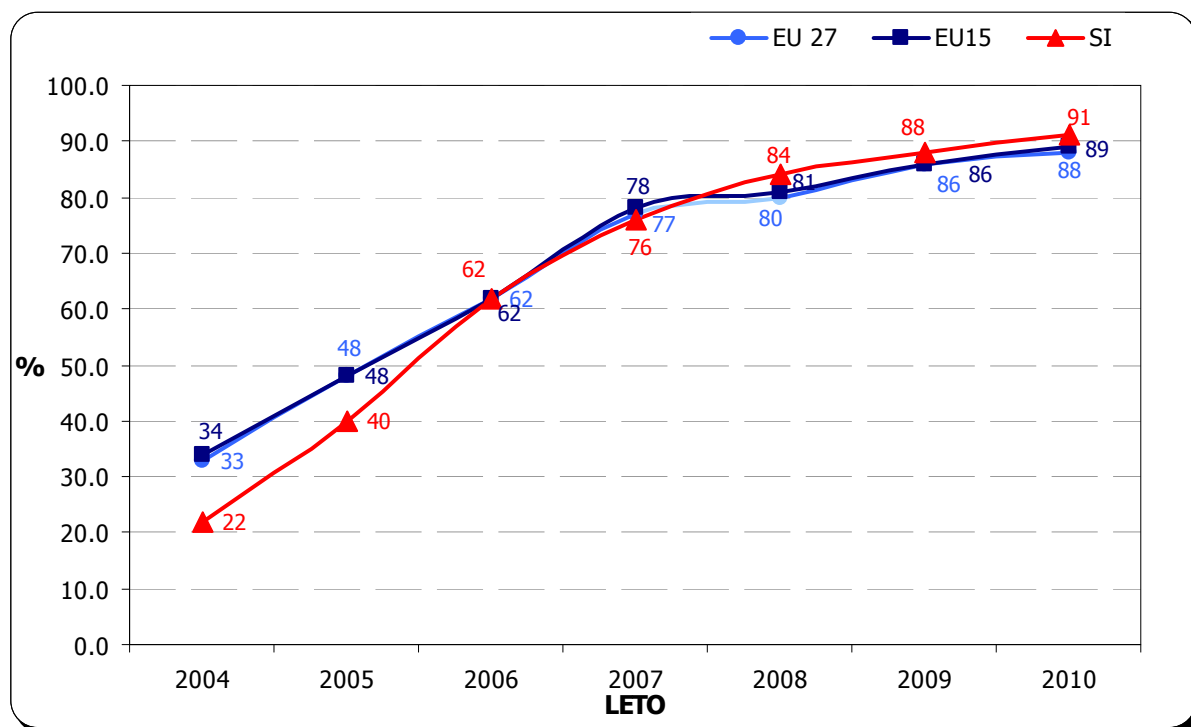

Vir: Eurostat (2010)

Spodnja slika prikazuje odstotek gospodinjstev s širokopasovnim dostopom do interneta med gospodinjstvi, ki imajo dostop do interneta¹⁷. Najpomembnejše kar razberemo je sam trend naraščanja – kaže se namreč, da je odstotek gospodinjstev s širokopasovnim dostopom najintenzivneje naraščal v Sloveniji ter da se trend naraščanja še vedno nadaljuje, medtem ko za EU15 in EU27 naraščanje ni več tako opazno.

Sicer velja, da je v letih 2004 in 2005 Slovenija zaostajala za povprečjem EU15 in EU27, vendar se je razlika naglo zmanjševala – v letu 2004 v Sloveniji 22%, v EU15 34% in EU27 33%, v letu 2005 pa v Sloveniji 40%, v EU15 in EU27 pa 48%. Od leta 2008 je Slovenija nad povprečjem EU15 in EU27.

Slika 5.2: Pregled odstotka gospodinjstev s širokopasovnim dostopom do interneta med letoma 2004 in 2010 v Sloveniji, EU15 in EU27 med gospodinjstvi, ki imajo dostop do interneta

Vir: Eurostat (2010)

¹⁷ 100% torej predstavljajo gospodinjstva, ki imajo dostop do interneta.

5.2 POGOSTOST RABE INTERNETA

Sedaj analiziramo pogostost rabe interneta v Sloveniji, EU15 in EU27 med posamezniki, ki živijo v gospodinjstvu s širokopasovnim dostopom do interneta ter gospodinjstvu z dostopom do interneta, vendar ne širokopasovnim. S tem skušamo dobiti vpogled v to, če je med širokopasovnimi uporabniki več takih, ki internet uporabljajo vsaj enkrat tedensko, kot med ozkopasovnimi¹⁸.

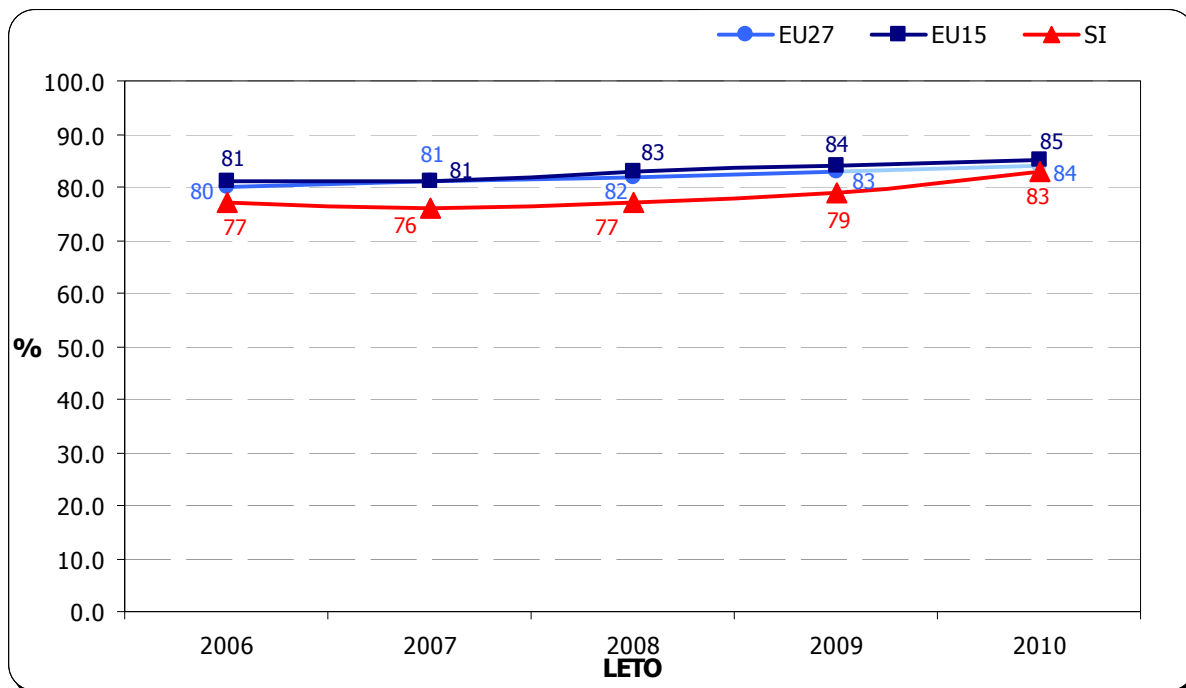
Najprej prikazujemo odstotek posameznikov, ki uporabljajo internet vsaj enkrat tedensko (vključno vsak dan), med širokopasovnimi uporabniki¹⁹. Kot opazimo na sliki 5.3 je odstotek širokopasovnih uporabnikov, ki internet uporabljajo vsaj enkrat tedensko, med letoma 2006 in 2010 v EU in Sloveniji dokaj stabilen, torej se ne povečuje niti ne zmanjšuje. Za EU15 namreč velja, da je v letu 2006 vsaj tedensko internet uporabljajo 81% širokopasovnih uporabnikov, v letu 2010 pa 85%. V EU27 je bil ta odstotek v letu 2006 80%, v Sloveniji 77%; v letu 2010 pa v EU27 84%, medtem ko v Sloveniji nekoliko nižji (83%). Rečemo lahko, da nekaj manj slovenskih širokopasovnih uporabnikov do interneta dostopa vsaj tedensko, vendar pa je za Slovenijo tudi značilna večja rast kot za EU27 oz. EU15, saj odstotek še vedno narašča – med letoma 2009 in 2010 se je povečal za 4 odstotne točke, v EU15 in EU27 pa le za 1.

---

¹⁸ Na tem mestu izpostavimo, da posameznike, ki živijo v gospodinjstvu s širokopasovnim dostopom do interneta, obravnavamo kot širokopasovne uporabnike; posameznike, ki živijo v gospodinjstvu z dostopom do interneta, ki pa ni širokopasoven, pa kot ne-širokopasovne, torej ozkopasovne uporabnike interneta. Morda ta obravnava ni popolnoma točna, saj obstaja možnost, da ima posameznik v gospodinjstvu tako širokopasoven kot ozkopasovne dostop do interneta.

¹⁹ 100% torej predstavljajo vsi posamezniki, ki živijo v gospodinjstvu s širokopasovnim dostopom do interneta.

Slika 5.3: Pregled odstotka posameznikov, ki živijo v gospodinjstvu s širokopasovnim dostopom do interneta in internet uporabljajo vsaj enkrat tedensko (vključno *vsak dan*), med letoma 2006 in 2010 v Sloveniji, EU15 in EU27

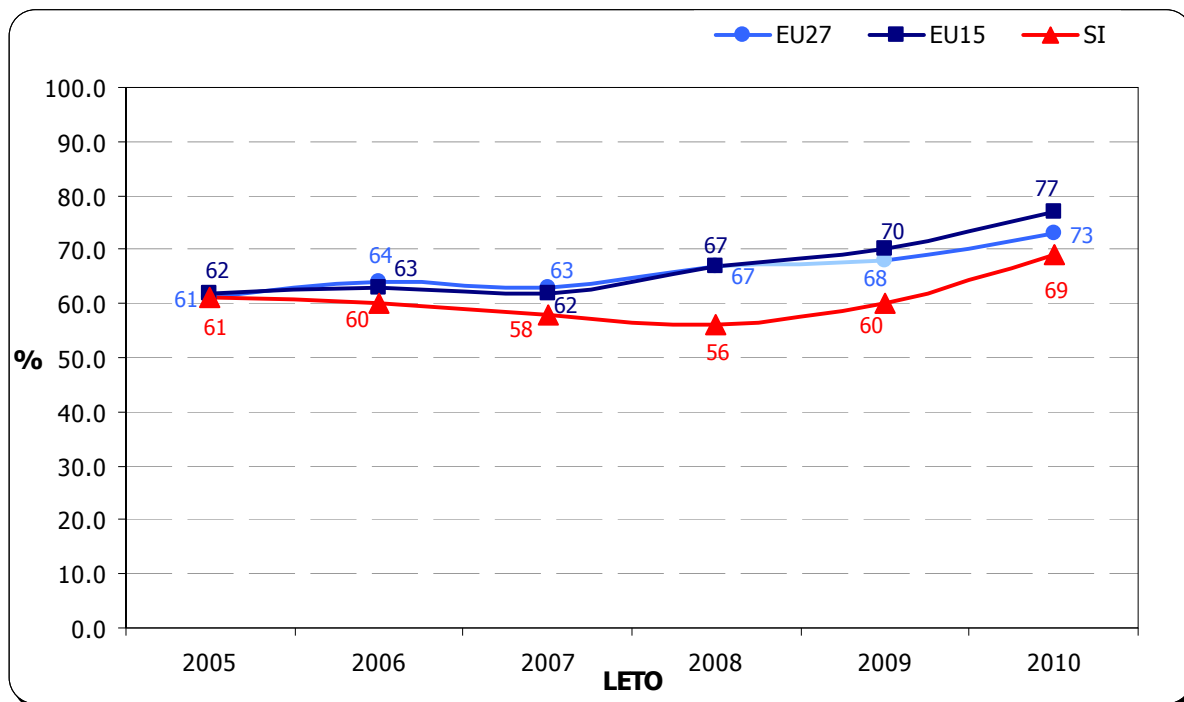
Vir: Eurostat (2010)

Podobno sedaj primerjajmo še pogostost rabe interneta med ozkopasovnimi uporabniki interneta²⁰. Najprej opišimo trende: v letu 2005 je bil odstotek ozkopasovnih uporabnikov, ki so internet uporabljali vsaj enkrat tedensko, zelo podoben tako v Sloveniji (61%), EU15 (62%) kot EU27 (61%). Nato je trend do leta 2008 v posameznih enotah nekoliko drugačen, saj je odstotek v Sloveniji padal (v letu 2006 60%, v letu 2008 pa 56%), medtem ko je tako v EU15 (v letu 2008 67%) kot EU27 (v letu 2008 67%) naraščal. Med letoma 2008 se je nato v Sloveniji odstotek povečal (s 56% na 60%), prav tako pa v EU15 in EU27. Med letoma 2009 in 2010 je nato v Sloveniji opazno veliko povečanje odstotka ozkopasovnih uporabnikov, ki so internet uporabljali vsaj tedensko, in sicer s 60% na 69%, kar je Slovenijo močno približalo povprečju EU27 (73%), vendar še vedno ostaja nekaj pod povprečjem EU15 (77%).

²⁰ 100% torej predstavljajo vsi posamezniki, ki živijo v gospodinjstvu z dostopom do interneta, vendar ne širokopasovnim.

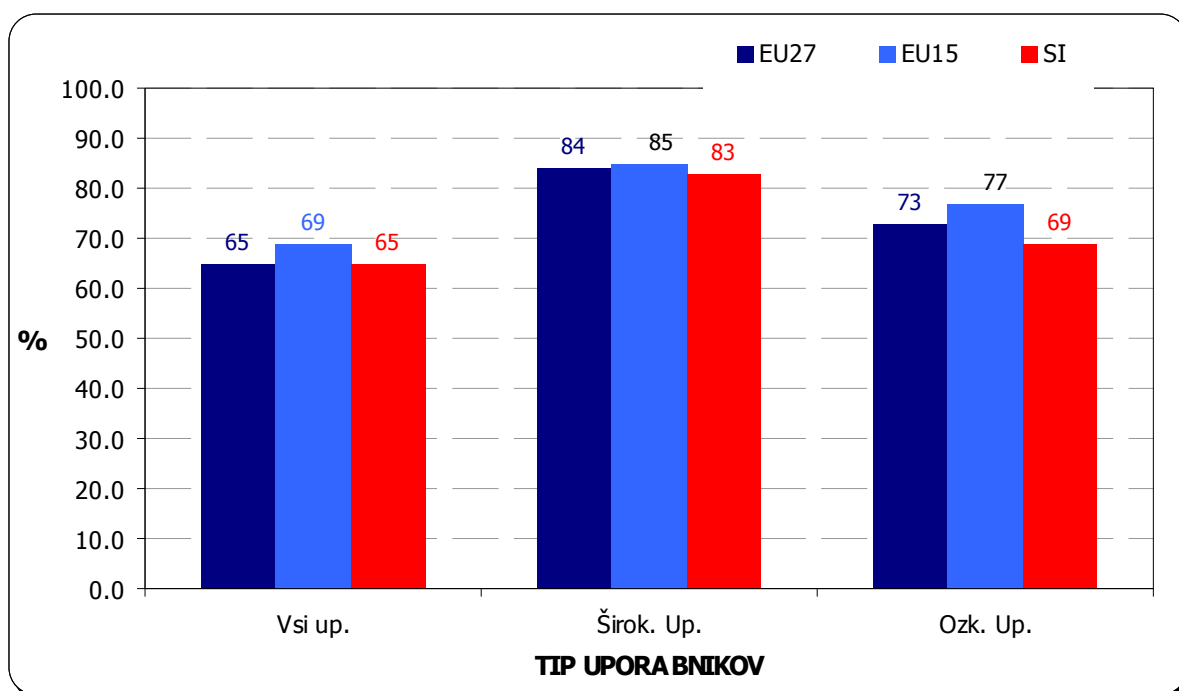
Slika 5.4: Pregled odstotka posameznikov, ki živijo v gospodinjstvu z dostopom do interneta, vendar ne širokopasovnim, in internet uporabljajo vsaj enkrat tedensko (vključno *vsak dan*), med letoma 2005 in 2010 v Sloveniji, EU15 in EU27

Vir: Eurostat (2010)

Primerjava med zadnjima dvema slikama nam že na prvi pogled pokaže, da je več širokopasovnih uporabnikov, ki internet uporabljajo vsaj tedensko. Spodnja slika prikazuje situacijo za leto 2010. Med vsemi uporabniki, ki imajo dostop (tj., kakršenkoli dostop; tako širokopasovni kot katerokoli drug) do interneta, jih je v letu 2010 v EU27 65% dostopalo do interneta vsaj enkrat tedensko, v EU15 69% in v Sloveniji 65%. Med širokopasovnimi uporabniki jih je največ, 85%, vsaj tedensko internet uporabljalo v EU15, 84% v EU27 in Sloveniji 83%. Razlike so torej na ravni širokopasovnih uporabnikov manjše kot na ravni vseh uporabnikov. Nadalje primerjajmo še stanje med ozkopasovnimi uporabniki: 73% ozkopasovnih uporabnikov je v letu 2010 v EU27 internet uporabljalo vsaj tedensko, medtem ko je takih v EU15 77%, v Sloveniji pa 69%. Opazimo torej, da je zaostanek Slovenije pri pogostosti rabe največji ravno med ozkopasovnimi uporabniki, sicer pa so razlike pri temu tipu uporabnikov tudi največje. Velja tudi, da je več širokopasovnih uporabnikov, ki internet uporabljajo vsaj enkrat tedensko kot ozkopasovnih uporabnikov. S tem lahko potrdimo tisto, kar smo pisali v teoretičnem delu magistrskega dela.

Slika 5.5: Pregled odstotka širokopasovnih, ozkopasovnih uporabnikov in vseh uporabnikov interneta, ki internet uporabljajo vsaj tedensko (vključno *vsak dan*) v letu 2010 v Sloveniji, EU15 in EU27

Vir: Eurostat (2010)

5.3 RABA INTERNETA

Nadalje analizirajmo rabo interneta za specifične aktivnosti med ozkopasovnimi, širokopasovnimi in vsemi uporabniki interneta v posameznih letih. S tem skušamo prikazati razlike v načinu uporabe interneta med širokopasovnimi in ozkopasovnimi uporabniki interneta.

Podatki so prikazani v tabelah, kjer prikazujemo tudi podatka z *maksimalno razliko*, tj. največjo razliko med širokopasovnimi in ozkopasovnimi uporabniki v odstotnih točkah; ter *povprečno razliko*, ki predstavlja povprečje razlik v odstotnih točkah med ozkopasovnimi in širokopasovnimi uporabniki interneta, pri čemer je povprečje izračunano samo na podlagi tistih let, za katera imamo podatke tako za ozkopasovne kot širokopasovne uporabnike²¹.

²¹ Opozorimo, da v prvem sklopu analiziramo rabo interneta med različnimi tipi uporabnikov interneta, pri čemer so uporabniki definirani kot tisti, ki so kdajkoli uporabili internet; medtem ko v drugem sklopu analiziramo uporabnike interneta v zadnjih 3 mesecih. Temu je tako, ker podatki Eurostat za določene spremenljivke niso na voljo za vse oz. za uporabnike v zadnjih 3 mesecih.

5.3.1 Raba med uporabniki interneta

Najprej preglejmo, v kolikšni meri so posamezni tipi uporabnikov interneta (pri čemer so uporabniki interneta definirani kot tisti, ki so kdajkoli uporabili internet) le-tega uporabljali za različne aktivnosti. Tabela 5.1 prikazuje celovit pregled stanja v Sloveniji, EU15 in EU27.

Primerjava tistih, ki so uporabili **internetne brskalnike za iskanje informacij**²² razkrije, da ni večjih razlik med posameznimi tipi uporabnikov, in sicer to velja tako za Slovenijo, EU15 kot tudi EU27. Povprečne razlike so namreč med 4 odstotnimi točkami (EU27) in 2 (Slovenija); zanimivo pa je, da se razlika v EU15 in EU27 povečuje, medtem ko se v Sloveniji zmanjšuje. Povsod tudi velja, da je delež najvišji med širokopasovnimi uporabniki (v vseh opazovanih letih), delež se tudi nekoliko povečuje, kar pa je opazno tudi pri ozkopasovnih in vseh uporabnikih interneta. Nazadnje izpostavimo še, da je delež uporabnikov v vseh treh skupinah najvišji v Sloveniji.

Tudi pri rabi interneta za **pošiljanje e-pošte s priponko**²³ med posameznimi tipi uporabnikov ni večjih razlik: povprečne razlike v EU15 so 2.7 odstotne točke, v EU27 pa 2.3; medtem ko so v Sloveniji razlike -0.75. To pomeni, da so razlike v korist ozkopasovnih uporabnikov interneta – v povprečju so namreč le-ti v večji meri pošiljali e-pošto s priponko v primerjavi s širokopasovnimi. Ta razlika gre na račun leta 2005, ko je internet za to dejavnost uporabljalo 75% širokopasovnih in 78% ozkopasovnih uporabnikov interneta, kar je tudi največja razlika med obema skupinama. Ugotavljamo še, da je pri tej aktivnosti Slovenija nekoliko pod povprečjem EU, tako EU15 kot EU27, vendar le rahlo.

Pregled deleža skupin uporabnikov, ki so internet uporabljale za **pošiljanje sporočil** v klepetalnice, novičarske skupine ali spletne forume²⁴; torej v **različne internetne skupnosti**, pokaže, da je delež najvišji med širokopasovnimi uporabniki interneta, in sicer tako v Sloveniji, EU27 kot EU15. Razlike med ozkopasovnimi in širokopasovnimi uporabniki so večje kot pri prej analiziranih aktivnostih, in sicer največje v Sloveniji (15 odstotnih točk),

---

²² V originalu: *Individuals who have used a search engine to find information.*

²³ V originalu: *Individuals who have sent an email with attached files.*

²⁴ V originalu: *Individuals who have posted messages to chat rooms, newsgroups or an online discussion forum.*

sledita pa EU15 in EU27 (obe 9). V splošnem lahko rečemo tudi, da se razlike med skupinama v Sloveniji povečujejo, medtem ko v EU15 oz. EU27 ostajajo na približno enaki ravni. Opažamo, da je bil delež uporabnikov v vseh skupinah v letih 2006 in 2007 višji v Sloveniji; v letu 2010 pa v EU27 in EU15.

Tudi raba interneta za **telefoniranje**²⁵ je veliko bolj razširjena med širokopasovnimi kot ozkopasovnimi uporabniki, in sicer to velja tako za Slovenijo kot tudi za EU nasploh. Razlika med tipoma uporabnikov je največja v EU15 (povprečna razlika znaša 12 odstotnih točk), najmanjša pa v Sloveniji (10). Sicer opazimo, da se odstotek v vseh treh skupinah uporabnikov povečuje v vseh treh geografskih enotah. Primerjava Slovenije z EU15 pokaže, da je v povprečju v EU15 delež širokopasovnih uporabnikov in uporabnikov v splošnem, ki internet uporabljajo za telefonske pogovore, nekoliko višji kot v Sloveniji, pri ozkopasovnih uporabniki pa, z izjemo leto 2007, skoraj identičen. Na drugi strani primerjava z EU27 kaže, da je delež širokopasovnih in vseh uporabnikov, ki internet uporabljajo za telefonske pogovore, približno enak v EU27 in v Sloveniji, medtem ko je delež med ozkopasovnimi uporabniki nekoliko višji v Sloveniji.

Sedaj primerjamo v kolikšni meri posamezni tipi uporabnikov internet uporabljajo za rabo **programov za izmenjavanje datotek**²⁶. Zopet ugotavljamo, da so širokopasovni uporabniki tisti, ki internet v večji meri uporabljajo za to aktivnost. Razlike med obema skupinama so največje v Sloveniji (v povprečju 17 odstotnih točk; v EU27 oz. EU15 10). Povsod opažamo močno zmanjšanje razlik med obema skupinama, padec je še najbolj viden prav v Sloveniji, saj je v letu 2007 znašal 24 odstotnih točk (44% širokopasovnih oz. 20% ozkopasovnih uporabnikov), v letu 2010 pa le še 4 (34% širokopasovnih oz. 30% ozkopasovnih uporabnikov). Zanimivo je, da je v Sloveniji opazen padec v odstotku širokopasovnih uporabnikov interneta, ki so le-tega uporabljali za izmenjavanje datotek, medtem ko je odstotek med ozkopasovnimi naraščal. Tudi v EU15 in EU27 je viden padec med širokopasovnimi uporabniki, vendar manjši kot v Sloveniji; za ozkopasovne uporabnike pa velja, da je delež v vseh letih na približno enaki ravni. Primerjava EU15 in EU27 s Slovenijo še pokaže, da so deleži v posameznih skupinah uporabnikov v Sloveniji v vseh letih višji.

---

²⁵ V originalu: *Individuals who have used the Internet to make phone calls.*

²⁶ V originalu: *Individuals who have used peer-to-peer file sharing for exchanging movies, music, etc.*

Tabela 5.1: Pregled rabe interneta za posamezne aktivnosti med širokopasovnimi, ozkopasovnimi in vsemi uporabniki interneta v Sloveniji, EU27 in EU15

AKTIVNOST	DRŽAVA	TIP UP.	LETO						MAX. RAZLIKA	POVP. RAZLIKA
			2005	2006	2007	2008	2009	2010		
Internetni iskalniki za iskanje informacij	Slovenija	Vsi up.	93	95	96	np	np	97	3 (2007)	1.8
		Širok. Up.	95	98	99	np	np	98		
		Ozk. Up.	94	96	96	np	np	97		
	EU27	Vsi up.	np	91	92	np	np	95	6 (2010)	4.3
		Širok. Up.	np	95	95	np	np	97		
		Ozk. Up.	np	92	91	np	np	91		
	EU15	Vsi up.	np	91	92	np	np	95	5 (2010)	3.7
		Širok. Up.	np	95	95	np	np	97		
		Ozk. Up.	np	92	92	np	np	92		
Pošiljanje e-pošte s pripnko	Slovenija	Vsi up.	75	78	80	np	np	80	-3 (2005)	-0.8
		Širok. Up.	75	78	80	np	np	80		
		Ozk. Up.	78	78	81	np	np	79		
	EU27	Vsi up.	np	76	79	np	np	82	5 (2010)	2.3
		Širok. Up.	np	76	79	np	np	82		
		Ozk. Up.	np	76	77	np	np	77		
	EU15	Vsi up.	np	77	80	np	np	83	4 (2010)	2.7
		Širok. Up.	np	77	80	np	np	83		
		Ozk. Up.	np	76	77	np	np	79		
Pošiljanje sporočil v različne internetne skupnosti	Slovenija	Vsi up.	31	38	40	np	np	39	23 (2007)	14.8
		Širok. Up.	38	47	51	np	np	42		
		Ozk. Up.	30	35	28	np	np	26		
	EU27	Vsi up.	np	32	38	np	np	42	9 (2006 in 2007)	8.7
		Širok. Up.	np	38	42	np	np	46		
		Ozk. Up.	np	29	33	np	np	38		
	EU15	Vsi up.	np	30	37	np	np	42	10 (2007)	9
		Širok. Up.	np	36	41	np	np	46		
		Ozk. Up.	np	27	31	np	np	38		

AKTIVNOST	DRŽAVA	TIP UP.	LETO						MAX. RAZLIKA	POVP. RAZLIKA
			2005	2006	2007	2008	2009	2010		
Telefoniranje prek interneta	Slovenija	Vsi up.	np	14	20	np	np	29	19 (2007)	10.3
		Širok. Up.	np	18	28	np	np	31		
		Ozk. Up.	np	12	9	np	np	25		
	EU27	Vsi up.	np	16	24	np	np	30	14 (2007)	11
		Širok. Up.	np	21	29	np	np	34		
		Ozk. Up.	np	11	15	np	np	25		
	EU15	Vsi up.	np	14	23	np	np	28	14 (2007)	11.7
		Širok. Up.	np	20	27	np	np	32		
		Ozk. Up.	np	9	13	np	np	22		
Programi za izmenjavanje datotek	Slovenija	Vsi up.	np	27	34	np	np	32	24 (2007)	16.7
		Širok. Up.	np	38	44	np	np	34		
		Ozk. Up.	np	16	20	np	np	30		
	EU27	Vsi up.	np	18	20	np	np	19	11 (2006)	10
		Širok. Up.	np	24	24	np	np	21		
		Ozk. Up.	np	13	14	np	np	12		
	EU15	Vsi up.	np	17	20	np	np	19	12 (2006)	10.3
		Širok. Up.	np	23	23	np	np	20		
		Ozk. Up.	np	11	12	np	np	12		
Postavitev spletne strani	Slovenija	Vsi up.	np	18	20	np	np	15	11 (2007)	6.7
		Širok. Up.	np	23	25	np	np	16		
		Ozk. Up.	np	16	14	np	np	14		
	EU27	Vsi up.	np	15	16	np	np	14	7 (v vseh letih)	7
		Širok. Up.	np	19	19	np	np	15		
		Ozk. Up.	np	12	12	np	np	8		
	EU15	Vsi up.	np	16	17	np	np	15	7 (v vseh letih)	7
		Širok. Up.	np	19	19	np	np	16		
		Ozk. Up.	np	12	12	np	np	9		

Opombe: Oznaka *np* v tabeli pomeni, da za posamezno leto ni podatka.

Vir: Eurostat (2010).

Nazadnje analiziramo še uporabo interneta za **postavitev spletne strani**²⁷. Razlike med ozkopasovnimi in širokopasovnimi uporabniki so približno enake v Sloveniji, EU15 in EU27, in sicer okoli 7 odstotnih točk. V Sloveniji razlike variirajo, saj je največja razlika znašala 11 odstotnih točk (v letu 2007), najmanjša pa le 2 (leto 2010); medtem ko so razlike v EU15 ter EU27 stabilne (7 odstotnih točk v vseh opazovanih letih). Sicer se povsod kaže, da je delež med širokopasovnimi uporabniki višji kot tisti med ozkopasovnimi.

5.3.2 Raba interneta v zadnjih 3 mesecih

Sedaj analiziramo, v kolikšni meri so posamezni tipi uporabnikov internet v zadnjih treh meseci uporabljali za različne aktivnosti. Pregled je v Tabela 5.2.

Raba interneta za **igranje/prenašanje iger, slik, filmov ali glasbe**²⁸ je pogostejša med širokopasovnimi uporabniki interneta kot med ozkopasovnimi, in sicer se to kaže tako v Sloveniji, EU15 kot tudi v EU27. Povprečne razlike med obema tipoma uporabnikov so največje v EU15, namreč 17 odstotnih točk, sledita Slovenija in EU27 (14). Povsod tudi opazamo trend zmanjševanja razlik med tema dvema skupinama. Poudarimo, da je delež v vseh treh skupinah uporabnikov v vseh opazovanih letih najvišji v Sloveniji.

Ko analiziramo uporabo interneta za **branje/prenašanje spletnih časopisov**²⁹ opazimo, da internet za to dejavnost v večji meri uporabljajo širokopasovni uporabniki, tako v Sloveniji kot v EU. Največje povprečne razlike so v EU15 (13 odstotnih točk), najmanjše pa v Sloveniji (10). Povsod so se razlike med letoma 2005 in 2009 povečevale, nato pa zmanjšale. Omenimo še, da je v Sloveniji delež v vseh treh skupinah (ne)uporabnikov najvišji.

Tudi raba interneta za **prenašanje programov**³⁰ je bolj razširjena med širokopasovnimi kot ozkopasovnimi uporabniki interneta. Razlike so največje v Sloveniji (v povprečju 17 odstotnih točk), vendar pa je med letoma 2009 in 2010 vidno zmanjšanje razlike. Slednje

---

²⁷ V originalu: *Individuals who have created a Web page.*

²⁸ V originalu: *Playing/downloading games, images, films or music.*

²⁹ V originalu: *Reading/downloading online newspapers/news.*

³⁰ V originalu: *Downloading software.*

velja tudi za EU15 in EU27, kjer pa so povprečne razlike manjše (okoli 13 odstotnih točk) ter tudi stabilnejše, saj je največja razlika v EU15 znašala 16, v EU27 pa 15 odstotnih točk, medtem ko je bila v Sloveniji kar 21 odstotnih točk.

Tudi ko gre za **poslušanje spletnega radia in/ali gledanje spletne TV**³¹, opazamo, da je ta raba pogostejša med širokopasovnimi kot ozkopasovnimi uporabniki. Povprečne razlike med skupinama uporabnikov so približno enake v Sloveniji (18 odstotnih točk), EU15 (17) ter EU27 (16). Povsod zaznavamo trend zmanjševanja razlik, predvsem je to opazno v zadnjih letih, medtem ko je bila razlika dokaj stabilna med letoma 2005 in 2009, in sicer v EU15 med 20 in 18 odstotnih točk; v EU27 med 18 in 16; nekoliko več je variirala le v Sloveniji, namreč med 19 in 25 odstotnimi točkami. Ugotavljamo še, da je v Sloveniji delež v vseh treh skupinah višji kot v EU15 oz. EU27.

Primerjava rabe interneta za **pošiljanje sporočil v spletna socialna omrežja ali takojšnje sporočanje**³² razkrije, da širokopasovni uporabniki interneta v večji meri uporabljajo internet za to aktivnost, in sicer se to kaže tako v Sloveni kot tudi v EU27 in EU15. Največje povprečne razlike med ozkopasovnimi in širokopasovnimi uporabniki so v EU15 in Sloveniji (12 odstotnih točk), kjer se sicer kaže, da se razlika med leti zmanjšuje. Slednje velja tudi za EU27. Opažamo še, da je delež v vseh treh skupinah najvišji v Sloveniji, kjer je v letu 2010 internet za pošiljanje sporočil v spletna socialna omrežja ali takojšnje sporočanje uporabljalo 54% širokopasovnih oz. 47% ozkopasovnih uporabnikov interneta v zadnjih treh mesecih.

Za uporabo interneta za **spletno bančništvo**³³ velja, da ga tako v Sloveniji, EU27 in EU15 v večji meri uporabljajo širokopasovni uporabniki interneta. Razlika med ozkopasovnimi in širokopasovnimi uporabniki je najmanjša v Sloveniji (povprečje 11.8 odstotnih točk, v EU27 17.7 in EU15 16.8). Razlika se med obema tipoma uporabnikov v Sloveniji manjša, saj vedno več ozkopasovnih uporabnikov uporablja internet za bančništvo, medtem ko v EU27 in EU15 ostaja na približno enaki ravni. Slovenija pri tej rabi v vseh treh skupinah zaostaja tako za EU27 kot EU15. Med širokopasovnimi uporabniki, npr., jih v EU15 internet za bančništvo uporablja kar 57%, v EU27 55%, v Sloveniji pa le 43%

---

³¹ V originalu: *Listening to web radios and/or watching web TV.*

³² V originalu: *Posting messages to social media sites or instant messaging.*

³³ V originalu: *Internet banking.*

Tabela 5.2: Pregled rabe interneta za posamezne aktivnosti med širokopasovnimi, ozkopasovnimi in vsemi uporabniki interneta v zadnjih 3 mesecih v Sloveniji, EU27 in EU15

AKTIVNOST	DRŽAVA	TIP UP.	LETO						MAX. RAZLIKA	POVP. RAZLIKA
			2005	2006	2007	2008	2009	2010		
Igranje/prenašanje iger, slik, filmov ali glasbe	Slovenija	Vsi up.	np	np	42	42	42	42	20 (2009)	14.4
		Širok. Up.	63	49	53	np	47	43		
		Ozk. Up.	46	35	39	np	27	36		
	EU27	Vsi up.	31	34	38	np	40	40	19 (2005)	13.8
		Širok. Up.	42	42	42	np	42	42		
		Ozk. Up.	23	24	28	np	31	35		
	EU15	Vsi up.	31	33	36	np	38	39	21 (2005 in 2006)	16.8
		Širok. Up.	42	42	41	np	41	40		
		Ozk. Up.	21	21	24	np	26	30		
Branje/prenašanje spletnih časopisov	Slovenija	Vsi up.	43	47	44	60	55	61	21 (2009)	10
		Širok. Up.	49	53	47	65	59	61		
		Ozk. Up.	43	41	41	49	38	62		
	EU27	Vsi up.	33	35	36	41	48	50	15 (2009)	12
		Širok. Up.	40	41	40	45	51	52		
		Ozk. Up.	26	29	31	33	36	43		
	EU15	Vsi up.	31	33	35	40	47	50	18 (2009)	13
		Širok. Up.	38	39	39	43	50	52		
		Ozk. Up.	24	26	29	30	32	41		
Prenašanje programov	Slovenija	Vsi up.	29	35	35	34	32	32	21 (2008)	17
		Širok. Up.	np	45	42	39	37	34		
		Ozk. Up.	24	27	23	18	18	26		
	EU27	Vsi up.	25	28	30	31	34	31	15 (2005)	12.7
		Širok. Up.	35	36	36	36	37	33		
		Ozk. Up.	20	24	24	22	24	23		
	EU15	Vsi up.	25	29	32	33	35	32	16 (2005)	13.1
		Širok. Up.	36	36	36	37	39	34		
		Ozk. Up.	20	24	25	23	25	22		

AKTIVNOST	DRŽAVA	TIP UP.	LETO						MAX. RAZLIKA	POVP. RAZLIKA
			2005	2006	2007	2008	2009	2010		
Poslušanje spletnega radia in/ali gledanje spletne TV	Slovenija	Vsi up.	22	29	42	47	58	59	25 (2008)	18
		Širok. Up.	34	39	48	53	64	60		
		Ozk. Up.	np	18	29	28	44	55		
	EU27	Vsi up.	20	22	26	33	37	38	18 (2005)	15.5
		Širok. Up.	30	30	32	38	41	40		
		Ozk. Up.	12	13	15	22	25	31		
	EU15	Vsi up.	21	21	26	33	37	38	20 (2005)	17.3
		Širok. Up.	31	29	31	38	41	40		
		Ozk. Up.	11	11	13	20	22	29		
Pošiljanje sporočil v spletna socialna omrežja ali takojšnje sporočanje	Slovenija	Vsi up.	np	np	np	np	56	53	16 (2009)	11.5
		Širok. Up.	np	np	np	np	61	54		
		Ozk. Up.	np	np	np	np	45	47		
	EU27	Vsi up.	np	np	np	np	44	46	13 (2009)	9
		Širok. Up.	np	np	np	np	48	46		
		Ozk. Up.	np	np	np	np	35	41		
	EU15	Vsi up.	np	np	np	np	41	44	14 (2009)	12
		Širok. Up.	np	np	np	np	44	46		
		Ozk. Up.	np	np	np	np	30	36		
Internetno bančništvo	Slovenija	Vsi up.	25	32	36	38	39	42	21 (2007)	11.8
		Širok. Up.	np	37	43	41	44	43		
		Ozk. Up.	22	31	22	30	27	39		
	EU27	Vsi up.	38	40	44	47	50	52	19 (2008, 2009, 2010)	17.7
		Širok. Up.	50	51	52	54	55	55		
		Ozk. Up.	35	35	34	35	36	36		
	EU15	Vsi up.	41	43	47	51	54	55	19 (2008)	16.8
		Širok. Up.	52	53	55	57	58	57		
		Ozk. Up.	36	37	37	38	41	42		

Opombe: Oznaka *np* v tabeli pomeni, da za posamezno leto ni podatka.

Vir: Eurostat (2010).

5.3.3 Povzetek analize rabe interneta

Analiza rabe interneta po podatkih Eurostat med ozkopasovnimi in širokopasovnimi uporabniki v Sloveniji, EU15 ter EU27 je še enkrat pokazala, da so širokopasovni uporabniki tisti, ki internet v večji meri uporabljajo za analizirane dejavnosti. Kaže se tudi, da so razlike večje pri, če jim lahko tako poimenujemo, naprednih internetnih storitvah: telefoniranju prek interneta, internetnem bančništvu, poslušanju spletnega radia oz. gledanju spletne TV, prenašanju programov, igranju/prenašanju iger, slik, filmov ali glasbe, uporabi programov za izmenjavanje datotek, pošiljanju sporočil v različne internetne skupnosti ipd. Na drugi strani so razlike pri pošiljanju e-pošte s priponkami, uporabi internetnih iskalnikov za iskanje informacij, postavitvi spletne strani ipd. manjše. V splošnem lahko sicer rečemo, da se kaže tudi, da se razlike med skupinama v času nekoliko zmanjšujejo.

5.4 OVIRE ZA ŠIROKOPASOVNI DOSTOP

Nazadnje analiziramo še to, kje ležijo razlogi oz. ovire, da posamezniki v gospodinjstvu nimajo širokopasovnega dostopa do interneta. Podatki Eurostat so na voljo samo za leto 2007 in 2009, zopet pa jih primerjamo za Slovenijo, EU15 in EU27, in sicer odstotki predstavljajo delež gospodinjstev brez širokopasovnega dostopa do interneta³⁴ (Tabela 5.3).

Pri prvi oviri »**gospodinjstva širokopasovnega dostopa do interneta nimajo, ker je predrag**«³⁵ se kaže, da v Sloveniji in EU27 pomembnost te ovire med letoma 2007 in 2009 pada, medtem ko se v EU15 povečuje. Opažamo tudi, da je bil za Slovenijo in EU27 to drugi najpomembnejši razlog, za EU15 pa tretji. Pomembnost v letu 2009 se je v Sloveniji in EU27 zmanjšala, saj je razlog padel na tretje mesto, v EU15 pa ostal na istem mestu (3.).

Nadalje analizirajmo gospodinjstva, ki širokopasovnega dostopa nimajo, ker »**ga ne potrebujejo**«³⁶. V vseh letih je bil to najpomembnejši razlog za to, da v gospodinjstvu nimajo

---

³⁴ 100% torej predstavljajo vsa gospodinjstva brez širokopasovnega dostopa do interneta.

³⁵ V originalu: *Households without broadband connection because it is too expensive.*

³⁶ V originalu: *Households without broadband connection because they do not need it.*

širokopasovnega dostopa, se je pa v letih delež gospodinjstev s to oviro zmanjšal; še najbolj v EU15 (s 64% na 42%), pa tudi v EU27 (s 37% na 27%) in Sloveniji (s 37% na 30%).

Tudi razlog »v okolišu ni na voljo«³⁷ se je v obeh opazovanih letih izkazal za enega izmed pomembnejših, za razliko od prej omenjenih dveh pa njegova pomembnost med letoma ni upadla, temveč je ostala na približno enaki ravni v Sloveniji ter EU27 (povsod 20% v letu 2007 in 19% v 2009), medtem ko se je v EU15 povečala, in sicer z 29% v letu 2007 na 58% v letu 2009, s čimer je bil to tudi najpomembnejši razlog v letu 2009 v EU15.

Pomembnost ovire **dostop imajo drugje**³⁸ je manjša kot pomembnost prej omenjenih. V Sloveniji in EU27 je bil delež gospodinjstev brez širokopasovnega dostopa do interneta zaradi tega razloga v letu 2007 12% in 7% v letu 2009. Opazimo tudi, da se je delež gospodinjstev s tem razlogom zmanjšal, kar pa ne velja za EU15, kjer se je pomembnost povečala (z 11% na 25%).

Tabela 5.3: Pregled deleža gospodinjstev brez širokopasovnega dostopa do interneta, ki le-tega nimajo zaradi posameznih razlogov v letih 2007 in 2009 v Sloveniji, EU15 in EU27

OVIRA	ENOTA	LETO	
		2007	2009
Predrago	Slovenija	25	15
	EU27	25	13
	EU15	18	26
Ne potrebujejo	Slovenija	37	30
	EU27	37	27
	EU15	64	42
V okolišu ni na voljo	Slovenija	20	19
	EU27	20	19
	EU15	29	58
Dostop drugje	Slovenija	12	7
	EU27	12	7
	EU15	11	25

Vir: Eurostat (2010).

³⁷ V originalu: *Households without broadband connection because it is not available in the area.*

³⁸ V originalu: *Households without broadband connection because some members can access broadband somewhere else (e.g. at work).*

6 ANALIZA PODATKOV RIS

Del magistrske naloge predstavlja tudi analiza podatkov RIS – Raba Interneta v Sloveniji, s katero skušamo orisati natančnejšo situacijo dostopa do širokopasovnega interneta v Sloveniji. Najprej opišemo metodologijo raziskave, nato pa sledi analiza podatkov – splošna analiza načinov dostopanja do interneta, nato pa analiza uporabnikov (glede na socio-demografske značilnosti in dostopanje do interneta) in neuporabnikov interneta, ter končno še primerjava.

6.1 METODOLOGIJA

Podatki RIS 2009 so bili zbrani z reprezentativno telefonsko anketo v mesecu decembru. Z metodo računalniško podprtega telefonskega anketiranja je bilo anketiranih 1209 posameznikov v starosti od 10 do 75 let. Iz gospodinjstva so bili respondenti izbrani po metodi zadnjega rojstnega dne.

Pri podrobnejših analizah gre pogosto za majhno število enot, zato so v tabelah vpeljane naslednje oznake, ki jih velja upoštevati tudi, kadar niso eksplicitno zapisane:

• - *nesprejemljivo nenatančna ocena, navedena zgolj za ilustracijo (manj kot 10 enot)*

(()) - *zelo nenatančna ocena (med 10 in 20 enot)*

() - *nenatančna ocena (med 20 in 30 enot)*

Majhne celice torej služijo zgolj kot ilustracija, nikakor pa ne kot osnova za posplošeno trditev. Na nekaterih mestih je za realno razumevanje podatkov navedena tudi standardna

napaka ocene (SE), katera se v primeru deležev izračuna na način: $\sqrt{\frac{pq}{n}}$.

Upoštevati velja, da je običajni 95% interval zaupanja širok $\pm 2 \times SE$.

Pri uteževanju je bil na osnovi populacijskih podatkov o starosti, izobrazbi, spolu, regiji, naselju in statusu opravljen postopek prilagajanja kontrolnim spremenljivkam – *raking*. Poleg navedenih spremenljivk (margin) je bila upoštevana tudi interakcija spola in starosti ter izobrazbe in zaposlitvenega statusa. V vseh navedenih kontrolnih spremenljivkah se torej vzorec ujema s slovensko populacijo.

6.2 NAČIN DOSTOPANJA DO INTERNETA

Najprej preglejmo, kolikšen delež respondentov ima v gospodinjstvu dostop do interneta, pri čemer so anketiranci upoštevali tudi dostop preko mobilnega telefona, brezžični dostop ter dostop preko drugih komunikacijskih naprav (Tabela 6.1). Izkazalo se je, da jih 80% v gospodinjstvu ima dostop do interneta, preostali pa ne.

Tabela 6.1: Dostop do interneta v gospodinjstvu (vir podatkov: RIS 2009)

Dostop do interneta v gospodinjstvu	N	%
Da	957	79.5
Ne	248	20.5
Skupaj	1205	100

Vir: RIS (2010).

Sedaj natančneje analizirajmo preko katerih povezav v gospodinjstvu dostopajo do interneta. Največ (45%) jih ima DSL povezavo, sledi kabelska povezava (35%), 16% pa jih dostopa preko druge širokopasovne povezave. Le majhen odstotek vprašanih do interneta dostopa preko modema (3%) oz. povezave ISDN (2%) (Tabela 6.2).

Tabela 6.2: Načini dostopanja do interneta v gospodinjstvu (vir podatkov: RIS 2009)³⁹

Katere vrste internetnih povezav uporabljate v vašem gospodinjstvu?	N	%
DSL	503	44.7
Kabelski dostop do interneta	388	34.5
Drugo širokopasovno povezavo	181	16.1
ISDN	19	1.7
Modem	34	3.0
Skupaj	1125	100

Vir: RIS (2010).

V nadaljevanju bomo opravljali analize na treh skupinah (ne)uporabnikov (Slika 6.1), tako jih najprej definirajmo:

³⁹ Skupno število v tabeli je večje od skupnega števila anketirancev, ker so respondenti lahko navedli več različnih internetnih povezav, ki jih uporabljajo v gospodinjstvu.

- a) **širokopasovni uporabniki** (70%) so tisti, ki do interneta dostopajo prek širokopasovnih povezav, tj. prek DSL, kableskega dostopa do interneta ali druge širokopasovne povezave;
- b) **ozkopasovni uporabniki** (3%) do interneta dostopajo prek ozkopasovnih povezav, tj. prek modema ali ISDN povezave in nazadnje še
- c) **neuporabniki interneta** (27%) ki so tisti, ki interneta še nikoli niso uporabljali.

Slika 6.1: Širokopasovni uporabniki, ozkopasovni uporabniki in neuporabniki v vzorcu

Vir: RIS (2010).

6.3 ANALIZA SKUPIN (NE)UPORABNIKOV

6.3.1 Socio-demografska analiza

Najprej analiziramo skupine (ne)uporabnikov interneta glede na socio-demografske značilnosti, in sicer glede na spol, starost, izobrazbo, tip okolja, ali je v gospodinjstvu prisoten otrok ali ne ter zaposlenost.

Za vsako socio-demografsko spremenljivko izračunamo tudi hi-kvadrat statistiko, na podlagi katere določamo, če so med posameznimi skupinami (ne)uporabnikov statistično značilne razlike.

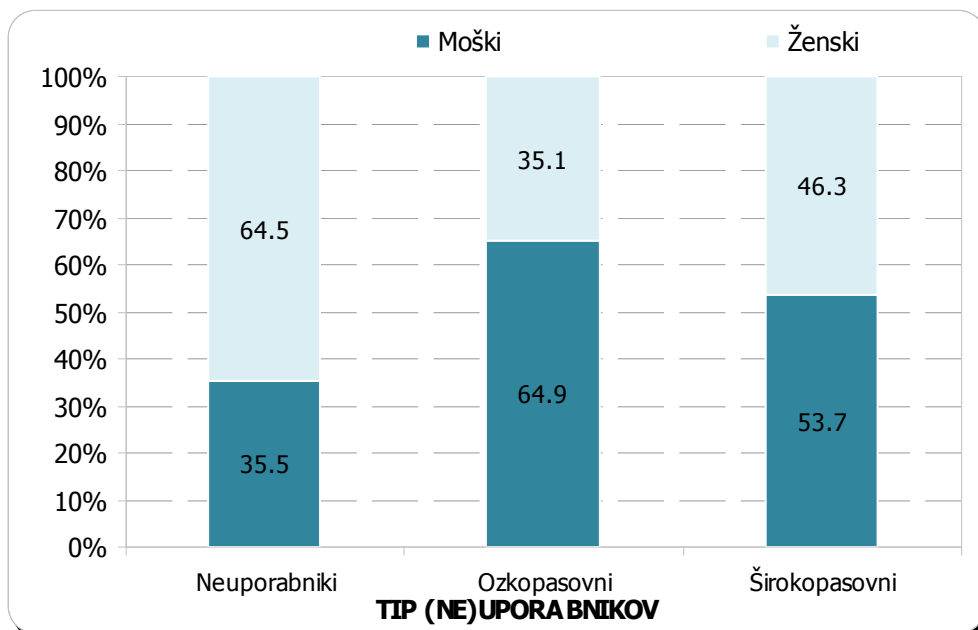
a) Spol

Slika 6.2 prikazuje skupine (ne)uporabnikov interneta glede na spol. Opazimo, da je v med neuporabniki več žensk (65%) kot moških (36%), v preostalih dveh skupinah pa več moških: med ozkopasovnimi uporabniki 65%, med širokopasovnimi pa 54%. Velja torej, da je več žensk neuporabnic interneta, manj jih je tudi med ozkopasovnimi in širokopasovnimi uporabniki interneta.

Ugotavljamo, da je razlika glede na spol med ozkopasovnimi 29.8 odstotnih točk, med širokopasovnimi uporabniki pa le 7.8 odstotnih točk, vendar ta razlika ni statistično značilna. Na drugi strani sta razliki med ozkopasovnimi uporabniki in neuporabniki ter med širokopasovnimi in neuporabniki statistično značilni, in sicer lahko z 1% tveganja trdimo, da med tema skupinama obstajajo razlike. Opažamo torej, da je razkorak glede na spol manjši med širokopasovnimi uporabniki kot med ozkopasovnimi in neuporabniki interneta.

Zaključimo torej lahko, da sicer velja, da so ženske v večji meri neuporabnice interneta in da posledično tudi v manjši meri kot moški do interneta dostopajo prek ozkopasovnih in širokopasovnih povezav, vendar je razlika glede na spol med širokopasovnimi uporabniki manjša kot med ozkopasovnimi.

Slika 6.2: Neuporabniki, ozkopasovni in širokopasovni uporabniki interneta glede na spol

Vir: RIS (2010).

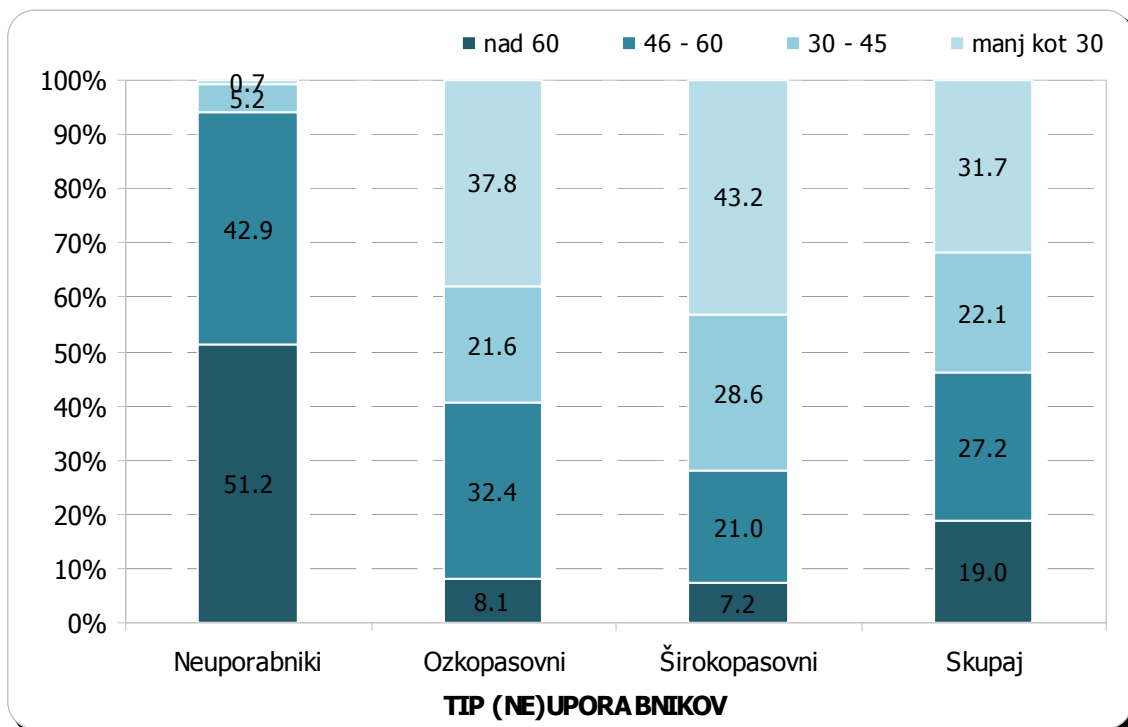

b) Starost

Nadalje preglejmo skupine (ne)uporabnikov interneta glede na starost (Slika 6.3). Med neuporabniki je največ oseb starih nad 60 let (51%), sledijo tisti, stari med 46 in 60 leti (43%), 5% neuporabnikov šteje med 30 in 45 let, manj kot 1% (natančneje 0.7%) pa manj kot 30. Med ozkopasovnimi uporabniki interneta je 38% tistih, starih manj kot 30 let, 32% starih med 46 in 60 leti, 22% med 30 in 45 leti, le 8% pa je starih več kot 60 let. Odstotek slednjih med širokopasovnimi uporabniki je še manjši, namreč 7%, dobro pa je vidno tudi, da delež uporabnikov interneta, ki do le-tega dostopajo prek širokopasovnih povezav, s starostjo upada. Med širokopasovnimi uporabniki je namreč 43% oseb starih manj kot 30 let, 29% med 30 in 45, 21% pa med 46 in 60 let.

Razlike v starosti med širokopasovnimi in ozkopasovnimi uporabniki niso statistično značilne, medtem ko med ozkopasovnimi in neuporabniki ter med širokopasovnimi in neuporabniki so (manj kot 1% tveganja). Na podlagi vsega tega torej lahko potrdimo tisto, kar smo pisali v teoretičnem delu magistrske naloge: uporaba širokopasovnega interneta s starostjo upada.

Slika 6.3: Neuporabniki, ozkopasovni in širokopasovni uporabniki interneta glede na starost

Vir: RIS (2010).

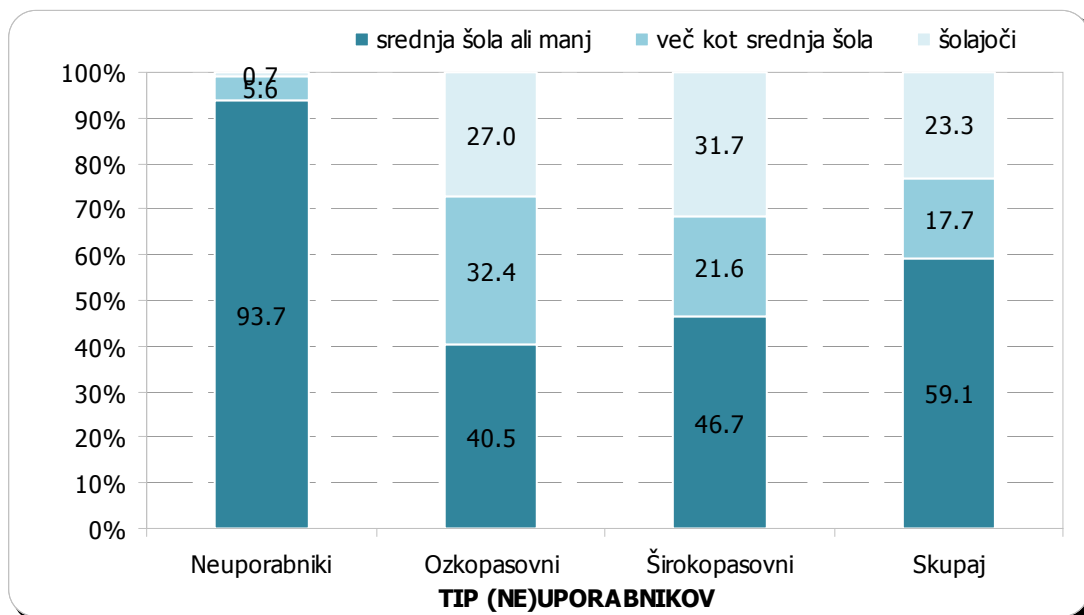
c) Izobrazba

Slika 6.4 prikazuje sestavo posameznih skupin (ne)uporabnikov glede na izobrazbo. Opazimo, da je med neuporabniki največ tistih s srednjo šolo ali manj (94%), medtem ko je odstotek le-teh v preostalih skupinah manjši: med širokopasovnimi 47%, med ozkopasovnimi uporabniki 41%, medtem ko je odstotek v celotnem vzorcu 59%. Na drugi strani izpostavimo še skupino šolajočih, ki jih je v celotnem vzorcu 23%, med širokopasovnimi uporabniki 32%, med ozkopasovnimi 27%, med neuporabniki pa je ta delež zanemarljiv (manj kot 1%). Zanimivo je, da med ozkopasovnimi uporabniki več tistih z več kot srednjo šolo (32%) kot med širokopasovnimi (22%), vendar je v obeh skupinah oseb s to izobrazbo več kot v splošnem v populaciji (18%), kot tudi med neuporabniki, kjer jih je le 6%.

Zopet se izkaže, da so statistično značilne razlike (manj kot 1% tveganja) med neuporabniki in širokopasovnimi uporabniki ter med neuporabniki in ozkopasovnimi uporabniki interneta.

Zaključimo torej lahko, da je med širokopasovnimi uporabniki, v primerjavi z drugimi skupinami, največ šolajočih, kar je posledica tega, da je v tej skupini največ mlajših od 30 let. Na drugi strani pa je zanimivo, da je med ozkopasovnimi uporabniki višji delež oseb z več kot srednjo šolo kot med širokopasovnimi.

Slika 6.4: Neuporabniki, ozkopasovni in širokopasovni uporabniki interneta glede na izobrazbo

Vir: RIS (2010).

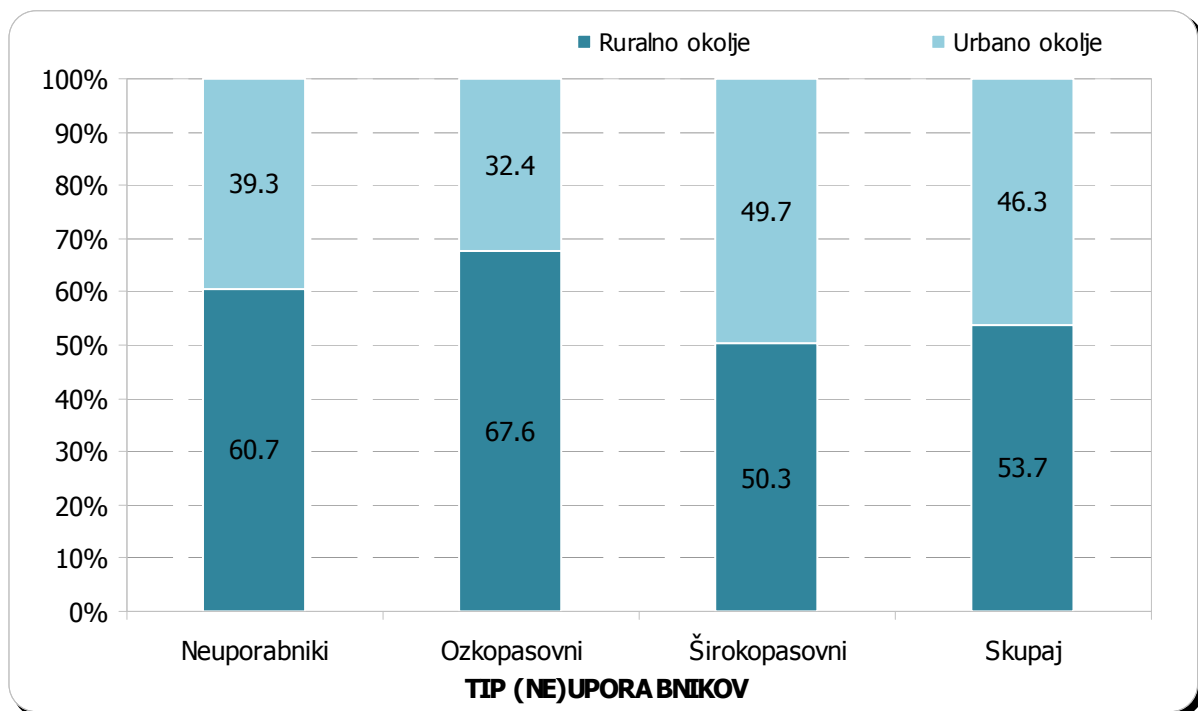
d) Tip okolja

Nadalje analiziramo še skupine glede na tip okolja, tj. ali živijo v ruralnem ali urbanem okolju (Slika 6.5). V celotni populaciji je oseb, ki živijo v urbanem okolju 46%, tistih v ruralnem pa 54%. Opazimo, da je le med širokopasovnimi uporabniki delež tistih, ki živijo v urbanem okolju, višji kot v celotni populaciji, in sicer 50%. Na drugi strani je med ozkopasovnimi uporabniki tistih iz urbanega okolja le 32%, med neuporabniki pa 39%.

Statistično značilne razlike so med neuporabniki in širokopasovnimi uporabniki (manj kot 1% tveganja) ter med slednjimi in ozkopasovnimi (3% tveganja).

Tudi tu torej lahko potrdimo ugotovitve raziskav, ki smo jih analizirali v teoretičnem delu, torej da je širokopasovni dostop do interneta bolj razširjen med osebami v urbanem okolju. To lahko pripišemo tudi temu, kot smo že omenjali, da je sam širokopasoven dostop do interneta dostopnejši v ruralnih predelih, in sicer zaradi same infrastrukture. Rezultat je torej na nek način pričakovan.

Slika 6.5: Neuporabniki, ozkopasovni in širokopasovni uporabniki interneta glede na tip okolja

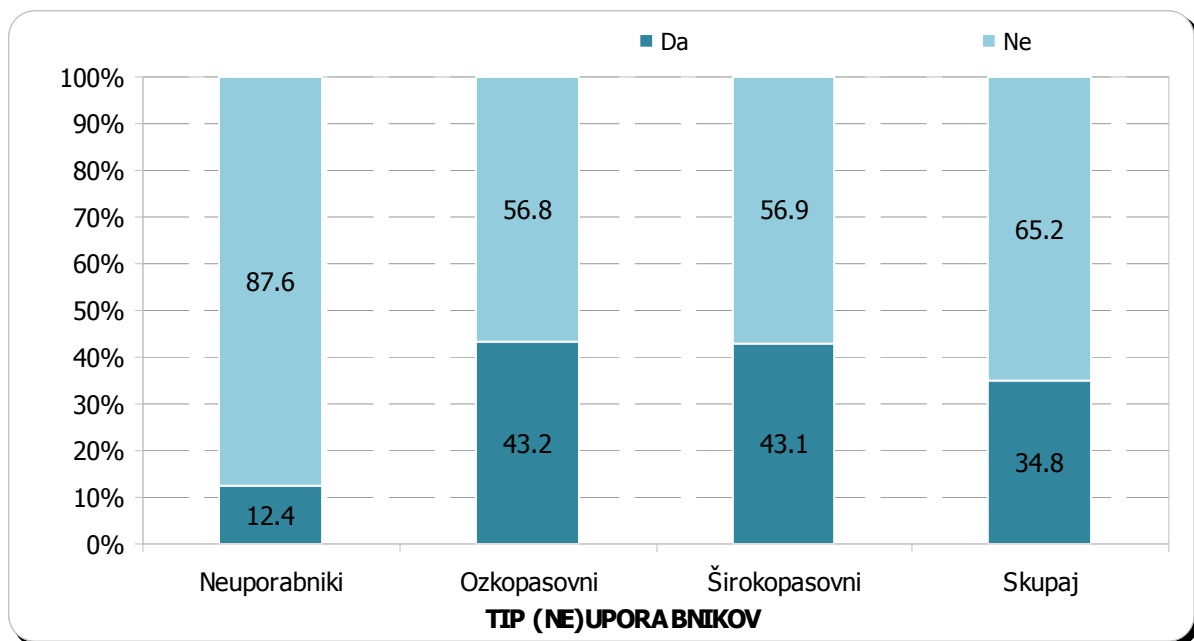
Vir: RIS (2010).

e) Otrok v gospodinjstvu

Sestava skupin (ne)uporabnikov glede na to, ali je v gospodinjstvu otrok ali ne, prikazuje Slika 6.6. Kot lahko opazimo, je med neuporabniki le v 12% gospodinjstev prisoten otrok, medtem ko je med širokopasovnimi in ozkopasovnimi uporabniki takih 43% gospodinjstev. Razlike so statistično značilne med neuporabniki ter preostalima dvema skupinama (povsod manj kot 1% tveganja).

Rečemo torej lahko, da je internet v večji meri prisoten v gospodinjstvih, v katerih je tudi otrok ter da, če primerjamo le ozkopasovne in širokopasovne uporabnike, med skupinama ni razlik; to ali je v gospodinjstvu otrok torej ne vpliva na to, na kakšen način posameznik dostopa do interneta.

Slika 6.6: Neuporabniki, ozkopasovni in širokopasovni uporabniki interneta glede na to, ali je v gospodinjstvu prisoten otrok ali ne

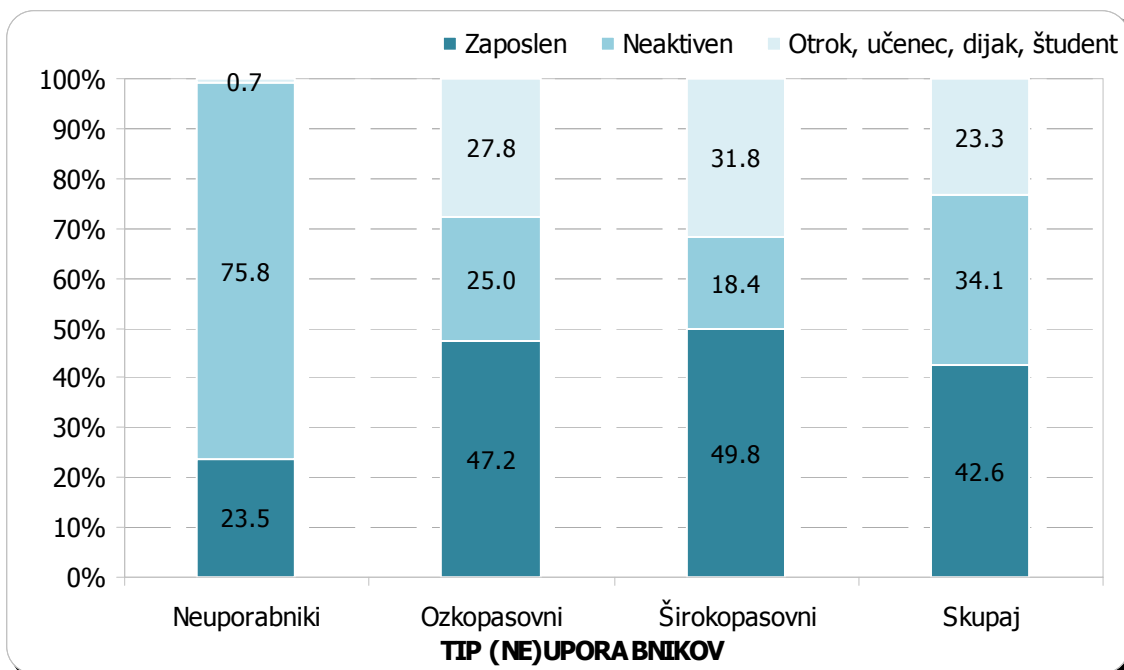
Vir: RIS (2010).

f) Zaposlenost

Nazadnje primerjamo še skupine glede na zaposlenost (Slika 6.7), pri čemer smo zaposlenost razdelili v tri skupine: *zaposlen* (oseba je ali zaposlena ali samozaposlena ali kmetovalec), *neaktiven* (brezposelni, upokojeni, nezmožni za delo zaradi starosti, invalidnosti, bolezni) ter *otrok, učenec, dijak, študent*.

Kot smo lahko tudi pričakovali glede na analizo glede na starost ter izobrazbo, je delež otrok, učencev, dijakov oz. študentov najvišji med širokopasovnimi uporabniki interneta (32%), najnižji pa med neuporabniki (0.7%). Delež neaktivnih je najvišji med neuporabniki (76%), najnižji pa med širokopasovnimi uporabniki (18%). Primerjava odstotka zaposlenih oseb še pokaže, da je delež med širokopasovnimi in ozkopasovnimi uporabniki približno enak (50% oz. 47%), med neuporabniki pa nižji (24%). Razlike so statistično značilne le med neuporabniki ter preostalima dvema skupinama uporabnikov, in sicer je tveganje, če trdimo, da obstajajo razlike, manjše od 1%.

Slika 6.7: Neuporabniki, ozkopasovni in širokopasovni uporabniki interneta glede na zaposlenost posameznika

Vir: RIS (2010).

6.4 CHAID ANALIZA

Za podatke RIS smo naredili tudi Chaid modela, s katerima smo želeli še natančneje določiti, katere neodvisne spremenljivke so tiste, ki najbolj vplivajo na to, da je posameznik neuporabnik interneta oz. neuporabnik širokopasovnega interneta. Chaid modeli uporabljajo za analizo vpliva odvisnih spremenljivk hi kvadrat test, da ugotovijo, katera neodvisna spremenljivka najboljše pojasnjuje odvisno spremenljivko. Posebej so torej primerni za analizo odvisne nominalne spremenljivke – še najbolj v primeru dihotomne kategorije, kot tudi v našem.

Najprej smo naredili model, v katerem je odvisna spremenljivka to, ali je posameznik uporabnik interneta ali ne, nato pa še, če je oseba širokopasovni uporabnik ali ne. Nazadnje smo oba modela medsebojno primerjali, s čimer smo želeli preveriti, če je res, da so demografski segmenti neuporabnikov interneta podobni demografskim segmentom širokopasovnih neuporabnikov ter tudi, koliko se dobljeni podatki ujemajo z rezultati različnih raziskav, o katerih smo natančneje pisali v teoretičnem delu.

Tabela 6.3 prikazuje spremenljivke, vključene v chaid analizo, in njihove vrednosti. V zadnjem stolpcu smo zapisali tudi, na kakšen način smo obravnavali posamezne spremenljivke – kot nominalne, ordinalne, intervalne ali razmernostne. Posebej izpostavimo *izobrazbo*, ki smo jo kot nominalno definirali zaradi tega, ker ima tudi vrednost »šolajoči«, ki je lahko manj kot vrednost »1« (»srednja šola ali manj«) ali pa več kot ta vrednost. Tako v našem primeru ne moremo reči, da bi izobrazbo lahko definirali kot ordinalno spremenljivko, kjer gre za to, da so nekatere vrednosti večje od drugih.

Spremenljivke smo izbrali zaradi tega, ker naj bi bile to spremenljivke, pri katerih naj bi, sodeč po rezultatih raziskav, ki smo natančneje predstavili v prejšnjih poglavjih, najpogosteje nastajale razlike med neuporabniki in uporabniki oz. med širokopasovnimi in ozkopasovnimi uporabniki interneta.

Tabela 6.3: Spremenljivke, vključene v chaid analizo, in njihove vrednosti

IME	VREDNOSTI	TIP SPREMENLJIVKE
Spol	0 – Ženski 1 – Moški	Nominalna
Starost	Od 10 do 77 let	Razmernostna
Tip okolja	0 – Ruralno 1 – Urbano	Nominalna
Izobrazba	1 – Srednja šola ali manj 2 – Več kot srednja šola 3 – Šolajoči	Nominalna
Otrok v gospodinjstvu	1 – Da 2 – Ne	Nominalna
Zaposlenost	1 – Zaposlen 2 – Neaktiven 3 – Otrok, učenec, dijak, študent	Nominalna

6.4.1 Analiza neuporabnikov interneta

Najprej nas je zanimalo, kako *spol*, *starost*, *tip okolja*, *izobrazba*, *otrok v gospodinjstvu* in *zaposlenost* vplivajo na to, ali posameznik je uporabnik interneta ali ne. Spremenljivke so bile analizirane s CHAID modelom znotraj SPSS modula Answer tree. Za čim boljši rezultat smo drevo generirali z različnimi možnostmi, zmanjševali smo tako velikost nadrejenega (t.i. *parent node*) vozlišča, kot tudi podrejenega (t.i. *child node*), poskusili smo tudi z manjšo signifikanco. Na koncu se je izkazalo, da vse to ne vpliva pomembno na generirano drevo, zato lahko rečemo, da gre za stabilno strukturo.

Končno smo tako drevo generirali pri signifikanci 0.05 ter pri pogojih nadrejeno vozlišče 70 enot in podrejeno vozlišče 30 enot. Dobljeno drevo⁴⁰ kaže, da to, ali je posameznik uporabnik interneta ali ne, najbolj determinira **starost**. Glede na starost se namreč drevo razdeli na šest »vej«, populacija se torej razdeli na šest podskupin, ki se še nadalje delijo:

- prva skupina so posamezniki, stari več kot 63 let, med katerimi je 58% neuporabnikov interneta. Ta skupina se nadalje deli glede na **izobrazbo**, in sicer je med tistimi z več kot srednjo šolo 32% neuporabnikov, med tistimi s srednjo šolo ali manj pa kar 78%. Obe

⁴⁰ Glej Priloga E.

skupini se razdelita še glede na **spol**, kjer opazimo, da so ženske v večji meri neuporabnice: med posamezniki, starimi več kot 63 let z manj kot srednjo šolo je 87% žensk neuporabnic, moških »le« 58%; med starejšimi od 63 let z več kot srednjo šolo pa interneta ne uporablja 46% žensk in 21% moških.

- druga skupina so osebe, stare med 59 in 63 let, med njimi je neuporabnikov interneta 45%. V naslednjem koraku se skupina razdeli glede na **izobrazbo**: na tiste, ki imajo doseženo več kot srednjo šolo je neuporabnikov le 5%, med tem ko med tistimi s srednjo šolo ali manj kar 60%. Slednji se nadalje delijo še glede na **spol**. Kot velja tudi za zgoraj omenjeno skupino, je tudi tu med ženskami več neuporabnic kot med moškimi (74% oz. 43%).
- v tretji skupini so tisti, stari med 51 in 59 leti, kjer najdemo 23% neuporabnikov interneta. Nadalje se ta segment populacije razdeli glede na **izobrazbo**: med tistimi z več kot srednjo šolo je neuporabnikov 5%, med tistimi s srednjo šolo ali manj pa 32%.
- v četrti skupini so posamezniki, ki imajo med 45 in 51 let, zanje pa velja, da jih 17% ne uporablja interneta. Skupina se nato razdeli glede na **spol**, velja, da je med ženskami 21% neuporabnic, med moškimi pa 12%. Ženske se nadalje razdelijo še glede na **izobrazbo**, in sicer je med tistimi s srednjo šolo ali manj 35% neuporabnic, med tistimi z več kot srednjo šolo pa 0%.
- v peti skupini najdemo osebe, stare med 29 in 45 let, med katerimi je le 3% neuporabnikov interneta. Skupina se razdeli le še glede na **izobrazbo**. Med posamezniki, starimi med 29 in 45 leti, z več kot srednjo šolo in šolajočimi je 0% neuporabnikov interneta, med tistimi s srednjo šolo ali manj pa 7%.
- v zadnji, šesti skupini, so posamezniki, stari 29 let ali manj, med katerimi je manj kot 1% neuporabnikov interneta (0.4%). To je tudi edina skupina, ki se nadalje ne deli glede na analizirane demografske spremenljivke.

Z dobljenimi rezultati torej lahko potrdimo ugotovitve raziskav, ki smo jih predstavili v teoretičnem delu. Na to, ali je posameznik uporabnik interneta ali ne, najbolj vplivajo starost, izobrazba in spol. Neuporabniki so v največji meri starejše ženske z nizko izobrazbo.

Sedaj analizirajmo še tabelo izboljšav za dobljeno drevo neuporabnikov interneta (Tabela 6.4). Tabela izboljšav sortira vozlišča glede na ciljno kategorijo ciljne spremenljivke (v našem primeru je to *neuporabnik interneta*), kar omogoča interpretacijo glede na to, koliko odstotka

celotne populacije zajamemo v posameznem vozlišču oz. kumuliranih vozliščih. S tem dobimo boljši vpogled v to, kdo so najbolj ranljivi segmenti populacije, torej na katere segmente je potrebno ciljati, če želimo o neuporabnikih izvedeti karseda veliko.

Vozlišča predstavljajo sledeče segmente populacije:

- 22 – ženske s srednjo šolo ali manj, stare več kot 63 let;
- 20 – ženske s srednjo šolo ali manj, stare med 59 in 63 leti;
- 21 – moški s srednjo šolo ali manj, stari več kot 63 let;
- 24 – ženske z več kot srednjo šolo, stare več kot 63 let;
- 19 – moški s srednjo šolo ali manj, stari med 59 in 63 leti;
- 17 – ženske, stare med 45 in 51 leti s srednjo šolo ali manj;
- 11 – osebe, stare med 51 in 59 leti s srednjo šolo ali manj;
- 23 – moški, stari več kot 63 let, z doseženo več kot srednjo šolo;
- 9 – moški, stari med 45 in 51 leti;
- 7 – osebe, stare med 29 in 45 s srednjo šolo ali manj;
- 12 – posamezniki, stari med 51 in 59 leti z več kot srednjo šolo;
- 14 – osebe, stare med 59 in 63 leti z več kot srednjo šolo,
- 1 – osebe, stare 29 let ali manj,
- 8 – osebe, stare med 29 in 45 leti z več kot srednjo šolo in šolajoči ter
- 18 – ženske, stare med 45 in 51 leti z doseženo več kot srednjo šolo.

Polovico (51%) ciljne populacije, torej neuporabnikov interneta, zajamemo s prvimi tremi vozlišči, torej če analiziramo ženske in moške, stare več kot 63 let, s srednjo šolo ali manj. Dodajanje naslednjih vozlišč ne prinese velikega izboljšanja. Da bi dobili 70% ciljne populacije bi morali zajeti zgoraj omenjene segmente ter še ženske z več kot srednjo šolo, stare več kot 63 let; moške s srednjo šolo ali manj, stare med 59 in 63 leti ter ženske, stare med 45 in 51 leti s srednjo šolo ali manj. Veliko pridobimo še, če v analizo dodamo osebe, stare med 51 in 59 leti s srednjo šolo ali manj, saj s tem zajamemo 88% populacije.

Tabela 6.4: Tabela izboljšav drevesa *neuporabniki interneta*

Vozlišče	Analiza posameznega vozlišča						Kumulativne statistike					
	Vozlišče		Izboljšanje		Resp:	Indeks	Vozlišče		Izboljšanje		Resp:	Indeks
	n	%	n	%	%	%	n	%	n	%	%	%
22	84	7.1	73	26.5	86.9	374.2	84	7.1	73	26.5	86.9	374.2
20	50	4.2	37	13.5	74.0	318.6	134	11.3	110	40.0	82.1	353.4
21	52	4.4	30	10.9	57.7	248.4	186	15.7	140	50.9	75.3	324.1
24	41	3.5	19	6.9	46.3	199.5	227	19.2	159	57.8	70.0	301.6
19	40	3.4	17	6.2	42.5	183.0	267	22.6	176	64.0	65.9	283.8
17	49	4.1	17	6.2	34.7	149.4	316	26.7	193	70.2	61.1	263.0
11	152	12.8	49	17.8	32.2	138.8	468	39.5	242	88.0	51.7	222.6
23	52	4.4	11	4.0	21.2	91.1	520	43.9	253	92.0	48.7	209.5
9	50	4.2	6	2.2	12.0	51.7	570	48.1	259	94.2	45.4	195.6
7	124	10.5	8	2.9	6.5	27.8	694	58.6	267	97.1	38.5	165.6
12	79	6.7	5	1.8	6.3	27.2	773	65.3	272	98.9	35.2	151.5
14	35	3.0	2	0.7	5.7	24.6	808	68.2	274	99.6	33.9	146.0
1	241	20.4	1	0.4	0.4	1.8	1049	88.6	275	100.0	26.2	112.9
8	102	8.6	0	0.0	0.0	0.0	1151	97.2	275	100.0	23.9	102.9
18	33	2.8	0	0.0	0.0	0.0	1184	100.0	275	100.0	23.2	100.0

Ciljna spremenljivka: Neuporabniki interneta *Ciljna kategorija:* Da

6.4.2 Analiza ozkopasovnih uporabnikov

Nadalje nas je zanimalo, kako *spol, starost, tip okolja, izobrazba, otrok v gospodinjstvu in zaposlenost* vplivajo na to, ali posameznik je širokopasovni uporabnik interneta ali ne. Podobno kot pri analizi neuporabnikov interneta, smo tudi v tem primeru drevo skušali generirati z različnimi možnostmi, zmanjševali smo tako velikost nadrejenega vozlišča, kot tudi podrejenega, poskusili smo tudi z manjšo signifikanco. Zopet smo ugotovili, da vse to ni pomembno vplivalo na dobljeno drevo, tako lahko rečemo, da je dobljena struktura stabilna.

Končno drevo je bilo generirano pri signifikanci 0.05 ter pri pogojih nadrejeno vozlišče 100 in podrejeno vozlišče 50 enot. Dobljeno drevo⁴¹ kaže, da na to, ali je posameznik širokopasovni uporabnik ali ne, najbolj vpliva **starost**, saj se drevo glede na starost razdeli na 2 skupini:

⁴¹ Glej Priloga F.

- med osebami, mlajšimi od 40 let je 8% uporabnikov, ki do interneta ne dostopajo prek širokopasovnih povezav (torej ozkopasovnih uporabnikov). Ta skupina se nadalje razdeli glede na **tip okolja**. V ruralnem okolju je odstotek ozkopasovnih uporabnikov večji (11%) kot v urbanem (6%). Slednja kategorije (torej posamezniki, mlajši od 40 let iz urbanega okolja) pa se razdeli še glede na **spol**, kjer se kaže, da je med ženskimi 8% ozkopasovnih uporabnic, med moškimi pa le 4%;
- med starimi 40 let ali več pa 5%. Nadalje se ta kategorija razdeli glede na **spol**: 3% žensk oz. 7% moški, starih 40 let ali več, je ozkopasovnih uporabnikov interneta.

Sedaj natančneje analizirajmo tabelo »izboljšave« (Tabela 6.5), pri čemer vozlišča predstavljajo sledeče segmente:

- 3 – ženske, stare 40 let ali več;
- 4 – moški, stari 40 let ali več;
- 5 – osebe iz ruralnega okolja, stare manj kot 40 let;
- 7 – ženske iz urbanega okolja, stare manj kot 40 let in
- 8 – moški iz urbanega okolja, stari manj kot 40 let.

Tabela 6.5: Tabela izboljšav drevesa *širokopasovni neuporabniki*

Vozlišče	Analiza posameznega vozlišča						Kumulativne statistike					
	Vozlišče		Izboljšanje		Resp:	Indeks	Vozlišče		Izboljšanje		Resp:	Indeks
	n	%	n	%	%	%	n	%	n	%	%	%
5	232	27.6	26	44.8	11.2	162.7	132	27.6	26	44.8	11.2	162.7
7	135	16.0	11	19.0	8.1	118.3	367	43.6	37	63.8	10.1	146.4
4	181	21.5	12	20.7	6.6	96.2	548	65.1	49	84.5	8.9	129.8
8	139	16.5	5	8.6	3.6	52.2	687	81.6	54	93.1	7.9	114.1
3	155	18.4	4	6.9	2.6	37.5	842	100.0	58	100.0	6.9	100.0

Ciljna spremenljivka: Širokopasovni uporabniki *Ciljna kategorija:* Ne

Velja, da bi morali, da bi zajeli 80% ciljne populacije (torej tistih, ki so ozkopasovni uporabniki interneta), analizirati prva tri vozlišča v zgornji tabeli, torej moške, stare 40 let ali več; osebe iz ruralnega okolja stare manj kot 40 let in ženske iz urbanega okolja stare manj kot 40 let. Če bi npr. analizirali njihove razloge za to, da niso uporabniki širokopasovnega interneta ter njihove potrebe v povezavi z internetom, bi zajeli 80% potreb in razlogov celotne ciljne populacije (vseh neuporabnikov širokopasovnega interneta). To pomeni, da bi v našo analizo morali vključiti 65% ciljne populacije – z vključitvijo 65% ciljne populacije v analizo bi zajeli 80% razlogov in potreb neuporabnikov širokopasovnega interneta.

Če nam zadostuje 50% ciljne populacije, bi morali v raziskavo vključiti 44% populacije, s čimer bi, natančneje, zajeli 64% ciljne populacije. Za to bi morali analizirati osebe iz ruralnega okolja stare manj kot 40 let ter ženske iz urbanega okolja stare manj kot 40 let. Skoraj 50% ciljne populacije, natančneje 45%, pa zajamemo, če v analizo vključimo le ženske stare 40 let ali več, kar predstavlja 28% populacije. Vse to tudi pomeni, da je med ozkopasovnimi uporabniki interneta največ žensk starih 40 let ali več.

6.4.3 Primerjava modelov

Če primerjamo oba modela, ki smo ju dobili s Chaid analizo, lahko rečemo, da se spremenljivke, ki vplivajo na to, ali oseba je uporabnik interneta oz. širokopasovni uporabnik, nekoliko razlikujejo. Medtem ko velja, da na to, ali je posameznik neuporabnik interneta vplivajo **starost**, **izobrazba** in **spol**, pa na to, ali je oseba širokopasovni uporabnik vplivajo **starost**, **spol** ter **tip okolja**.

Prva razlika nastane torej pri izobrazbi, saj je višja izobrazba očitno ne pomeni, da bo posameznik širokopasovni uporabnik, medtem ko ima velik pomen za to, ali je posameznik uporabnik interneta. To gre pripisati dejstvu, da je veliko oseb z nizko izobrazbo izključenih že v osnovnem digitalne razkoraku, vsekakor pa to ne pomeni, da jih v drugem razkoraku ni, saj smo v prejšnjih poglavjih ugotavljali, da je med ozkopasovnimi uporabniki več oseb z nizko izobrazbo kot z višjo.

Druga razlika je pri tipu naselja, ki igra pomembno vlogo pri tem, če je posameznik širokopasovni uporabnik ali ne, medtem ko pri tem, če je neuporabnik interneta ali ne, ne. To razliko lahko razložimo s tem, da so nekatere širokopasovne povezave nedosegljive v ruralnih okoljih, medtem ko za ozkopasovne povezave velja, da zadostuje že telefonska povezava, ki je navadno dostopna tudi v ruralnih okoljih.

7 ZAKLJUČEK

V magistrski nalogi smo analizirali neenakost v širokopasovnem dostopu do interneta. Namen naloge je bil ugotoviti kdo so posamezniki, ki do interneta ne dostopajo prek širokopasovnih povezav, zakaj ter tudi, kaj to zanje pravzaprav pomeni.

Digitalni razkorak je termin, ki ga ne gre razumeti preprosto dihotmno: digitalna neenakost namreč ne pomeni le razlike med uporabniki in neuporabniki interneta. Kot kažejo raziskave, nastajajo razlike tako znotraj neuporabnikov kot uporabnikov interneta. Med slednjimi nastaja tudi razlika glede na to, ali do interneta dostopajo prek širokopasovnih ali ozkopasovnih povezav.

Jasno je, da sta digitalna in širša družbena izključenosti povezani, vendar koncept digitalne izključenosti ni bil proučevan znotraj teorije družbene izključenosti. Na podlagi številnih raziskav lahko rečemo, da je verjetnost, da bo oseba digitalno izključena, večja, če je le-ta že drugače družbeno izključena.

Na to, ali ima posameznik širokopasovni dostop ali ne, vplivajo podobni socio-ekonomski faktorji kot pri osnovnem digitalnem razkoraku, in sicer širokopasovni dostop do interneta:

- a. ima več **moških kot žensk**;
- b. s **starostjo** upada;
- c. z **izobrazbo** narašča;
- d. narašča, z velikostjo **dohodka** ter
- e. je pogostejši **v mestnem okolju**.

Pomembno razliko med širokopasovnimi in ozkopasovnimi uporabniki opazamo pri rabi interneta, saj analize kažejo, da je širokopasovni dostop do interneta postal najpomembnejši faktor za napoved tega, kako bo posameznik internet uporabljal. Širokopasovni uporabniki v primerjavi z ozkopasovnimi namreč na internetu preživijo več časa in tudi opravljajo več različnih aktivnosti. Zanje je tudi verjetneje, da bodo ustvarjali vsebino na internetu in jo delili s preostalimi.

Poleg različne rabe pa raziskave kažejo tudi, da so širokopasovni uporabniki interneta samozavestnejši pri uporabi interneta ter bolj odprti do novih tehnologij od ozkopasovnih uporabnikov.

Del magistrske naloge je predstavljal tudi pregled podatkov Eurostat, kjer smo ugotovili, da delež širokopasovnih uporabnikov interneta narašča tako v Sloveniji kot v EU nasploh, ter da se delež ozkopasovnih uporabnikov manjša. V letu 2010 je bilo v Sloveniji kar 91% gospodinjstev s širokopasovnimi dostopom do interneta med gospodinjstvi, ki imajo dostop do interneta; medtem ko je bil v EU27 takih 88% gospodinjstev.

Analiza rabe interneta po podatkih Eurostat med ozkopasovnimi in širokopasovnimi uporabniki pokaže, da so širokopasovni uporabniki tisti, ki internet v večji meri uporabljajo za različne dejavnosti. Razlike med skupinama so večje pri, če jim lahko tako rečemo, naprednih internetnih storitvah, namreč telefoniranju prek interneta, internetnem bančništvu, poslušanju spletnega radia oz. gledanju spletne TV, prenašanju programov, igranju/prenašanju iger, slik, filmov ali glasbe, uporabi programov za izmenjavanje datotek, pošiljanju sporočil v različne internetne skupnosti. V splošnem lahko sicer rečemo, da se kaže, da se razlike med skupinama v času nekoliko zmanjšujejo.

Drugi vir podatkov, ki smo ga natančneje analizirali, so podatki projekta RIS (Raba Interneta v Sloveniji). Najpomembnejše ugotovitve te analize so razlike med Chaid modeloma za širokopasovne ter neuporabnike interneta. Spremenljivke, ki vplivajo na to, ali oseba je uporabnik interneta oz. širokopasovni uporabnik, nekoliko razlikujejo. Medtem ko velja, da na to, ali je posameznik neuporabnik interneta vplivajo **starost**, **izobrazba** in **spol**, pa na to, ali je oseba širokopasovni uporabnik vplivajo **starost**, **spol** ter **tip okolja**. Višja izobrazba očitno ne pomeni, da bo posameznik širokopasovni uporabnik, medtem ko ima velik pomen za to, ali je posameznik uporabnik interneta. To gre pripisati dejstvu, da je veliko oseb z nizko izobrazbo izključenih že v osnovnem digitalne razkoraku, vsekakor pa to ne pomeni, da jih v drugem razkoraku ni. Druga razlika je pri tipu naselja, ki igra pomembno vlogo pri tem, če je posameznik širokopasovni uporabnik ali ne, medtem ko pri tem, če je neuporabnik interneta ali ne, ne. To razliko lahko razložimo s tem, da so nekatere širokopasovne povezave nedosegljive v ruralnih okoljih, medtem ko za ozkopasovne povezave velja, da zadostuje že telefonska povezava, ki je navadno dostopna tudi v ruralnih okoljih.

Analiza podatkov RIS še enkrat več potrdi trende glede na socio-demografske spremenljivke, ki smo jih omenjali zgoraj.

Ugotavljamo torej, da znotraj skupine širokopasovnih uporabnikov nastajajo razlike, in sicer tako glede na socio-demografske faktorje, kot tudi glede na način rabe interneta ipd. Kar smo lahko ugotovili tekom analize podatkov ter sekundarnih virov za pripravo pričujočega dela, je, da raziskave večinoma izpuščajo pomemben dejavnik. Namreč, hitrost širokopasovnega interneta oz. samo definicijo le-tega. Slednja je namreč pomanjkljiva, saj gre, kot so ugotovili pri *National Research Council's Comitee on Broadband Last Mile Technology*, za ves čas spreminjajočo se vrednost. Medtem ko je leta 1999 širokopasovni internet pomenil hitrosti okoli 200 kb/s, se danes, ko imamo na voljo 30 Mb/s in več, to zdi nekoliko smešno. Pri tem se lahko upravičeno vprašamo sledeče: če je namreč prihod širokopasovnega interneta prinesel »revolucijo« v obnašanju posameznikov na internetu, kaj je prinesel prihod, če mu lahko tako rečemo, »super« širokopasovnega interneta?

Vsekakor je to vprašanje, ki bi si ga morali postaviti raziskovalci v prihodnosti, četudi se zdi, da lahko vsi tisti, ki jih danes razumemo kot »širokopasovne uporabnike interneta«, uživajo v vseh prednosti, priložnostih in možnostih, ki jih le-ta prinaša, kar je tudi eden izmed načinov definiranja širokopasovnih uporabnikov, kot smo pisali v prejšnjih poglavjih.

Pri definiciji »širokopasovnega« oz. »ozkopasovnega« uporabnika se zdi, da je izjemnega pomena sam zorni kot s katerega nanjo gledamo. Namreč: z zornega kota uporabnika interneta, ki do le-tega dostopa s hitrostjo 256 kb/s, se zdi uporabnik interneta, ki do le-tega dostopa s hitrostjo 1 Mb/s, zadnji »širokopasovni« uporabnik interneta. Kakorkoli, uporabnik interneta, ki uporablja hitrost 30 Mb/s, uporabnika interneta z 1 Mb/s hitrosti najverjetneje ne bo imela za »širokopasovnega«.

Tako lahko kot glavno omejitev magistrskega dela (ter tudi raziskav, ki smo jih pregledali za pripravo le-tega) izpostavimo ravno hitrost dostopa do interneta, saj se zdi, da so ravno tu razlike med širokopasovnimi uporabniki še vedno neraziskane. Vsekakor pa jim bo potrebno, glede na dejstvo, da število ozkopasovnih uporabnikov upada ter tudi glede na to, da hitrosti interneta naraščajo, v prihodnosti posvetiti večjo pozornost.

8 LITERATURA

- [1]. Anderson, Ben, Caroline Gale, Mary Jones in Annabel McWilliam. 2002. Domestic broadband – what consumers really do with flat-rate, always on and fast Internet access. *BT Technology Journal*, 20(1): 103–114.
- [2]. Becta. 2001. *The 'Digital Divide': A Discussion Paper*. Dostopno prek: http://partners.becta.org.uk/page_documents/research/digitaldivide.pdf (10. september 2010).
- [3]. Broadbent, Robyn in Theo Papadopolous. 2011. Bridging the Digital Divide – An Australian Story. *Behaviour & Information Technology* 0 (2011): 1-10.
- [4]. Chaudhuri, Anindya, Kenneth Flamm in John Horrigan. 2004. An Analysis of the Determinants of Internet Access. *Telecommunications Policy*, vol. 29, no. 9-10: 731-755.
- [5]. Chen, Wenhong in Barry Wellman. 2003. *Charting and Bridging Digital Divides: Comparing Socio-economic, Gender, Life Stage and Rural-Urban Internet Access and Use in Eight Countries*. The AMD Global Consumer Advisory Board. Dostopno prek: http://www.amd.com/usen/assets/content_type/DownloadableAssets/FINAL_REPORT_CHARACTERING_DIGI_DIVIDES.pdf (12. maj 2010).
- [6]. Chen, Wenhong in Barry Wellman. 2005. Minding the Cyber-gap: the Internet and Social Inequality. V *The Blackwell Companion to Social Inequalities*, ur. Mary Romero in Eric Margolis, 523–545. Oxford: Blackwell Publishing.
- [7]. Communities and Local Government. 2008a. *Delivering Digital Inclusion: An Action Plan for Consultation*. Dostopno prek: http://www.unic.pt/images/stories/publicacoes2/Del_Dig_Incl_Action%20Plan.pdf (8. september 2010).
- [8]. Communities and Local Government. 2008b. *Understanding Digital Exclusion*. Dostopno prek: <http://www.communities.gov.uk/documents/communities/pdf/1000404.pdf> (8. september 2010).
- [9]. DiMaggio, Paul, Eszter Hargittai, Corral Celeste in Steven Shafer. 2004. Digital inequality: From unequal access to differentiated use. V *Social Inequality*, ur. Kathryn Neckerman, 355-500. New York: Russel Sage Foundation.
- [10]. Dolničar, Vesna, Charalambos Christou, Rosemarie Gannon, Leslie Haddon, Soulla Louca, Pedro Puga, Jorge Vieira. 2009a. *Broadband Digital Divide*. Interim Report. COST298 Report, Working Group 3. Dostopno prek: http://www.cost298.org/uploadi/editor/1241179473BBBDigitalDivide_interim_report.pdf (25. november 2009).

- [11]. Dolničar, Vesna, Charalambos Christou, Rosemarie Gannon, Leslie Haddon, Soulla Louca, Pedro Puga, Jorge Vieira. 2009b. *Emerging Broadband Inequalities*. Paper, presented at COST298 conference, 13-15th of May 2009. Dostopno prek: http://www.cost298.org/upl_oadi/editor/1237981772P051.pdf (25. november 2009).
- [12]. Dolničar, Vesna, Katja Vukčević, Luka Kronegger in Vasja Vehovar. 2002. Digitalni razkorak v Sloveniji. *Družboslovne razprave* 18(40): 83–106. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dr/dr40DolnicarVukcevic> (23. oktober 2008).
- [13]. Dolničar, Vesna. 2008. *Merjenje dinamike digitalnega razkoraka*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- [14]. Dutton, William, H., Ellen J. Helsper in Monica M. Gerber. 2009. *The Internet in Britain 2009*. Oxford: Oxford Internet Institute, University of Oxford. Dostopno prek: http://www.oii.ox.ac.uk/research/oxis/OxIS2009_Report.pdf (8. julij 2009).
- [15]. Dutton, William, H., Sharon Eisner Gillett, Lee W. McKnight in Malcom Peltu. 2003. *Broadband Internet: The Power to Reconfigure Access*. Forum Discussion Paper No. 1. Oxford: Oxford Internet Institute, University of Oxford. Dostopno prek: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1308486 (20. januar 2010).
- [16]. Dutton, William, H., Sharon Eisner Gillett, Lee W. McKnight in Malcolm Peltu. 2004. Bridging broadband Internet divides: reconfiguring access to enhance communicative power. *Journal of Information Technology* 19 (1) 28–38.
- [17]. Europa. 2006. *Broadband Internet access: the territorial divide*. Summaries of EU legislation. Dostopno prek: http://europa.eu/legislation_summaries/information_society/12_4190c_en.htm (6. februar 2010).
- [18]. Fox, Susannah in Jessica Vitak. 2008. *Degrees of Access (May 2008 Data)*. Pew Internet & American Life Project. Dostopno prek: <http://pewinternet.org/Presentations/2008/Degrees-of-Access-%28May-2008-data%29.aspx> (14. september 2010).
- [19]. Fox, Susannah. 2005. *Digital Divisions*. Pew Internet & American Life Project. Dostopno prek: http://www.pewinternet.org/~media/Files/Reports/2005/PIP_Digital_Divisions_Oct_5_2005.pdf (15. september 2010).
- [20]. FreshMinds in UK Online Centres. 2007. *Understanding digital inclusion: A research summary*. Dostopno prek: <http://www.ukonlinecentres.com/corporate-pages/research/centres-research/item/download/4.html> (10. september 2010).
- [21]. Fuhr, Jr, Joseph, P. in Stephen B. Pociask. 2007. *Broadband Services: Economic and Environmental Benefits*. The American Consumer Institute. Dostopno prek:

<http://www.intelligentcommunity.org/clientuploads/PDFs/ACI-Broadband-Environment.pdf> (13. september 2010).

- [22]. Gillett, Sharon, Eisner in William Lehr. 1999. *Availability of Broadband Internet Access: Empirical Evidence*. Paper prepared for Twenty-Seventh Annual Telecommunications Policy Research Conference, September 25-27, 1999. Dostopno prek: http://dspace.mit.edu/bitstream/handle/1721.1/1480/LehrGillettTPRC99_0523.pdf?sequence=1 (14. september 2010).
- [23]. Gunkel, David, J. 2003. Second thoughts: towards a critique of the digital divide. *New Media & Society* 5 (4): 499–522.
- [24]. Helsper, Ellen, J. 2008. *Digital Inclusion: An Analysis of Social Disadvantage and the Information Society*. Oxford: Oxford Internet Institute (OII), Department for Communities and Local Government. Dostopno prek: <http://www.communities.gov.uk/documents/communities/pdf/digitalinclusionanalysis> (10. september 2010).
- [25]. Horrigan, John in Lee Rainie. 2002. *The Broadband Difference: How online behavior changes with high-speed Internet connections*. Pew Internet & American Life Project. Dostopno prek: http://www.pewinternet.org/~media/Files/Reports/2002/PIP_Broadband_Report.pdf (15. september 2010).
- [26]. Horrigan, John. 2006. *Online news: For many home broadband users, the internet is a primary news source*. Pew Internet & American Life Project. Dostopno prek: http://www.pewinternet.org/~media/Files/Reports/2006/PIP_News.and.Broadband.pdf (15. september 2010).
- [27]. Horrigan, John. 2007. *Why We Don't Know Enough About Broadband in the U.S.* Pew Internet & American Life Project. Dostopno prek: <http://www.pewinternet.org/~media/Files/Reports/2007/Background.MeasuringBroadband.pdf> (15. september 2010).
- [28]. Horrigan, John. 2008. *Home Broadband Adoption 2008*. Pew Internet & American Life Project. Dostopno prek: http://www.pewinternet.org/~media/Files/Reports/2008/PIP_Broadband_2008.pdf (15. september 2010).
- [29]. Horrigan, John. 2009. *Home Broadband Adoption 2009*. Pew Internet & American Life Project, June 2009. Dostopno prek: <http://pewinternet.org/~media/Files/Reports/2009/Home-Broadband-Adoption-2009.pdf> (24. januar 2010).
- [30]. Horrigan, John. 2010. *Broadband Adoption and Use in America*. OBI Working Paper Series No.1. Federal Communications Commission. Dostopno prek: <http://online.wsj.com/public/resources/documents/FCCSurvey.pdf> (16. september 2010).

- [31]. Internet World Stats. 2010. *Internet Usage Statistics: The Internet Big Picture*. Dostopno prek: <http://www.internetworldstats.com/stats.htm> (15. maj 2011).
- [32]. Kruger, Lennard, G. in Angele A. Gilroy. 2009. *Broadband Access and the Digital Divide: Federal Assistance Programs*. Congressional Research Service. Dostopno prek: http://www.ipmall.info/hosted_resources/crs/RL30719_090804.pdf (14. september 2010).
- [33]. Lebo, Harlan. 2003. *The UCLA Internet Report: Surveying the Digital Future. Year Three*. UCLA Center for Communication Policy. Dostopno prek: <http://www.digitalcenter.org/pdf/InternetReportYearThree.pdf> (16. september 2010).
- [34]. Lebo, Harlan. 2004. *The UCLA Internet Report: Surveying the Digital Future. Year Four*. USC Annenberg School Center for the Digital Future. Dostopno prek: <http://www.digitalcenter.org/pdf/DigitalFutureReport-Year4-2004.PDF> (16. september 2010).
- [35]. Lee, Choongok in Sylvia M. Chan-Olmsted. 2004. Competitive advantage of broadband Internet: a competitive study between South Korea and the United States. *Telecommunications Policy* 28 (2004): 649–677.
- [36]. Leighton, Wayne, A. 2001. Broadband Deployment and the Digital Divide. *Policy Analysis* 410: 1–34.
- [37]. Lenhart, Amanda, John Horrigan, Lee Rainie, Katherine Allen, Angie Boyce, Mary Madden in Erin O'Grady. 2003. *The Ever-Shifting Internet Population: A new look at Internet access and digital divide*. Pew Internet & American Life Project, 16. april. Dostopno prek: http://www.pewinternet.org/~media/Files/Reports/2003/PIP_Shifting_Net_Pop_Report.pdf.pdf. (8. junij 2009).
- [38]. Livingstone, Sonia in Ellen Helsper. 2007. Gradations in digital inclusion: children, young people and the digital divide. *New media & society* 9 (4): 671–696.
- [39]. McKinnon, Ewen. 2007. *The Digital Inclusion Perspective*. OECD Workshop on the Economic and Social Impacts of Broadband. Dostopno prek: <http://www.oecd.org/dataoecd/29/28/38698129.pdf> (6. junij 2009).
- [40]. Nielsen/Net Ratings. 2002. *Broadband Net Surfing Accounts for More than Half of All Time Spent Online*. Dostopno prek: http://www.nielsen-online.com/pr/pr_020305.pdf (7. september 2010).
- [41]. Noce, Anthony, A. in Larry McKeown. 2008. A new benchmark for Internet use: A logistic modeling of factors influencing Internet use in Canada, 2005. *Government Information Quarterly* 25 (2008): 462–476.

- [42]. OECD – Organisation for Economic Co-Operation and Development. 2001. *Understanding the digital divide*. Dostopno prek: <http://www.oecd.org/dataoecd/38/57/1888451.pdf> (6. junij 2009).
- [43]. OECD – Organisation for Economic Co-Operation and Development. 2008. *Broadband growth and policies in OECD countries*. Dostopno prek: <http://www.oecd.org/dataoecd/32/57/40629067.pdf> (21. december 2009).
- [44]. Office of the Deputy Prime Minister. 2005. *Inclusion Through Innovation: Tackling Social Exclusion Through New Technologies. A Social Exclusion Unit Final Report*. London. Dostopno prek: http://www.cabinetoffice.gov.uk/media/cabinetoffice/social_exclusion_task_force/assets/publications_1997_to_2006/inclusion_final_report.pdf (13. september 2010).
- [45]. Pew Internet & American Life Project. 2005. Internet: The Mainstreaming of Online Life. V *Trends 2005*, Pew Research Center, 56–69. Dostopno prek: <http://pewresearch.org/assets/files/trends2005.pdf> (14. september 2010).
- [46]. Reddick, Andrew, Christian Boucher in Manon Groseilliers. 2000. *The Dual Digital Divide – The Information Highway in Canada*. Ottawa: Public Interest Advocacy Center. Dostopno prek: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.28.9269&rep=rep1&type=pdf>. (8. junij 2009).
- [47]. Rice, Ronald, E. in James E. Katz. 2003. Comparing internet and mobile phone usage: digital divides of usage, adoption and dropouts. *Telecommunication Policy* 27 (2003): 597–623.
- [48]. RIS, Raba interneta v Sloveniji. 2010. *Baza podatkov ankete o družbenih omrežjih*. Interno gradivo.
- [49]. Sawada, M., Daniel Cossette, Barry Wellar in Tolga Kurt. 2006. Analysis of the urban/rural broadband divide in Canada: Using GIS in planning terrestrial wireless deployment. *Government Information Quarterly* 23 (2006): 454–479.
- [50]. Selwyn, Neil in Keri Facer. 2007. *Beyond the digital divide: Rethinking digital inclusion for the 21st century*. Futurelab. Dostopno prek: http://www.futurelab.org.uk/resources/documents/opening_education/Digital_Divide.pdf (8. september 2010).
- [51]. Selwyn, Neil. 2002. *Defining the 'Digital Divide': Developing a Theoretical Understanding of Inequality in the Information Age*. Occasional Paper 49. Cardiff: Cardiff University. Dostopno prek:

<http://lion.inchon.ac.kr/~sjinwan/egov/chamgo/definingdigitaldivide.pdf> (21. december 2009).

- [52]. Selwyn, Neil. 2004. Reconsidering political and popular understandings of the digital divide. *New Media & Society*, 6 (3): 341–362. Dostopno prek: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.89.1761&rep=rep1&type=pdf> (6. junij 2009).
- [53]. Silver, Hillary. 2007. Social exclusion. V *The Blackwell Encyclopedia of Sociology*, ur. George Ritzer, 4419–4421. Oxford: Blackwell Publishing.
- [54]. Smith, Aaron. 2010. *Home Broadband 2010*. Pew Internet & American Life Project. Dostopno prek: <http://www.pewinternet.org/~media/Files/Reports/2010/Home%20broadband%202010.pdf> (15. september 2010).
- [55]. Thomas, Frank, Nicoletta Vittadini in Pedro Gómez-Fernández. 2009. *United in diversity? Broadband services and its european and national cultures in Europe*. Paper for the COST 298 conference The Good, the Bad and the Challenging: The User and the Future of Information and Communication Technologies, Copenhagen, 13th-15th May, 2009.
- [56]. Tolbert, J. Caroline in Karen Mossberger. 2006. *New inequality frontier: Broadband Internet access*. Economic Policy Institute. Working Paper #275.
- [57]. van Dijk, Jan, A.G.M. 2006. Digital divid research, achievements and shortcomings. *Poetics* 34 (2006): 221–235.
- [58]. Van Gaasbeck, Kristin, A. 2008. Measuring the economic effects of broadband use across California. *The Social Science Journal* 45 (2008): 691–699.
- [59]. Vehovar, Vasja in Katja Vukčević. 2001. *Digitalni razkorak – Slovenija 2001*. Center za metodologijo in informatiko. Dostopno prek: [http://mid.gov.si/mid/mid.nsf/V/KC1E5A195C4B7FF4BC1256C0C0070BB5A/\\$file/Digitalni_razkorak_oktober2001.pdf](http://mid.gov.si/mid/mid.nsf/V/KC1E5A195C4B7FF4BC1256C0C0070BB5A/$file/Digitalni_razkorak_oktober2001.pdf) (8. junij 2009).
- [60]. Vehovar, Vasja, Vesna Dolničar, Polona Kramar, Luka Kronegger, Andraž Petrovčič, Vika Pušnik, Pavle Sicherl in Maša Marošević. 2005. *Razširitev metode časovne distance na problematiko digitalnih razkorakov: (1. del končnega poročila)*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Center za metodologijo in informatiko: SICENTER – Center za socialne indikatorje.
- [61]. Warschauer, Mark. 2003. *Technology and social inclusion: rethinking the digital divide*. Cambridge: Massachusetts Institute of Technology.
- [62]. Zamaria, Charles in Fred Fletcher. 2008. *Canada Online! The Internet, media and emerging technologies: Uses, attitudes, trends and international comparisons 2007*.

Toronto: Canadian Internet Project, 2008. Dostopno prek: http://www.canadianinternetproject.ca/en/docs/2008/CIP07_CANADA_ONLINE-REPORT-FINAL%20.pdf. (8. junij 2009).

- [63].** Zhang, Chan, Mario Callegaro in Melanie Thomas. 2009. *More than the Digital Divide? Investigating the Differences Between Internet and Non-Internet Users on Attitudes and Behaviors*. Prepared for the Midwest Association for Public Opinion Research (MAPOR) 2008 Conference. March 2009 Version. Dostopno prek: <http://www.knowledgenetworks.com/ganp/docs/Digital-Divide-full-MAPOR-paper-Zhang-Callegaro-Thomas-12-08.pdf> (14. september 2010).

PRILOGE

PRILOGA A: SOCIO-DEMOGRAFIJA ŠIROKOPASOVNIH UPORABNIKOV (PEW)

Pregled uporabnikov širokopasovnega interneta glede na demografske skupine (% oseb v posamezni demografski skupini, ki uporablja širokopasovno povezavo med uporabniki interneta)

		LETO					
		2005	2006	2007	2008	2009	2010
SPOL	Moški	31	45	50	58	64	66
	Ženski	37	38	44	53	63	65
STAROST	18-29	38	55	63	70	77	80
	30-49	36	50	59	69	72	75
	50-64	27	38	40	50	61	63
	65+	8	13	15	19	30	31
IZOBRAZBA	Manj kot srednja	10	17	21	28	30	33
	Srednja šola	20	31	34	40	52	54
	Nekaj univerzitetne	35	47	58	66	71	76
	Univerzitetna ali več	47	62	70	79	83	86
OKOLJE	Ruralno	18	25	31	38	46	50
	Neruralno	32	45	50	59	67	70
SKUPAJ		33	42	47	55	63	66

Vir: Pew (za podatke 2005-2008 glej Horrigan 2008; za podatke 2009-2010 glej Smith 2010).

PRILOGA B: RABA INTERNETA ZA SPECIFIČNE AKTIVNOSTI (PEW)

Pregled uporabe interneta za posamezne aktivnosti med širokopasovnimi in ozkopasovnimi uporabniki interneta v ZDA v letih 2002, 2004, 2005 in 2008

	2002		2004			2005		2008		
	Šir.	Ozk.	Šir.	Ozk.	Skupaj	Šir.	Ozk.	Šir.	Oz.	Skupaj
Elektronska pošta	67	52	59	41	45	//	//	//	//	//
Pridobivanje informacij	46	24	41	22	27	82	68	47	18	39
Preverjanje vremenskih informacij	//	//	29	20	20	//	//	36	14	20
Iskanja informacij povezanih s službo	36	14	27	15	19	//	//	//	//	//
Iskanje političnih informacij	//	//	21	8	13	//	//	//	//	//
Gledanje video/poslušanje avdio posnetkov	21	6	21	9	11	//	//	//	//	//
Spletno bančništvo	22	6	19	6	9	59	35	//	//	//
Takojšnje sporočanje	21	14	17	9	12	//	//	16	6	13
Igranje iger	22	10	14	8	9	41	33	//	//	//
Kreiranje in deljenje vsebine	16	3	11	3	4	//	//	//	//	//
Iskanje potencialnih novih služb	//	//	6	4	4	//	//	6	4	6
Sodelovanje v spletnih dražbah	10	3	5	2	3	39	19			
Branje blogov	//	//	4	2	3	35	20	15	3	11
Kupovanje produktov	21	3	4	3	3	81	59	//	//	//
Uporaba spletnega iskalnika	//	//	//	//	//	//	//	57	26	49
Gledanje videa v video skupnostih	//	//	//	//	//	//	//	20	5	16
Strani za spletno socialno omrežje	//	//	//	//	//	//	//	16	7	13
Ustvarjanje bloga	//	//	//	//	//	11	4	6	3	5

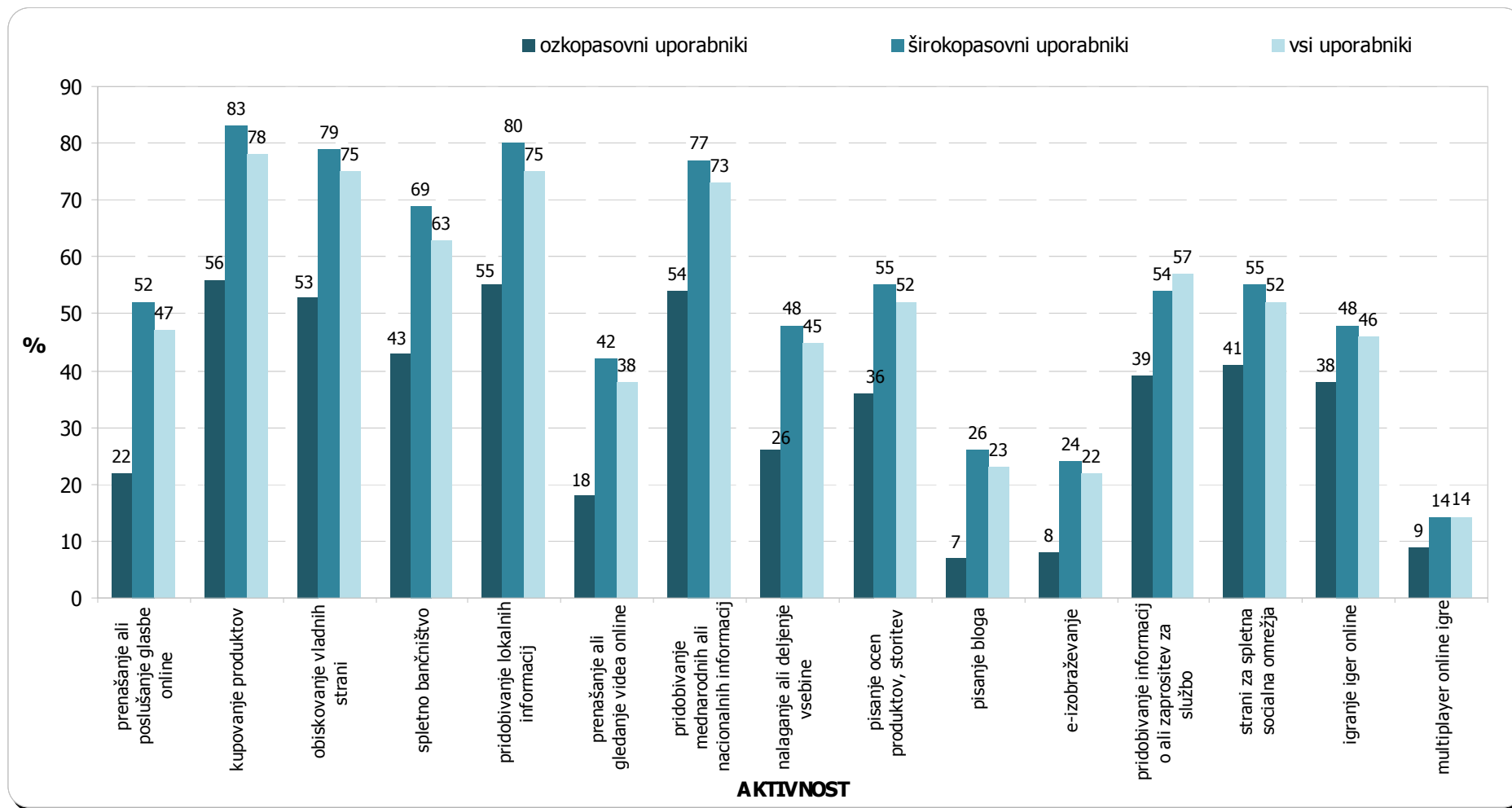
Opombe: oznaka // v tabeli pomeni, da za posamezno leto za to aktivnost ni podatka. Oznaka *šir.* se nanaša na uporabnike s širokopasovnim dostopom, oznaka *ozk.* na tiste z ozkopasovnim, *skupaj* pa na vse uporabnike interneta.

Viri: za leto 2002 glej Horrigan in Rainie (2002, 12), za leto 2004 glej Pew Internet & American Life Research (2005, 67), za leto 2005 glej Fox (2005, 7) in za leto 2008 glej Horrigan (2008, 18–19).

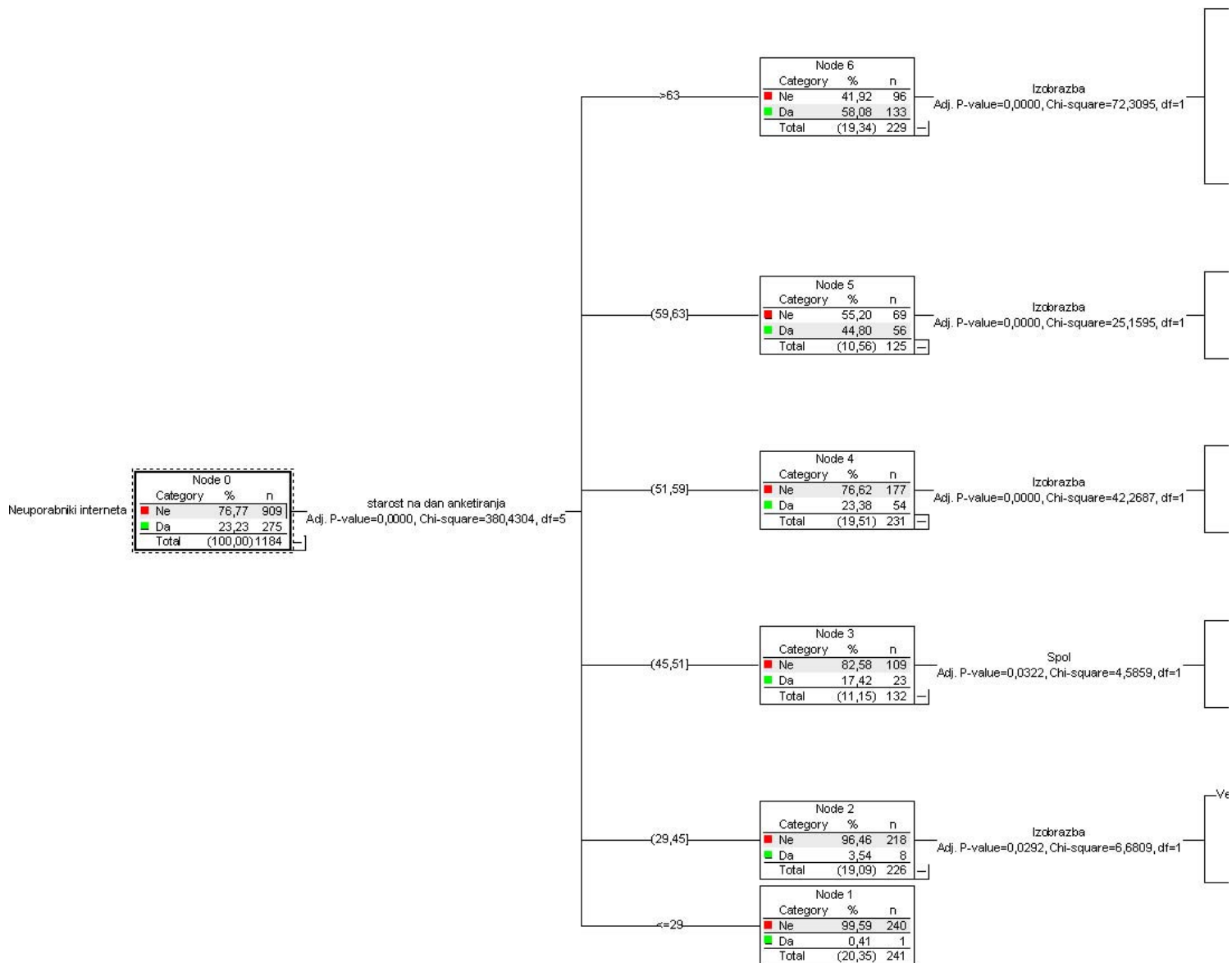
PRILOGA C: RABA INTERNETA ZA SPECIFIČNE AKTIVNOSTI (FCC)

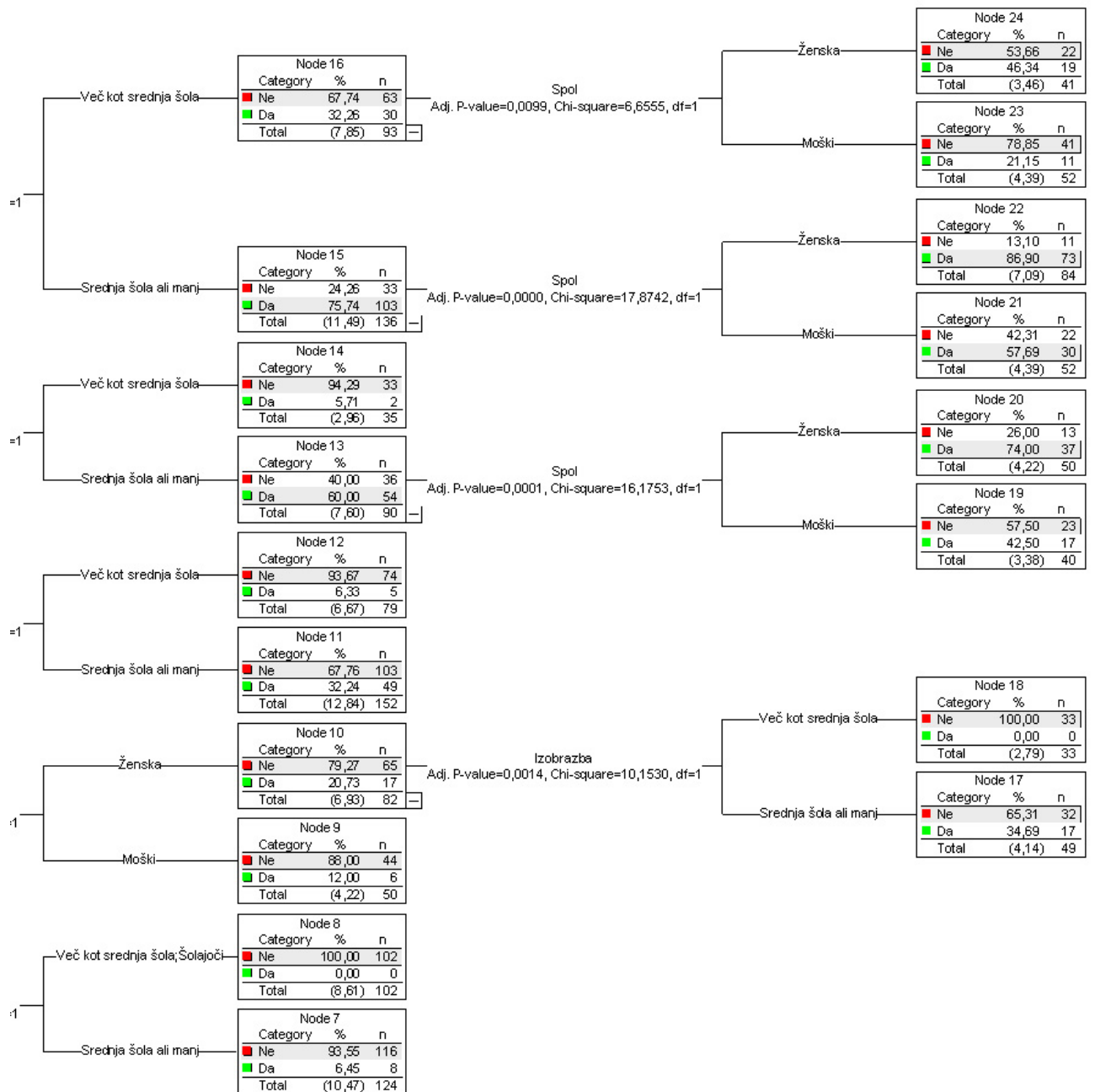
Pregled % širokopasovnih, ozkopasovnih in vseh uporabnikov interneta, ki internet uporabljajo za posamezne aktivnosti v ZDA v letu 2009

Vir: Horrigan (2010, 16).

PRILOGA Č: DREVESNI PRIKAZ NEUPORABNIKOV (CHAID ANALIZA)

PRILOGA D: DREVESNI PRIKAZ OZKOPASOVNIH UPORABNIKOV (CHAID ANALIZA)

